

SOTSIAALTÖÖ

**Toimetulekutoetuse
kasutamise analüüs**

**Kohalik omavalitsus
eestkostjana**

**Sotsiaalteenuste
arendamise praktika**

Mobiilne noorsootöö

6

2011

Sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika erialaajakiri

Ajakirja SOTSIAALTÖÖ tellimust saab vormistada:

- kohalikus postkontoris
- toimetuse aadressil ajakiri@tai.ee
- Eesti Posti e-teeninduses www.post.ee

Ajakiri on müügil Tallinna Sotsiaaltöö Keskuses, Kaupmehe 4;
Tervise Arengu Instituudi koolituskeskuses, Hiiu 42;
Tartus kaupluses Ülikooli Raamatupood, Ülikooli 11.

Ajakiri SOTSIAALTÖÖ

Tervise Arengu Instituudi ja sotsiaalministeeriumi väljaanne

14. aastakäik.

Ilmub kuus korda aastas: veebruaris, aprillis, juunis, augustis, oktoobris ja detsembris

Toimetuse kolleegium:

Helina Alliksaar, Mailiis Kaljula, Riina Kiik, Valter Parve, Kersti Põldemaa,
Riho Rahuoja, Koidu Saame, Judit Strömpl, Piret Tamme, Taimi Tulva

Vastutav toimetaja: Regina Lind

Toimetajad: Signe Väljataga ja Liana Rumvolt

Kujundus ja trükk: Ecoprint

Tiraaž: 1000 eksemplari

Kontakt

Ajakiri Sotsiaaltöö, Tervise Arengu Instituut, Hiiu 42, 11619 Tallinn

Tel (+372) 659 3931, faks (+372) 659 3925, e-post ajakiri@tai.ee

Autoritele:

Ajakirja toimetuse ootab avaldamiseks analüüsivaid, uurimuslikke, nõuandvaid, kogemuslikke, informatiivseid ja silmaringi laiendavaid artikleid, mis aitavad kaasa sotsiaalvaldkonna arengule. Teretulnud on ka info värskelt ilmunud raamatute ja erialaste koolituste kohta. Artiklite maht tuleks kooskõlastada toimetusega. Artiklid saata meiliaadressil ajakiri@tai.ee. Skeemid ja joonised saata töötlemist võimaldavate failidena, mitte pildina tekstis. Pildid palume varustada selgitava tekstiga ja saata elektrooniliselt resolutsiooniga 300 dpi või postiga.

Tervise Arengu Instituut

National Institute for Health Development

sotsiaal
ministeerium

SISUKORD

nr 6/2011

Toimetuse veerg

Mailiis Kaljula 2

Uudised / info

Uudised ja pressiteated 3

ESTA uudised 5

Euroopa Sotsiaalfondist toetatud
hoolekandeprogrammi tegevustest
aastatel 2012–2013

Terry Ney 6

Abi sotsiaaltöötajatele keeruliste
juhtumite lahendamisel

Regina Sergejeva 8

Seadus

Uued põhimõtted pensioniõigustes
Eesti Vabariigi ja Venemaa
Föderatsiooni vahelise pensionilepingu
valguses

Eve Liblik 9

Muudatused erihoolekandeteenuste
ja rehabilitatsiooniteenuse
halduslepingute sõlmimisel 2012. aastal

Margit Laurson ja Airi Nõmm 12

Probleem / õigus

Kohalik omavalitsus eestkostjana
Luule Palmiste 13

Tähelepanekuid eestkoste praktikast
Agu Eichenbaum, Elina Madal 18

Rändperedest kohaliku omavalitsuse
sotsiaaltöötaja pilguga
Irma Väre, Krista Näripä 34

Sotsiaalpoliitika

Uuring toimetulekutoetuse kasutamisest
ning selle mõjudest

Marek Atonen 22

Sotsiaalteenused

Omavalitsuste ühine sotsiaaltransport
pakub paindlikke lahendusi

Jaan Lõõnik 26

Sotsiaalteenustest Rapla vallas
Inna Tamm 28

Leisi vallas osutatavad
sotsiaalteenused

Mari-Anne Tuuling 30

Sotsiaalhooldaja lastega peredele

Põltsamaa vallas

Kätlin Kruus, Anne Veiram ja

Põltsamaa valla sotsiaalabiosakonna

töötajad 32

Sotsiaaltöö kui elukutse

Eesti sotsiaaltöötaja vajab rohkem
toetust

Marju Selg 37

Sotsiaaltöö meetodid

Mobiilne noorsootöö kui meetod töös
riskinoortega

Annegrete Johanson 40

Noorsootöö võimalused riskioludes

elavate noorte kaasamiseks

Reet Kost, Marit Kannelmäe-Geerts 45

Eesti 20

Rünno Lass: Eesti hoolekande
areng on käinud käsikäes meie riigi
arenguga

..... 46

Projekt

Tööandjate koolitamine sillutab
erivajadustega inimestele teed tööellu

Raja Lõssenko 52

PETHA projekt hindab ja arendab

psüühilise erivajadusega inimeste

töövõimet

Jevgeni Bugakin, Kadri Paal 54

3. sektor

Šveitsi Vabaühenduste Fond toetab

teenuste arendamist avaliku ja

vabasektori koostöös

Merlin Sepp 56

Vabatahtlikust tööst Tartu Lastekaitse

Ühingus

Viivi Rae 58

Tervis

Sotsiaalne tugi on oluline tuberkuloosi

ravis

Regina Lind 60

Kirjandus 64

Märkamatult oleme jõudnud ajakirja Sotsiaaltöö 2011. aasta viimase numbrini. Nagu ikka, mahtus mööduvasse aastasse nii head ja huvitavat kui ka murelikuks tegevat.

Õeldakse, et iga inimene teab, kuidas õpetajad peaksid õpetama ja arstid ravima. Nüüd on lisandunud haldusreformi teema: kõik teavad, et kohalikke omavalitsusi on liiga palju ja et see on halb. Taasiseseisvunud Eestis on toimunud või toimumas terve hulk reforme: omandi-, maa-, põllumajandus-, raha-, pensioni-, haridusreform jne. Reforme ei tehta katseklaasis, need puudutavad suuremal või vähemal määral meid kõiki, sealhulgas ka kohalikke omavalitsusi. On ju kohalik omavalitsus see, kes peab tegelema lisaks seadusega pandud kohustuste täitmisele ka kõige sellega, mis pole kellegi teise ülesanne, lähtudes oma elanike õigustatud vajadustest ja huvidest ning arvestades kohaliku arengu iseärasusi.

Meedias ilmunud sõnavõtudest jääb mulje, et haldusreformi peamine eesmärk on kohalike omavalitsuste liitmine, sest väikesed vallad ja linnad ei tule oma ülesannetega toime, on haldusvõimetud.

Reforme nõutakse ikka siis, kui ei olda rahul olemasolevaga. On ju teada, et töötute hulk ei taha väheneda ja palgad, vastupidiselt hindadele, ei tõuse. Eriti raske on olukord maal, tömbekeskustest kaugel. Järjest suletakse väikesed poode, apteeked, postkontoreid, koole. Maale on raske leida perearsti. Kõik on omavahel seotud: ühe asutuse sulgemine toob kaasa teise ja kolmandagi kadumise. Eesti Maaomavalitsuste Liit, mis esindab 135 valda, on oma liikmetelt uurinud, kuidas ollakse rahul teenuste kättesaadavusega. Põhiliseks probleemiks on kujunenud ligipääsetavus, s.o transport. Kuna teenusepakkujad kogunevad suurematesse keskustesse, siis on väga oluline arvestada busside-rongide liikumisaegu. Kuigi ühistranspordis toimus reform juba aastaid tagasi, tõdeb Riigikontroll oma analüüsis „Perearstiabi kättesaadavus”, et Eestis on 78 kohaliku omavalitsust, milles on kokku üle 200 küla, kust ühe päeva jooksul ühistranspordiga arsti juurde ja tagasi koju ei pääse. Haldusreformi kavandades peame kindlasti mõtlema ka selle peale, et omavalitsuste liitmise korral väheneb küll nende valdade arv, kus puudub piisav transpordiühendus, aga transpordiühenduseta külade arv jääb samaks.

Üheks alternatiiviks kohalike omavalitsuste liitmisele peetakse paremat omavalihelist koostööd. Ajakirja selles numbris tutvustab Lääne-Viru Omavalitsuste Liidu projektijuht Jaan Lõõnik sotsiaaltranspordi korraldamiseks käima lükatud omavalitsuste koostööprojekti vahetulemusi (esimene artikkel ilmus ajakirjas Sotsiaaltöö nr 3/2011). Murelikuks teeb, et projekti rahaline tugi ESFilt kestab vaid 2012. aasta maini. Kuidas edasi, kas ühistöö on jätkusuutlik?

Soovin kõigile ajakirja lugejatele head vana aasta lõppu ja ilusat uut aastat!

Mailis Kaljula

Eesti Maaomavalitsuste Liidu nõunik

Järelevalve asendushooldusel viibiva lapse õiguste tagamise osas vajab tõhustamist

Sotsiaalministeerium koostöös Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsiooniga on liitunud Läänemeremaade Nõukogu projektiga „Laste asendushoolduse süsteemipõhine järelevalve“. 2012. aasta kevadel on kavas koolitada välja 16 spetsialisti, et oluliselt parandada järelevalve kvaliteeti asenduskodudes viibivate laste turvalisuse ja heaolu tagamise üle. Asenduskodu teenuse üle järelevalve teostamise ülesanne on maavanemal. Kui asenduskodu ei täida seaduses kehtestatud nõudeid, tehakse talle järelevalve raames ettekirjutused nõuete täitmiseks või lõpetatakse tegevusloa kehtivus. Lisaks maavalitsuse järelevalve funktsioonile on lapse elukohajärgse valla- või linnavalitsuse sotsiaaltööd tegeval ametnikul kohustus külastada vähemalt kaks korda aastas asenduskoduteenusel viibivat last, et tutvuda tema arenguga ning hinnata tema heaolu. Ka teistel lastega töötavatel spetsialistidel ning igal kodanikul, kui nad saavad infot näiteks lapse väärkohtlemisest või hooltussejätmisest, on kohustus teatada abivajavast lapsest kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötajale, politseile või lasteabitelefoni 116 111.

Hooldustöötajate konverents „Kutse ja standard“

Haiglates ja hoolekandeaustustes töötavate hooldustöötajate 3. konverentsil 24. novembril SA Koeru hooldekeskuses tutvustati kutse taotlemise süsteemi, räägiti kevadel valmivast uuest hooldustöötaja kutsestandardist ning tutvustati erinevaid õppimisvõimalusi. Üks ettekanne käsitles tegevusjuhendaja rolli erihoolekandeteenuseid osutavates asutustes. Selleks et hooldustöötajate tööd ühiskonnas rohkem väärtustataks, on vaja, et selle töö tegijad tõstaksid oma kvalifikatsiooni ning omandaksid kutse. Hooldustöötaja kutseõpet pakuvad mitmed õppeasutused, korraldatakse ka töökohapõhist õpet. Kutsekoja juures tegutsev tööühm tegeleb hooldustöötaja kutsestandardi väljatöötamisega, mis asendab senise sotsiaalhooldaja ja hooldusõe standardi. Konverentsil osalenud hooldustöötajate sõnul on üheks suureks probleemiks nende töö madal tasustamine. Kes aga seisab hooldustöötajate eest, kui mitte hooldustöötajad ise? Konverentsi korraldasid Tallinna Tervishoiu Kõrgkool, ESTA, Kursana Eesti OÜ Merivälja pansion ja ETTAL.

Vt lisaks www.ttk.ee

Sotsiaalteenuse kvaliteedimärgid käes!

2010. aasta alguses alanud Euroopa Sotsiaalfondi rahastatud projekt „Kvaliteedi juhtimise süsteemi juurutamine“ rehabilitatsiooniteenuse osutajate kvaliteedi tõstmiseks on jõudnud lõpule. 7 asutust rakendasid EQUASS Assurance kvaliteedi meetodikat ning 6 neist sai sügisel 2011 Ateenas pidulikult sertifikaadid kätte. Auhinnatud asutusteks on Tallinna Vaimse Tervise Keskus, SA Jõhvi Haigla rehabilitatsiooniteenus, Haapsalu Neuroloogiline Rehabilitatsioonikeskus, Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskus, AS Hoolekandeteenused Imastu koolkodu ning Kristiine Sotsiaalkeskus. Projekti lõpuseminaril 15. detsembril jagati meetodika rakendamise kogemusi ning räägiti EQUASSi tulevikuplaanidest Eestis 2012.–2013. aastal. Täpsem info meetodika, ürituste ning sotsiaalteenuste kvaliteedi kohta: www.equass.ee

Keiu Talve, projektijuht

Soovituslikud juhised sotsiaalteenustele

Sotsiaalteenused on täna üle Eesti väga erineva sisu, kvaliteedi ja kättesaadavusega. Sotsiaalministeerium on ette valmistanud kohalike omavalitsuste vastutusalas olevate sotsiaalteenuste soovituslikud juhised, mis põhinevad sotsiaalhoolekande seaduse muutmise seaduse kohalike omavalitsuse teenuste miinimumnõudeid reguleerival eelnõul. Juhistes on kirjeldatud sotsiaalnõustamis-, kodu-, hoolduse, lapsehoiu- ja võlanõustamisteenust, samuti sotsiaaltranspordi, tugiisiku, isikliku abistaja, turvakodu ning varjupaiga teenust. Avalik arutelu juhiste üle toimus selleks korraldatud seminaril 6. detsembril Tallinnas. Seminaril arutati, milline peaks olema kohalikul tasandil pakutavate sotsiaalteenuste miinimumloetelu; millistele kvaliteedi- ja sisunõuetele võiksid sotsiaalteenused vastata; kuidas sotsiaalteenuste juhised aitavad inimesi, kohalikke omavalitsusi ja teenuse osutajaid ning milliseid juhiseid tuleks välja töötada edaspidi. Lisaks tutvustati sotsiaalministeeriumi tellimisel 2011. aastal valminud uuringuid hoolekande kitsaskohtadest. Juhised sotsiaalteenuste kohta avaldatakse aasta lõpus sotsiaalministeeriumi kodulehel.

Laste ja perede arengukava 2012–2020

Valitsus kiitis 20. oktoobril heaks „Laste ja perede arengukava 2012–2020: Targad vanemad, toredad lapsed, tugev ühiskond”, mille üldeesmärk on laste ja perede heaolu suurendamine ning elukvaliteedi tõstmine, et seeläbi soodustada laste sündi. Selleks tõhustatakse lastekaitseüsteemi, toetatakse positiivset vanemlust, pakutakse peredele tuge majandusliku olukorra parandamiseks ning luuakse võimalusi töö-, pere- ja eraelu paremaks ühitamiseks. Suurt rõhku pannakse ennetavate ja tõendus põhiste teenuste arendamisele. Arengukava näeb ette jätkata tööd uue lastekaitse seaduse koostamisega, arendada välja väärkoheldud laste diagnostikasüsteem ning käivitada positiivse vanemluse programm. Kohaliku omavalitsuse lastekaitsetöö toetamiseks ja efektiivsete teenuste kättesaadavuse tagamiseks luuakse laste ja perede nõuandekeskused. Käsile võetakse mahuka pere-toetuste ja teenuste rohelise raamatu koostamine, töötatakse välja peresõbraliku tööandja tunnustus ning arendatakse lapsehoiuvõimalusi. Suurt rõhku pannakse elanikkonna teadlikkuse tõstmisele ning spetsialistide pädevuse arendamisele. Arengukavaga ning selle rakendusplaaniga saab tutvuda sotsiaalministeeriumi kodulehel.

Elu on nagu teater ja teater on nagu elu...

Tähistamaks rahvusvahelist vaimse tervise päeva toimus Toris 10. oktoobril traditsiooniline üle-eestiline erivajadustega inimeste teatripäev. Teatripäeval astusid üles päevakeskuste näitetrupid üle Eesti: Tallinnast, Tartust, Raplast, Pärnust, Väandrast ja Torist. Etenduste teemad olid lahkus, armastus, hoolivus, huumor, sõbralikkus ja töö. Korraldajatel oli varuks mitmeid üllatusi: lõunapausi ajal oli maja ees ootamas hobuvanker Laane Tallidest; sai tutvuda Tori vaatamisväärsustega; maja taga olid kelgukoerad ja nende peremees Ain Reppo. Pärastlõuna jätkus Tori Sotsiaalmaja kantritantsijate esinemisega. Päeva lõpetas pidulik koosviibimine ja esinejate tänamine. Iga juhendaja sai kaela meie päevakeskuse

klientide poolt valmistatud savist medaljoni, näitlejad – maiustusi ja tunnistused. Aasta 2011 on vabatahtliku tegevuse aasta ja ka selle ürituse korraldamine oli suur osa vabatahtlikel. Päev andis kohalolnutele koostööoskust ja esinemisjulgest, mida on vaja, et argielus paremini toime tulla, ja loomulikult palju uusi sõpru ja positiivseid emotsioone. Kohtumiseni teatripäeval 2012 Astangul!

Marianne Okas ja Ave Aaslaid,

Tori Sotsiaalmaja

Killukesi Võrumaalt

Oktoobris said taas kokku Võrumaa omavalitsuste sotsiaaltöötajad, koolide sotsiaalpedagoogid ja nüüd ka hariduslike erivajadustega õpilaste kordinaatorid, et arutada laste toetamisele suunatud võrgustikutööd. Rühmatöös jagati võrgustikutööga seotud nii positiivseid kui ka negatiivseid kogemusi. Samuti harjutati juhtumikorralduslikku koostööd, pakkudes lahendusi praktikast pärit juhtumitele.

Omastehooldajate tugirühma liikmed käisid Paines I omastehooldajate foorumil, kus kuulati huvitavaid ettekandeid, kohtuti kaaslastega üle Eesti ning vahetati kogemusi.

Maakondlikul eakate ohutuse päeval, 1. novembril, oli Antslas 100 osalejat pea kõigist omavalitsustest. Päästeamet, Maanteeamet, politsei, Kaitseliit, Punane Rist ja Võrumaa traumaonkogu jagasid töötubades teavet meid ümbritsevatest ohtudest ja võimalustest, kuidas nii ennast kui ka oma lähedasi kaitsta ja aidata. Kõik, mis selles valdkonnas annab vähegi valesiti teha, oli koondatud näidendisse, mille improviseerisid otse laval sotsiaaltöötajad Sirje Zilmer ja Agnes Parmas ning politsei ja päästeameti esindajad.

Traditsiooniliselt tähistasid võrukad oma ametipäeva novembris, sedapuhku Pühajärvel teemapäevaga „Korja kogemusi, tee koostööd, aga mõtle ka endale”. Igaüks leidis midagi kõrva taha panna Otepää valla tegemistest. Koostööpartneritest olid kohal sotsiaalkindlustusamet ja maakonna alaealiste komisjon. Endale sai mõelda nii eneseabi loengut kui ka kolleegide tervitusi kuulates, aga ka puhkekodu võimalusi nautides. VOLi tänukirja said Lea Jõevere algatusvõime ja tulemusliku töö eest Antsla Tervisekeskuse arendamisel, Aire Klaus pikaajalise tulemusliku töö eest Lõuna-Eesti Erihooldusteenuste Keskuse arendamisel ning hooldustöötajad Regina Kikas, Tiiu Niidumaa, Merike Habe ja Aune Vunder. Kolleegipremia sai Tea Kallaste.

Marianne Hermann,

Võrumaa OL sotsiaaltöö peaspetsialist

Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsiooni (ESTA) kuulub 22.11.2011 seisuga 371 üksikisikut ja kaks liikmesorganisatsiooni – Eesti Sotsiaalasutuste Juhtide Nõukoda ja Eesti Tervishoiu Sotsiaaltöötajate Assotsiatsioon.

ESTA uudised

■ 2. novembril toimus Eesti

Rahvusraamatukogus ESTA üldkogu avalik koosolek. Üldkogu kinnitas ESTA arengukava aastateks 2012–2015.

■ 24. novembril korraldas Tallinna

Tervishoiu Kõrgkool koostöös ESTA Kesk-Eesti piirkondliku ühenduse, Eesti Tervishoiutöötajate Ametiühingute Liidu ning Kursana Eesti OÜ Merivälja pansioniga SA Koeru Hooldekeskuses konverentsi hooldustööd tegevatele inimestele „Kutsestandard: hooldustöötaja kutse ja standard”.

■ 30. novembril korraldas ESTA võlanõustamise

seksioon koostöös Eesti Võlanõustajate Liiduga Tartus Dorpati konverentsikeskuses teemapäeva „*Quo vadis, võlanõustamine?*” Teemapäeval oli vaatluse all võlanõustamise rahastamine lähematel aastatel. Toimused arutelud võlanõustamise teemadel.

■ 13. detsembril korraldas ESTA

Põhja-Eesti piirkondlik ühendus Euroopa uimastialase algatuse raames teemapäeva „Uimastiennetus Eestis – riiklik strateegia, koolinoorte riskikäitumise ennetatavus, politsei pädevus”. Teemapäeva eesmärk oli tutvustada sotsiaaltöötajatele uimastiennetuses Eestis tehtavat tööd. Ettekannetega esinesid Aljona Kurbatova (Tervise Arengu Instituut), Mare Liiger (kiirabiirarst, koolitaja), Risto Kasemäe (Politseiamet).

ESTA ootab liituma sotsiaalvaldkonna töötajaid, kes on huvitatud oma kutsealaste teadmiste täiendamisest. ESTA hoiab praktikute kutseprestiizi ja esindab sotsiaaltöö praktikuid ühiskondlikul tasandil. ESTA liikmetel on võimalus osaleda kõigil organisatsiooni korraldatavatel loengutel, seminaridel, teemapäevadel jne. Tasulistel ESTA üritustel saavad liikmed osaleda soodushinnaga.

Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsiooni tegevusest ja liikmeks astumise korrast saab üksikasjaliku ülevaate meie kodulehelt www.eswa.ee.

Hoolekande aastakonverents 2011

2.–3. novembril korraldas ESTA koostöös Tallinna Sotsiaal- ja Tervishoiuameti ning Tartu linnavalitsuse sotsiaalabi osakonnaga Eesti Rahvusraamatukogus hoolekande aastakonverentsi „**Ega töö nii raske ole kui see hakkamine**”. Konverentsi toetasid hasartmängumaksu nõukogu ja Tallinna linnavalitsus. Konverentsil käsitleti vabatahtliku töö olemust ja selle arengut nii Eestis kui mujal maailmas. Vabatahtliku töö teoreetilisest ja õiguslikust taustast andsid ülevaate vabaühenduste liidu EMSL juhataja Urmo Kübar, Riigikogu liige ja sotsiaalministeeriumi eakate poliitika komisjoni liige Helmen Kütt, MTÜ EAPN Eesti sotsiaalse kaasatuse töögrupi juht Anu Toodu jt esinejad. Häid praktikaid vabatahtlike kaasamisest vahendasid Powerhouse OÜ juhataja ja konsultant Janek Mägi, SOS Lasteküla Eesti Ühingu tegevdirektor Margus Oro ja Eesti Toidupanga asutaja ja juhataja Piet Boerefijn. Sütitava ettekandega vabatahtliku töö eestvedamisest esines Päästearmee Eesti MTÜ major Daniel James Henderson. Toomas Pauli ettekanne keskendus sellele, millest on välja kasvanud kaasinimeste aitamine ja kuivõrd suudavad inimesed teadlikult seda oma käitumises arvestada. Toimus paneeldiskussioon avaliku võimu ja vabatahtliku töö tegijate koostööst ning vastastikustest ootustest. Tõdeti, et sotsiaalvaldkond vajab pühendunud ja teadlikke vabatahtlikke. Vabatahtlik tegevus hoolekandes peab toimuma koostöös professionaalse sotsiaaltöoga. Heategevus on perioodilise iseloomuga ja lisaks positiivsele võib sellega kaasneda ka ressurside raiskamist: sotsiaaltöötajate töökoormus suureneb jõulude ajal märgatavalt, sest lisaks oma põhitööle peavad nad vahendada heategevuse aktseptsiooni. Konverentsi modereeris Riigikogu liige Indrek Saar.

Euroopa Sotsiaalfondist toetatud hoolekandeprogrammi tegevustest aastatel 2012–2013

Terry Ney

*sotsiaalministeeriumi hoolekande osakonna
peaspetsialist*

Aastast 2007 viib sotsiaalministeeriumi hoolekande osakond ellu Euroopa Sotsiaalfondi meetet 1.3.3 „Töölesaamist toetavad hoolekandemeetmed”, mille raames on ellu rakendatud kaks programmi: aastatel 2007–2009 ning 2010–2011. Selle perioodi viimane programm „Töölesaamist toetavad hoolekandemeetmed 2012–2013” on kinnitamisel. 2012.–2013. aastaks on kavandatud nii jätku- kui ka uusi tegevusi. Programmi partneritena on kaasatud Tervise Arengu Instituut, Astangu Kutserehabilitsiooni Keskus ja Sotsiaalkindlustusamet.

Jätkuvad tegevused

■ Puudealase Teabe ja Abivahendite Keskus (PTAK)

Astangu Kutserehabilitsiooni Keskuse juures tegutsev keskus pakub nõustamist abivahendite ning kodu ja töökoha kohandamiseks. Teenust osutatakse üle Eesti. Keskuse sihtgrupiks on erivajadustega inimesed, kes vajavad oma puude tõttu abivahendit või keskkonna kohandamist, et nad saaksid siirduda tööturule; hoolduskoormusega pere liikmed, kes vajavad abivahendi- või keskkonnaalast nõustamist, mis suurendaks nende hooldatava iseseisvust ja toimetulekut ning võimaldaks hooldajal siirduda tööturule; isikud, kes vajavad teavet abivahendite ja kohandamise kohta oma töökohustuste

täitmisel, et võimaldada puuetega inimestele parem ligipääs tööle ja teenustele.

PTAK teeb koostööd kohalike omavalitsustega, maavalitsustega, Töötukassa, puuetega inimeste organisatsioonide, sotsiaaltöötajate, tööandjate, hooldajate, tegevus- ja füsioterapeutidega ning abivahendite müüjatega.

Täpsemat infot keskuse tegevuse kohta vt veebileheküljelt

<http://www.abivahendikeskus.astangu.ee>.

■ Töölesaamist toetavad rehabilitatsiooniprogrammid

Rehabilitatsiooniteenusena pakutakse kompleksseid sekkumisi, mis koosnevad erisugustest arendavatest ja rehabiliteerivatest tegevustest ning on vajalikud konkreetse inimese eesmärkide saavutamiseks, töö säilitamiseks või tööle asumiseks. Rehabilitatsiooniprogrammide koostamise alusena kasutatakse programmi „Töölesaamist toetavad hoolekandemeetmed 2007–2009” raames välja töötatud ja 2010.–2011. aasta tegevuste põhjal täiendatud rehabilitatsiooniprogrammi kirjelduse vormi ja eelarve koostamise mudelit. Samuti piloteeritakse rehabilitatsioonivajaduse hindamise teenust, kasutades rehabilitatsioonivajaduse hindamise vormi, sh WHO DAS küsimustikku.

Teenuse sihtgrupiks on erivajadusega isikud ja nende pereliikmed. Koostööd tehakse Sotsiaalkindlustusametiga, Töötukassa ja kohalike omavalitsustega.

■ **Tugiisiku teenus asenduskodust ja peres hooldamiselt lahkunud või lahkuvatele noortele**

Tugiisiku teenusega toetatakse asenduskodudest ning perekonnast hooldamiselt lahkunud noorte sujuvat sisenemist tööturule ning sealse toimetuleku paranemist. Otsitakse võimalusi katkenud haridustee jätkamiseks ning paralleelselt töötamisega eriala omandamise alustamist.

■ **Koolitus psüühiliste erivajadustega inimeste tegevusjuhendajatele**

Tervise Arengu Instituudi korraldatava koolituse sihtgrupiks on riiklikke erihoolekandeteenuseid pakkuvate asutuste töötajad. Planeeritud on koolitused nii tegevusjuhendajate baasmooduli kui ka tegevusjuhendajate erimooduli järgi.

■ **EQUASS Assurance baastaseme kvaliteedisüsteemi rakendamine**

Jätkub sotsiaalteenuste kvaliteedi tõstmiseks Euroopa Rehabilitatsiooni Platvormi poolt välja töötatud baastaseme kvaliteedisüsteemi rakendamine. Lisaks rehabilitatsiooniteenuse osutajatele kaasatakse järgmises programmis ka erihoolekandeteenuste osutajaid. Kvaliteedisüsteemi rakendamise tulemusena muutub sotsiaalteenuste osutamine efektiivsemaks ning puuetega inimestele osutatavad teenused tulemuslikumaks. Täpsemat infot kvaliteedisüsteemi kohta saab EQUASS Eesti kohaliku esindaja kodulehelt: <http://www.equass.ee>.

Uued tegevused

- Mitme probleemiga inimestele vajaduspõhiste teenuste pakkumine juhtumipõhise võrgustikutöö piloteerimise kaudu

Kohalike omavalitsuste sotsiaaltöötajaid toetatakse raskemate juhtumite lahendamisel ning võimaldatakse nende klientidele

vajaduspõhiselt tasuta võlanõustamist, psühholoogilist nõustamist, sh perenõustamist ja tugiisiku teenust. Selleks võetakse Sotsiaalkindlustusametiga juurde tööle neli koordinaatorit, kes hakkavad abistama kohalike omavalitsuste sotsiaaltöötajaid. Sellest tegevusest saab lähemalt lugeda lk 8.

■ **Töövõimekuse hindamise teenuse ja töövõimekuse arendamise programmide piloteerimine**

Luuakse võimalused puudega inimeste, samuti teiste tööturu riskigruppide töövõime ja kutsesobivuse hindamiseks ja sekkumiste planeerimiseks (sh töövõime arendamine), millega tagatakse inimeste kõrgem tööhõive. Tegevuse tulemusena tõuseb sihtgrupi majanduslik aktiivsus ja kaasatus ühiskonda ellu. Seda tegevust hakkab läbi viima Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskus, kes taotleb nii **Hamet e** kui **Hamet 2** testijate/hindajate koolitamise õiguse. Hamet on Saksamaal välja töötatud töövõime hindamise meetodika: Hamet e test (elementaartase) on mõeldud vaimupuudega inimestele ning Hamet 2 ilma intellektipuudeta erivajadustega inimestele (sh õpiraskustega noortele). Koolitatakse ka teisi asutusi, kes omandavad sel teel testimisõiguse ja hakkavad üle Eesti töövõimekust hindama.

Lisaks programmidele viiakse ellu meetme „Töölesaamist toetavad hoolekandemeetmed” raames tegevusi ka avatud taotlusvoorude kaudu rahastatavate projektidena. Meetme projektide eesmärk on ennetada puudega inimeste ning hoolduskoormusega inimeste töötust ja mitteaktiivsust, pakkudes abivajajatele erinevaid töötamist toetavaid hoolekandemeetmeid.

Meetme raames on seni läbi viidud kolm taotlusvoorut ning võimalusel kuulutatakse 2012. aastal välja ka neljas voor, millega toetatakse lapsehoiu, isikliku abistaja, tugiisiku ja hooldusteenuse osutamist.

Täpsemat infot sotsiaalministeeriumi poolt koordineeritavate ESFist toetatavate meetmete kohta vt aadressil www.sm.ee/esf.

Abi sotsiaaltöötajatele keeruliste juhtumite lahendamisel

Regina Sergejeva
sotsiaalministeerium

Euroopa Sotsiaalfondi programmi „Töölesamist toetavad hoolekandemeetmed 2012–2013” toel hakatakse ellu viima tegevust „Multiprobleemidega inimestele vajaduspõhiste teenuste pakkumine läbi juhtumipõhise võrgustikutöö piloteerimise”. Selle tegevuse eesmärk on kvaliteetsete ja kättesaadavate vajaduspõhiste hoolekandeteenuste kombineeritud pakkumine kohalike omavalitsuste juhtumipõhise võrgustikutöö kaudu. Sellega suurendatakse multiprobleemidega inimeste ja nende perede toimetulekuvõimet, leevendatakse mitmesuguseid probleeme ning toetatakse tööealiste inimeste suundumist aktiivsetele tööturuteenustele, töö säilitamist või tööle asumist.

Multiprobleemidega inimestena käsitletakse siinkohal erisuguste vajadustega tööealisi inimesi ja nende pereliikmeid, keda ei ole võimalik aidata kohalike omavalitsuste üksikteenuste või toetustega, sest inimesel on rohkem kui üks takistus, mis ei luba tulla toime igapäevase eluga. Katsetatava tegevusega soovitakse tõhustada juhtumipõhise võrgustikutöö meetodi kasutamist kohalikes omavalitsustes, sh suurendada kohalike omavalitsuste võimekust klientide vajaduste hindamisel ja juhtumipõhise võrgustikutöö kasutamist vajadustele vastava abi osutamisel, samuti parandada koostööd Töötukasaga kliendijuhtumite lahendamisel. Oluline on pakkuda paljude probleemidega inimestele ja nende peredele juhtumitöö kaudu igakülgset nõu ja vajaduspõhiseid hoolekandeteenuseid. Kuna kohalik omavalitsus on inimesele kõige lähem abi osutaja, siis soovitakse tugevdada selle tegevusega kohalike omavalitsuste kompetentsust ja parandada nende omavahelist koostööd teenuste osutamisel.

Juhtumipõhise võrgustikutöö käigus selgitatakse välja iga kliendi vajadused ja pakutakse talle koostöös eri teenusepakujatega kompleksset teenustepaketti, mis muudab hoolekandeteenuste kasutamist inimestele mugavamaks. Vastavalt väljatöötatud kontseptsioonile hakkab seda tegevust läbi viima Sotsiaalkindlustusamet. Sotsiaalkindlustusametisse võe-

takse tööle neli piirkondlikku koordinaatorit, kes hakkavad abistama keerukamate juhtumite lahendamisel kohalike omavalitsuste sotsiaaltöötajaid üle Eesti. Sotsiaaltöötajate klientidele võimaldatakse vajadusel tasuta võimaldamist, psühholoogilist nõustamist, sh perenõustamist ja tugiisiku teenust. Koostöös võrgustikuliikmetega (Töötukassa, tervishoiu- ja haridusasutused, rehabilitatsiooniasutused jne) töötatakse kohaliku omavalitsuse jaoks vajadusel välja juhtumipõhise võrgustikutöö protsessi kirjeldus.

Eelkõige soovitakse selle tegevusega toetada väiksemaid madala haldussuutlikkusega ja väiksema sotsiaaltöölase kompetentsusega omavalitsusi ja nende sotsiaaltöötajaid. Soovime tugevdada juhtumikorralduse meetodi kasutamist, mis hõlmab mitmesuguseid klientitöö tegevusi, nagu hindamine, planeerimine, koordineerimine, sekkumine, sh toetuste maksimine, teenuste osutamine, monitoorimine ja sekkumise tulemuslikkuse hindamine. Juhtumikorralduse meetodi rakendamine sisaldab individuaalseid klientitöö tegevusi ja koostööd teiste võrgustiku liikmetega. Efektiivne koostöö eeldab hästi korraldatud regulaarset infovahetust asutuste vahel ja peab olema järjepidev, selle eesmärk on saavutada isiku võimalikult iseseisev toimetulek, sh ka tööelus. Sotsiaalkindlustusamet koostöös sotsiaalministeeriumiga kvalifitseerib nõuetele vastavad teenusepakujad.

Juhtumipõhise võrgustikutöö abil pakutakse paljude probleemidega inimestele ja nende peredele eelkõige aktiivsetele tööturuteenustele suundumisega seotud teenuseid, sest nad ise pahahti sinna ei jõua, vajadusel ka töötamist toetavaid kompleksseid hoolekandeteenuseid. Omavalitsuses juba pakutavaid teenuseid ei tohi asendada programmi kaudu pakutavate teenustega, kuid võimalik on suurendada olemasolevate teenuste mahtu. Inimesele pakutavale teenusepaketi määratakse piirsumma. Teenusepaketi tarvis eraldatakse raha Sotsiaalkindlustusameti koordinaatori kaudu teenuse osutajale, kusjuures inimene ise koostöös juhtumikorraldajaga valib teenuse osutaja.

Uued põhimõtted pensioniõigustes Eesti Vabariigi ja Venemaa Föderatsiooni vahelise pensionilepingu valguses

Eve Liblik

*Sotsiaalkindlustusameti pensionide ja toetuste osakonna juhataja
Tallinna Ülikooli doktorant*

14.07.2011 kirjutati alla uuele Eesti Vabariigi ja Venemaa Föderatsiooni pensionikindlustust käsitlevale koostöölepingule¹ (edaspidi leping), mis jõustus 16. oktoobril 2011. Uue lepingu jõustumine tõi kaasa mitmeid põhimõttelisi muudatusi võrreldes seni kehtinud Eesti Vabariigi valitsuse ja Venemaa Föderatsiooni valitsuse vahelise koostöökokkuleppega².

Õigustatud subjektid enne ja nüüd

Kui seni kehtinud lepingu subjektideks olid Eesti Vabariigi territooriumil elavad Vene Föderatsiooni elanikud ja Vene Föderatsiooni territooriumil elavad Eesti kodanikud, siis uue lepingu subjektide ring on laiem. Lepingus sätestatud pensioniõigused kohalduvad nii Eesti Vabariigi kodanikele, Vene Föderatsiooni kodanikele kui ka kodakondsuseta isikutele sõltumata sellest, kumma lepingupoole territooriumil nad elavad.

Õigus saada samaaegselt pensioni mõlemast riigist

Kui inimene on omandanud pensionistaaži (töötanud, õppinud, kasvatanud lapsi jne) nii Eestis kui Venemaal, on tal lepingu järgi õigus taotleda pensioni mõlemast riigist. Seejuures tuleb arvestada, et riigilt pensioni taotlemiseks peab isikul olema täitunud vähemalt üks aasta pensionistaaži. Esiletoomist väärrib põhimõtte, et iga riik maksab lepingu alusel määratud pensioni vaid oma territooriumil omandatud staaži eest. Kui riigisisene õigus võimaldab pensionide määramisel arvesse võtta ka mitte oma riigi territooriumil omandatud staaži (vt näiteks Eestis riikliku pensionikindlustuse seaduse § 28)³, siis lepingu alusel arvestab kumbki lepingupool pensioni suuruse oma territooriumil omandatud pensionistaaži alusel. Pensionistaaži, mis on omandatud endise NSVL territooriumil, välja arvatud vastavalt endiste Eesti NSV ja Vene NSV territooriumitel, pensioni suuruse kindlakstegemisel arvesse ei võeta.

Iga riik arvestab pensioni oma riigisiseste seaduste alusel

Ühest või teisest riigist pensioni taotlemisel tuleb silmas pidada seda, et iga riik arvestab pensioni oma riigisiseste õigusaktide alusel ja neis sätestatud tingimustel. Seega näiteks tekkis lepingu jõustumisel Eestis elaval 55-aastasental naisel (pensionioiguslik iga Vene Föderatsiooni riigisisese õiguse alusel) õigus taotleda pensionit Venemaal, seda muidugi juhul, kui tal on

¹ Kätesaadav arvutivõrgus: <http://www.ensib.ee/lepingud-valisriikidega/>.

² Kätesaadav arvutivõrgus: <http://www.ensib.ee/lepingud-valisriikidega/>.

³ Kätesaadav arvutivõrgus: <http://www.ensib.ee/seadused-pensionikohta/>.

Venemaal omandatud pensionistaaži. Venemaal elav meespensionär, kellel on pensionistaaži Eestis, saab aga taotleda 63-aastaseks saamisel pensioni määramist Eesti riigilt.

Summeerimine ehk pensionistaažide liitmine

Uues lepingus leiavad kajastamist mitmed seni Euroopa Liidu sotsiaalkindlustusskeemide koordineerimisreeglitest tuntud põhimõtted. Üks neist on summeerimise põhimõtte rakendamine pensioniõiguste tekkimise kindlaksmääramisel. Nagu eespool märgitud, arvestab iga riik pensioni oma riigisiseste seaduste alusel. Juhul kui pensioni taotlejal on vanusenõue täidetud, kuid puudub riigisiseses õiguses sätestatud pensionistaaž (Eestis 15 a), siis võetakse pensioniõiguse tekkimiseks arvesse mõlema lepingupoole territooriumil täitunud pensionistaaž. Seejuures võetakse vastavad perioodid arvesse tingimusel, et need ei kattu. Lisaks on lepinguosalisel riigil leppinud kokku ka täiendava summeerimise võimaluses ehk siis selles, et kui kahe lepingupoole pensionistaažide liitmisel ei teki õigust pensionile, võidakse pensioniõiguse kindlakstegemisel arvesse võtta selle kolmanda riigi territooriumil omandatud pensionistaaži, kellega mõlemal lepingupoolel on vastavasisuline kehtiv leping.

Pro rata temporis põhimõtte rakendamine

Uues lepingus leiab rakendamist teinegi Euroopa Liidu sotsiaalkindlustusskeemide koordineerimisreeglitest tuntud põhimõte *pro rata temporis*. Teisisõnu tähendab see proportsionaalsuse rakendamist pensioni suuruse arvutamisel. Ehk juhul, kui isiku pensioniõiguse tekkimiseks võetakse arvesse (liidetakse) ka teise lepingupoole territooriumil täitunud pensionistaaži, siis pensioni määramisel ja väljamaksmisel arvestatakse proportsionaalselt vaid oma riigi territooriumil täitunud pensionistaaži.

Pensionide eksport

Kolmaski Euroopa Liidu koordineerimisreeglitest tuntud põhimõtte on jõudnud uude Eesti-Vene lepingusse: selleks on pensioni eksport. Juhul kui isik asub ühe lepingupoole territooriumilt elama teise lepingupoole territooriumile, jätkab pensioni maksmist pensioni määranud lepingupoole. Siinjuures tuleb silmas pidada, et alates 16.10.2011 eksporditakse nii lepingu alusel kui riigisisese seaduse alusel määratud riiklikke pensione. Eksportimisele ei kuulu Eesti Vabariigi rahvapension ja Venemaa Föderatsiooni sotsiaal pension.

Isiku õigus valida talle soodsam pension

Pärast lepingu jõustumist ehk alates 16.10.2011 on isikul pensioniõiguse tekkimisel õigus valida, kas taotleda pensioni riigisisese pensioniseaduse alusel või lepingu alusel. Selleks et inimene oskaks otsustada, kumb pension on talle kasulik, on tal õigus taotleda nn eelarvestuse tegemist. Samuti on täna juba pensioni saavatel isikutel õigus lasta oma pension lepingu alusel ümber arvutada. Selleks et teha vastav otsus, on inimesel samuti õigus taotleda esialgset arvestust. Kui esialgse arvestuse tulemusena selgub, et lepingujärgne pension osutub suuremaks, võib isik esitada taotluse pensioni määramiseks või varemääratud pensioni ümberarvutamiseks lepingu alusel. Seejuures tuleb aga silmas pidada, et juhul, kui on valitud pensioni määramine lepingu alusel, siis puudub võimalus edaspidi pensioni määramiseks riigisisese seaduse alusel. Näiteks juhul, kui Eestis elav 55-aastane naine otsustab täna lasta endale määrata lepingu alusel Vene Föderatsiooni poolt pensioni, siis vastava pensioniea saabumisel Eesti pensioniseaduste alusel (alates aastast 2017 kuni aastani 2026 tõuseb pensioniiga järk-järgult 65. eluaastani), arvestatakse ja määratakse ka tema Eesti pension lepingu alusel. Riigisisese seaduse alusel pensioni määramist sel juhul enam valida ei saa.

Kuni 16.11.2011 kehtinud Eesti-Vene koostöökokkuleppe alusel määratud pensionid

Üldise lepingust tuleneva põhimõtte järgi jätkatakse isikutele varem määratud pensionide maksmist samas suuruses ning neid ei arvestata ümber automaatselt, välja arvatud eespool kirjeldatud juhul ehk siis, kui isik ise selleks soovi avaldab. Küll aga arvutatakse varem määratud pensionid ümber siis, kui isik asub elama ühe lepingupoole territooriumilt teise lepingupoole territooriumile.

Relvajõudude pensionäride staatus

Uus leping puudutab otseselt ka Eestis elavaid Vene Föderatsiooni relvajõudude pensionäre, kes saavad Vene Föderatsioonilt eripensioni. Tulenevalt 1994. aasta riikidevahelisest kokkuleppes relvajõudude sotsiaalsete tagatiste küsimuses⁴ puudus kuni 16.10.2011 nimetatud isikute grupil õigus saada korraga kahe riigi pensiooni. Lepinguga tühistati muu hulgas see piirang 1994. aasta kokkuleppes. Seega on sellel isikute grupil Eesti pensionistaaži olemasolul võimalik taotleda Eesti riigilt pensiooni.

Kokkuvõtteks

Alates 2004. aastast ehk juba seitse aastat kuulub Eesti Euroopa Liitu. Tööjõu vaba liikumist tagavate Euroopa Liidu sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimise eesmärgil on meie inimestele olnud tagatud ka oma pensioniõiguste realiseerimine. Küll pole veel täielikult realiseeritavad kõigi nende meie inimeste pensioniõigused, kes on elanud ja töötanud või asuvad elama ja töötama kolmandatesse riikidesse.

Eesti riik on siiani sõlminud riikidevahelised sotsiaalkindlustuslepingud vaid Venemaa, Ukraina ja Kanadaga. Eesmärgiks tuleks seada järkjärguline sotsiaalkindlustuslepingute sõlmimine võimalikult paljude kolmandate riikidega. Oktoobris 2011 allkirjastas Eesti sotsiaalkindlustuslepingu Moldovaga, läbirääkimised on käivitunud Austraaliaga, aga lisaks ka mitmete endiste NLi vabariikidega nagu Aserbaidžaan, Gruusia jt.

Lõppesmärgiks tuleks aga kindlasti seada, et kellegi pensioniõigused ei jääks realiseerimata põhjusel, et inimene on mingil ajal oma elust elanud või töötanud väljaspool Eestit ja Euroopa Liitu.

Lepingu rakendamine

Tulenevalt Eesti riiklikust pensioniseadusest on seaduste muutmisel isikul oma pensioniõiguste realiseerimiseks tagasiulatavalt aega kuus kuud. Seega lepingu alusel esitatud pensioniavaldused, mis on esitatud 16. oktoobrist 2011 kuni 15. aprillini 2012, loetakse esitatuks tagasiulatavalt 16. oktoobril 2011. Küsimuste tekkimisel võib leida vastuseid SKA kodulehelt internetiaadressil <http://www.ensib.ee/>. Samuti on võimalik helistada SKA infotelefonil 16106 või 612 1360, saata meil aadressile ska@ensib.ee või pöörduda isiklikult kohaliku pensioniameti klienditeenindusse.

⁴ Kätesaadav arvutivõrgus: <http://www.ensib.ee/lepingud-valisriikidega/>.

Muudatused erihoolekandeteenuste ja rehabilitatsiooniteenuse halduslepingute sõlmimisel 2012. aastal

Margit Laurson ja Airi Nõmm

Sotsiaalkindlustusameti sotsiaalteenuste ja ekspertiisi osakond

Sotsiaalkindlustusamet (edaspidi SKA) tagab sotsiaalhoolekande seaduse alusel rehabilitatsiooniteenuse ja erihoolekandeteenuste osutamise. Rehabilitatsiooniteenust ja erihoolekandeteenuseid võib osutada füüsilisest isikust ettevõtja, juriidiline isik või kohaliku omavalitsuse asutus. SKA sõlmib halduslepingu rehabilitatsiooniteenuse osutajaga, kes on registreeritud majandustegevuse registris, ja erihoolekandeteenuste osutajaga, kellele on SKA poolt väljastatud tegevusloa erihoolekandeteenuse osutamiseks tegevusloa andmise otsuses nimetatud kohas ning mahus.

SKA sõlmib uued raamlepingud erihoolekandeteenuste osutamiseks alates 01.03.2012 ja rehabilitatsiooniteenuse osutamiseks alates 01.04.2012. Raamlepingud sõlmitakse halduslepinguna kuni kolmeks aastaks. Teade raamlepingu sõlmimise kavatsuse kohta avaldatakse vähemalt ühes üleriigilise levikuga päevalehes ning Sotsiaalkindlustusameti veebilehel pärast riigieelarve vastuvõtmist.

Muudatus võrreldes eelmiste aastatega puudutab erihoolekandeteenuse osutajale halduslepinguga eraldatud teenuste kohti. 2012. aastal määratakse teenuse osutajale erihoolekandeteenuste mahuks vastava teenuse tegevusloal olev isikute arv. See maht näitab, mitmele isikule on asutus valmis maksimaalselt teenust osutama pärast halduslepingu sõlmimist. SKA suunamisotsusega erihoolekandeteenusele suunatud isikul on õigus valida, millise teenuse osutaja juures ta soovib teenust saada. Erihoolekandeteenuse koha rahastamine liigub koos teenusele suunatud

isikuga, eeldusel, et isiku poolt valitud teenuse osutajal on vaba koht.

Muudatusi on ka rehabilitatsiooniteenuse osutajatega halduslepingute sõlmimises. Käesoleval aastal on SKA moodustanud töögrupi, kuhu kuuluvad lisaks SKA ja sotsiaalministeeriumi esindajatele rehabilitatsiooniteenuse osutajad Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskusest, Tallinna Vaimse Tervise Keskusest, SA Haapsalu Neuroloogilisest Rehabilitatsioonikeskusest, AS Ida-Tallinna Keskhaiglast, MTÜ Aktiviseerimiskeskusest Ave ja Eesti Pimekurtide Tugiliidust. Töögrupi ülesanne on välja töötada rehabilitatsiooniteenuse halduslepingute mahu kriteeriumid tõstmaks rehabilitatsiooniteenuse kvaliteeti.

Töögrupi liikmete ettepanekute alusel on koostatud rehabilitatsiooniteenuse halduslepingu taotluse vorm. Taotluse esitamisel vastab rehabilitatsiooniteenuse osutaja 95 küsimusele asutuse töökorralduse, tulemuste hindamise, rehabilitatsioonimeeskonna spetsialistide pädevuse, info ja teenuste kättesaadavuse, teenuste mahu planeerimise jm kohta. Vastuste alusel koostatakse teenuse osutajate pingerida. Pingerea lõpliku järjestuse kujundamisel võtab SKA arvesse ka muid asjaolusid, näiteks järelevalve tulemusi, eelmise aasta lepingumahu täitmist, piirkondlikku vajadust jm. Teenuse osutaja eelmise aasta töös leitud rikkumiste puhul punktisummat vähendatakse, piirkondliku vajaduse katmiseks võidakse ka suurendada. Pingerea alusel kujunev lepingu maht sõltub riigieelarves ette nähtud summast.

Lähem teave veebilehelt www.ensib.ee.

Kohalik omavalitsus eestkostjana

Luule Palmiste

Jõgeva vallavalitsuse sotsiaaltöö peaspetsialist

Kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötaja üks vastutusrikas ülesanne on seista hea intellektipuude ja psüühikahäirega elanike huvide kaitse eest ning esindada neid elutähtsate otsuste langetamisel. Artikkel tutvustab kohalike omavalitsuste sotsiaalmetnike jõupingutusi täisealiste piiratud teovõimega isikute eestkostja rolli täitmisel, takistusi ja võimalusi nendest ülesaamiseks ning õigusaktidest tulenevaid kohustusi¹.

Eestkoste seadmise eeldus ja kohaliku omavalitsuse töö korraldus

Seisuga 01.01.2011 on Jõgeva valla pindala 458 km², 41 külas ja alevikus elab 4984 inimest. Valla elu juhib 19-liikmeline vallavolikogu ja 6-liikmeline vallavalitsus. Sotsiaalkaitse kulud moodustavad valla eelarvest 11,2%, siia kuuluvad ka asenduskoduteenust osutava allasutuse Siimusti Lastekodu Metsatareke kulud. Valla teenistuses on kolm sotsiaalametnikku, neist üks lastekaitse spetsialist ja viis sotsiaalhooldustöötajat. Edaspidi kirjeldatakse valla sotsiaalosalakonna töötajate ühiseid pingutusi klientide huvide kaitsmisel. Jõgeva vallavalitsus on määranud eestkostjaks 32 inimesele, kelle hulgas on nii täisealisi piiratud teovõimega isikuid kui lapsi. Kohtu menetluses on veel viis täisealise eestkostega seotud juhtumit.

Füüsilise isiku teovõime all mõistetakse võimet teha iseseisvalt kehtivaid tehinguid. Kui kohus on määranud eestkostja isikule, kes vaimuhaiguse, nõrgamõistuslikkuse või muu psüühikahäire tõttu ei suuda oma tegudest aru saada või neid juhtida, siis eeldatakse, et isiku teovõime on piiratud ulatuses, milles talle on määranud eestkostja (tsiviilseadustiku üldosa seadus, edaspidi TsÜS § 8 lg 1 ja 3). Kohus saab määrata täiskasvanule eestkostja kuni viieks aastaks (TsÜS § 526 lg 3) ja raskemate juhtumite korral seda üldjuhul ka tehakse. Vastavalt perekonnaseaduse (edaspidi PS) § 203 lg 4 kontrollib kohus iga kolme aasta järel, kas eestkoste jätkumine on vajalik ning kas on alust eestkostja ülesandeid muuta. See tähendab, et omavalitsus peab tõestama kohtule eestkoste vajadust eestkostetava suhtes. Tavaliselt eestkostetava olukord ja tervislik seisund kolme aastaga oluliselt ei muutu. Üldjuhul tasakaalustub eestkostetava tervislik seisukord kontrollitud keskkonnas, kus talle on tagatud korrapärane ravi ja söök, vajadusel raviskeemi muutmine ning vajalikud hoolekandeteenused.

Kohus määrab isikule eestkostja omavalitsuse avalduse alusel. Eestkoste seadmisel annab kohus hinnangu isiku võimele saada aru abielu sõlmimise, isaduse omaksvõtu ja muude perekonnaõiguslike tehingute õiguslikest tagajärgedest. Eestkostja ülesanne võib olla ka eestkostetava õiguste maksmapanek kolmandate isikute vastu (PS § 203 lg 1, 2 ja 3).

¹ Eesti Maaomavalitsuste Liidu (EMOVL) kodulehel www.emovl.ee rubriigist „Muud tegevused ja informatsioon” lingi alt „Urimumistööd, teadustööd, analüüsid” leiab artikli pikema versiooni, mis sisaldab eri toimingute juures nõutavate dokumentide loetelusi ja rohkem näiteid kohaliku omavalitsuse kohustustest seoses eestkoste korraldamisega.

On väga tugevaid presid, kes aitavad oma eestkostet vajavaid lähedasi ja täidavad suure pühendumusega eestkostja rolli. Kuid haruldased ei ole ka juhtumid, kus 30–40-aastastel inimestel pole pereliikmeid või on peresuhted nii konfliktised, et lähedased ei ole nõus eestkostjaks hakkama. Pereliikmetel või lähedastel on mitmesuguseid põhjusi, miks nad keelduvad eestkostjaks määramisest. Näiteks võivad lähedased ka ise olla puudega või eakad, kes ei suuda eestkostja kohustustega toime tulla.

Kui eestkostjaks ei leita sobivat füüsilist isikut, siis seaduse alusel võib määrata eestkostjaks juriidilise isiku tema nõusolekul või sobiva juriidilise isiku puudumisel isiku elukohajärgse omavalitsuse (PS § 205 lg 1 ja 3). Elukohajärgse omavalitsuse eestkostjaks määramisega toimub eestkostetava elu korraldamine üldjuhul vallavalitsuse istungil ja iga otsus vormistatakse korraldusega, mis võtab aega, kuna istungid toimuvad kindla aja tagant (kord nädalas, kahe nädala tagant jne). Omavalitsuse sotsiaaltöötaja ülesannete hulka kuulub eestkostega seotud materjalide ettevalmistamine vallavalitsusele, ta ei saa ainuisikuliselt otsuseid teha. Seaduslik esindaja võib anda teisele isikule volituse tehingu tegemiseks (TsÜS § 119 lg 2) ning seega volitatakse omavalitsuse korraldusega sotsiaaltöötajat eestkostetava suhtes tehtud otsuseid täitma.

Volitatud sotsiaaltöötaja töö eestkostetava huvide kaitsel ning tema ravi ja elu korraldamisel jaguneb mitmeks etapiks, mis läbitakse koos puudega isikuga. Samad etapid tuleb läbi teha ka mis tahes vormis eestkostjal.

Eestkoste seadmine

Tsiviilkohtumenetluse seadstiku (TKMS) § 314 lg 2 näeb ette, et kohus suhtleb kohalike omavalitsustega peamiselt e-posti teel. Kohtu korraldusel kogub eestkostet vajava isiku elukohajärgne omavalitsus eestkoste seadmiseks vajalikud andmed², esitab kohtule ja annab menetluses oma arvamuse, mh selle suhtes, keda määrata eestkostjaks, samuti eestkostja ülesannete loendi (TKMS § 523).

Eestkostega seotud tõendusmaterjal põhineb enamasti isiku tervise kirjeldusel, ent sageli ei suhtu arstid omavalitsuse sotsiaaltöötajasse kui võrdväärse partnerisse ning viidates seadusega sätestatud delikaatsetele isikuandmetele (isikuandmete kaitse seadus § 4 lg 2) ei väljasta isiku tervisekirjeldust. Psühhiaatrilist ravi ja diagnoosi puudutav teave on isiku eraelu saladus ja selle edastamine väljapoole raviprotsessi on lubatud ainult isiku enda või tema seadusliku esindaja kirjalikul nõusolekul. Teave edastamine on lubatud isiku elukohajärgsele kohalikule omavalitsusele ulatuses, milles see on vajalik seisukoha esitamiseks isiku kinnisesse asutusse paigutamise menetluses (psühhiaatrilise abi seadus § 5 lg 2).

Kuna kohus määrab üldjuhul kliendile kohtupsühhiaatrilise ekspertiisi ja ekspert peab inimese enne arvamuse koostamist isiklikult läbi vaatama või teda küsitama (TKMS 522 lg 1), siis ei ole haruldane, kui ekspertarst palub omavalitsusel tuua klient oma vastuvõtule kindlal kuupäeval ja kellaajal. Sel juhul sotsiaaltöötaja alustab kliendi motiveerimist, veenmist ja transpordi korraldamist, et koos kliendiga see protseduur läbi teha. Väga raske on aidata inimest, kellele sobib tema igapäevaelu: alkoholi tarvitamine, koos sõpradega pensioni kulutamine, kiirlaenude võtmine, agressiivne käitumine, elu ilma kindla elukohata jm. Tavaliselt on ekspertiisiaktides ära toodud ekspertarsti arvamus, et isikul puudub enda suhtes igasugune haiguskriitika. Kui kliendil puudub ID-kaart, siis tuleb sotsiaaltöötajal viia klient fotograafi juurde ja edasi Politsei- ja Piirivalveameti kodakondsus- ja migratsiooni osakonda.

Rehabilitatsiooniteenuse läbimine

Rehabilitatsiooniteenus on tööealise inimese iseseisva toimetuleku, sotsiaalse terviku kujundamise ja töötamise või tööle asumise soodustamiseks osutatav teenus (Puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seadus, PISTS § 2¹). Selle hulka kuulub ka inimesele isikliku rehabilitatsiooniplaani koostamine kehtivusega kuus kuud kuni viis aastat (sotsiaalhoolekande seadus,

² nõutavate materjalide loetelu leiab artikli pikemas versioonis aadressil <http://www.emovl.ee/index.php?pg=sisu&id=123&keel=est>

SHS § 11¹). Isiklik rehabilitatsiooniplaan on rehabilitatsiooniteenuse osutaja poolt isiku ja/ või tema seadusliku esindaja osalemisel koostatud kirjalik dokument, milles antakse hinnang tema tegevusvõimele, kõrvalabi, juhendamise või järelevalve vajadusele ning tuuakse ära isiku iseseisvaks toimetulekuks ja sotsiaalseks lõimumiseks vajalikud tegevused (PISTS § 2 lg 1).

Eestkostetavat tuleb motiveerida, et ta annaks nõusoleku rehabilitatsiooniosalemiseks. Kui kõik nõutavad dokumendid³ on Sotsiaalkindlustusametisse jõudnud, siis väljastab amet suunamiskirja teenuse osutamiseks. Edasi tuleb leida rehabilitatsiooniasutus, mis registreeriks suunamiskirja 21 päeva jooksul (SHS § 11 lg 6), vastasel juhul kaotab see kehtivuse.

Rehabilitatsiooniasutustes on järjekorrad teenusele 2–10 kuud ja telefoni teel kontakti saada väga raske, kuna suunamiskirjaga kaasa antud asutuste telefonid lihtsalt ei vasta. Kui teenuse kuupäev kätte jõuab, siis peab saatja eestkostetava valla transpordiga kohale viima. Rehabilitatsiooniasutus saadab koostatud rehabilitatsiooniplaani vallavanemale allkirjastamiseks kas krüpteeritult e-kirja või posti teel, allkirjastatud dokument saadetakse asutusele tagasi.

Erihooldusteenusele paigutamine

Omaavalitsusele on eestkostetava erihooldusteenusele paigutamine viimane võimalus juhul, kui inimene ei tule oma eluga toime toetavate meetmete, s.o erisuguste sotsiaaltoetuste või -teenuste abil (tugiisik, hooldaja, eestkostja, sotsiaalkorteri eraldamine, ravi korraldamine jm). Üldjuhul haiguskriitikata inimene ei soovi hooldajat ega tugiisikut ja veel vähem eestkostet, millega piiratakse tema õigusi.

Kui rehabilitatsiooniplaan on kätte saadud ja rehabilitatsiooniplaani tegevuskavas on märgitud vajadus erihooldusteenuse järele, siis tuleb esitada Sotsiaalkindlustusametile taotlus koos nõutavate lisadokumentidega erihoolekandeteenuse saamiseks. Enne seda tuleb teha kindlaks kliendi võlanõuded, sh elatise osas, sest üldjuhul tasub erihoolekandeteenusel viibija oma pensionist majutuse ja toitlustuse eest erihoolekandetasutuses. Kui isiku pensionist ei jätku omaosaluse tasumiseks, tuleb esitada Sotsiaalkindlustusametile taotlus koos nõutavate lisadokumentidega ka omaosaluse puudujääva osa hüvitamiseks.

Erihoolekandeteenusel viibiva inimese võlanõuetest kuulub tasumisele ainult tema lastele mõeldud elatis. Kui eestkostetaval on muid nõudeid (trahvid, liisingud, laenuid jm), siis need nõuded tuleb avalduse ja lisadokumentide alusel paluda kohtutäituri juures peatada. Isiku sisetulekut ei arestita, kui see ei ületa ühe kuu eest ettenähtud töötasu alammäära (täitemenetluse seadustik § 132 lg 1). Kehtiv töötasu alammäär on 278,02 eurot kuus ja miinimumpension 128,45 eurot, keskmine töövõimetuspension on praktikas 195,96–244,95 eurot. Pension kuulub tulumaksustamisele, sellest on maksuvaba tulu 192 eurot kuus ja lisaks mittetöötamise korral veel 144 eurot kuus (tulumaksuseadus § 19, § 23 ja § 23²). Seega peab sotsiaaltöötaja eestkostetava pensioni maksuvaba tulu korraldama ja vajadusel, kui see on varem tegemata, täitma eestkostetava eest Maksu- ja Tolliametis kolme aasta tuludeklaratsioonid.

Nüüd jääb oodata Sotsiaalkindlustusametist erihoolekandeteenuse järjekorrateadet. Igale erihoolekandeteenusele on eraldi järjekord (sotsiaalhoolekande seadus § 11²³). Kui lõpuks õnnestub hoolekandetasutuses koht saada (ASil Hoolekandeteenused on 16 asutust üle Eesti, lisaks Sotsiaalkindlustusameti lepingupartnerid, nagu nt SA Koeru Hooldekeskus), siis isikule sobiva erihoolekandeteenuse osutaja, Sotsiaalkindlustusamet ja eestkostetav koos eestkostjaga lepivad kokku teenuse asukoha ja alguskuupäeva. Eestkostetav peab pöörduma erihoolekandeteenuse osutaja juurde mitte hiljem kui kolme päeva jooksul kokkulepitud tähtpäevast arvates, vastasel korral ei ole tal enam õigust sama suunamisotsuse alusel teenust saada (SHS § 11¹⁷ lg 5 ja 6). Sageli keeldub haiguskriitikata eestkostetav teenusele minemast, või ei sobi talle hoolekandetasutuse asukoht, või on ta üldse selleks ajaks vallast lahkunud. Praktikas on tulnud paluda politsei abi kliendi leidmiseks või siis sõlmida hoolekandetasutusega kokkuleppe kliendi toomiseks hooldekodusse enne tähtaega, et mitte teenuse kohta

³ vt eelmist märkust

kaotada. Hoolekandeesutused tulevad selles suhtes vastu, kuid täiendavad hoolduspäevad tuleb, lisaks transpordikuludele, tasuda valla eelarvest.

Eestkostja esitab teenuseosutajale eestkostetava rehabilitatsiooniplaani ära kirja ja muud vajalikud lisadokumendid.

Sotsiaaltöötaja tegeleb pidevalt eestkostetavate tarvis dokumentide paljundamisega eri taotluste juurde ja dokumentide ajalise kehtivuse jälgimisega: millal lõpeb rehabilitatsiooniplaan, erihooldusteenus, puude raskusaste, eestkoste, ID-kaart. Ta peab esitama kohtule kindlaks kuupäevaks ka aruande. Järjest lisandub neid eestkostetavaid, kes on siiani saanud erihooldusteenust ilma eestkostet seadmata.

Erihoolekandeteenusel viibimine

Teenuse pakkuja ja eestkostja sõlmivad lepingu eestkostetava erihoolekandeteenusel viibimise tingimuste kohta. See leping tuleb tähelepanelikult läbi lugeda, et mitte võtta põhjendamatu kohustusi. Näiteks AS Hoolekandeteenused väljatöötatud lepingus on kirjas, et eestkostja peab järgima hoolekandeesutuse kodukorda, kuid sellist dokumenti ei ole lepingu lisana Jõgeva vallavalitsusele kunagi esitatud (igas hoolekandeesutuses kehtib oma kodukord). Lepingus on ka punkt, mille kohaselt eestkoste alla antud piiratud teovõimega isiku poolt teisele isikule tekitatud kahju eest vastutab isiku eestkostja (võlaõigusseadus § 1053 lg 5). Omavalitsus eestkostjana ei või aga nõuda eestkostetavalt eestkostmiseks tehtud kulutuste hüvitamist (PS § 191 lg 2). Samas ASil Hoolekandeteenused ei ole pädevust otsustada kellegi süü üle kahju tekitamises, küllaldane oleks informeerida juhtunust eestkostjat. Kui kahju tekitaja ja kahju kannataja (eestkostetavate puhul nende eestkostjad) ei lepi omavahel kokku, tuleb sõltuvalt asjaoludest pöörduda probleemi lahendamiseks politsei või kohtu poole.

Õöpäevaringsel erihoolekandeteenusel viibivale isikule peab jääma isiklikuks kasutamiseks 15% tema pensionist ehk „taskuraha”, seega keskmisest pensionist vähemalt 29,39 eurot, mida klient võib kulutada oma äranägemise järgi (SHS § 11¹⁹ lg 2) eeldusel, et tal on õigus teha tehinguid iseseisvalt. Sageli kliendid suitsetavad ja nende taskuraha kulub suitsu ostmiseks. Kui klient tahab ka muud osta, siis hoolekandeesutus soovib saada eestkostjalt täiendavalt iga kuu 20 eurot suitsuraha. Eestkostetava elu korraldamisel ja tema raha kasutamisel tuleb aluseks võtta jõustunud kohtumäärus, volitada vallavalitsuse korraldusega sotsiaaltöötajat eestkostetava rahaasju ajama, sageli tuleb käia ka pangakontoris. Tuleb korraldada eestkostetava majutuskulude ja toidu tasumine tema pensionist, muretseda eestkostetavale aastaajale vastavad rõivad ja jalanõud ja toimetada kohale talle määratud taskuraha. Et AS Hoolekandeteenused hooldekodudes ei ole klientidele avatud taskuraha jaoks arveldukontot, siis Jõgeva vald on eestkostetavatele taskuraha saatnud iga kuu kas rahakaardiga üle Eesti vastavatesse hoolekandeesutustesse või kokkuleppel kandnud üle mõne hoolekandeesutuse töötaja isiklikule arvele.

Eestkostetava pensionist tehtud kulutuste kohta on vaja alati esitada kuludokumendid. Eestkostetava vara valitsemise ja eestkostja muude ülesannete täitmise kohta esitab eestkostja kohtule iga aasta kirjaliku aruande. Aruandes tuuakse eraldi välja tehtud kulutused ning lisatakse neid tõendavad dokumendid (PS § 194 lg 2).

Üksikutel juhtudel on eestkostetaval kinnistu. Omavalitsusele tekitab eestkostja varaga seonduv tõsisid probleeme, seda eriti siis, kui vara asub teise omavalitsuse territooriumil. Seaduse järgi on eestkostja kohustatud eestkostetava vara hea eestkostja hoolsusega valitsema, säilitama ning võimaluse korral suurendama. Muu hulgas peab eestkostja nõudma õigel ajal sisse eestkostetavale kuuluvad nõuded. Sellistel puhkudel võiks olla mõistlik määrata erieestkostja (PS § 209 lg 1 ja 4). Eestkostetava varalt saadavast tulust tuleb esmajoones täita varal lasuvad sissenõutavaks muutunud kohustused ning katta muud vara korrapärase valitsemisega seotud kulud. Nimetatud kuludest üle jäänud sissetulekut võib kasutada eestkostetava ülalpidamiseks. Eestkostja peab hoidma oma ja eestkostetava vara eraldi ega tohi kasutada eestkostetava vara oma huvides (PS § 183).

Hoolekandeesutused edastavad eestkostjatele igasuguseid nõudmisi, näiteks soovib teenusel viibiv eestkostetav mobiili, kõnekaarti, televiisorit, jalgratast, muusikakeskust, maiustusi,

kohvi, juuksevärvi jm, omavalitsusel aga puuduvad võimalused selliste soovide täitmiseks: eestkostetav saab lubada endale vaid seda, milleks tal endal on raha.

Jõgeva vallavalitsus on arvestanud valla eelarvest kulu ühe eestkostetava kohta hinnanguliselt 510 eurot aastas. Sellele lisanduvad transpordikulud eestkostetava juurde sõitmiseks ja sotsiaaltöötaja tööaeg. Omavalitsuse eelarvest tehtavad kulud sõltuvad rehabilitatsiooniasutuse ja erihoolekandeesutuse asukohast ning eestkostetava soovidest ja vajadustest.

AS Hoolekandeteenused kokkord lubab eestkostetaval lahkuda erihooldusteenuselt avalduse alusel eestkostjat teavitamata, kui eestkostetav ei viibi kohtumääruse alusel kinnises osakonnas. Seigeldes väljaspool hoolekandeesutust, eestkostetav sageli varastab või muutub alkoholihoobes agressiivseks, järgnevad kokkupuuted politseiga ja ka trahvid.

Sageli tahavad haiguskriitikata eestkostetavad vahetada teenuse saamise kohta, kuna neile ei meeldi elada kontrollitud keskkonnas, aga iseseisva eluga avahoolekandes ei saa nad hakka-ma isegi toetavate teenuste abil. Sotsiaaltöötaja sõidab eestkostetava juurde teda teenusele jäämises veenma või probleeme lahendama. Vajadusel taotleb sotsiaaltöötaja eestkostetava soovil Sotsiaalkindlustusametist hoolekandeesutuse vahetamist. Eestkostetavatega ja erihoolekandeesutuse töötajatega toimub pidev suhtlemine telefoni või e-kirja teel.

Erihoolekandeteenuse osutamise maksimaalseks tähtjaks, mille jooksul isikul on õigus teenust saada, võib olla kuni isikliku rehabilitatsiooniplaani kehtivusaja lõpuni (sotsiaalhoolekande seadus § 11¹⁶ lg 5). Tegelikult viibib eestkostetav erihooldusteenusel sageli lühema aja, sest vaatamata rehabilitatsiooniplaani kehtima hakkamisele ei ole isikul võimalik kohe asutuses kohta saada.

Artikkel järgneb järgmises numbris. Pakume ka teistele eestkoste korraldamisega seotud osapooltele võimalust artiklis esitatud probleemide kommenteerimiseks.

Kasutatud õigusaktid

Isikuandmete kaitse seadus. RT I, 30.12.2010, 11

Isikut tõendavate dokumentide seadus. RT I, 09.12.2010, 14

Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus. RT I, 18.03.2011, 5

Perekonnaseadus. RT I, 21.12.2010, 14

Psühhiaatrilise abi seadus. RT I, 23.02.2011, 31

Puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seadus. RT I 1999, 16, 273. Viimane redaktsioon jõustunud 01.01.2011

Riigilõivuseadus. RT I, 04.07.2011, 8

Sotsiaalhoolekande seadus. RT I, 03.03.2011, 16

Sotsiaalministri 28.02.2005 määrus nr 35 „Rehabilitatsiooniteenuse taotluse vorm ja nõutavate dokumentide loetelu, rehabilitatsiooniteenusel suunamiskirja vorm ning rehabilitatsiooniteenuse kulude hüvitamise arve vorm ning arve alusel kulude hüvitamise kord ja tingimused”. RT I, 01.11.2010, 16

Sotsiaalministri 06.01.2009 määrus nr 44 „Erihoolekandeteenuste taotluses esitatavate andmete koosseisu, taotluse vormi ja taotlusega esitatavate nõutavate dokumentide loetelu ning isiku omaosaluse puudujääva osa hüvitamise taotluses esitatavate andmete koosseisu, taotluse vormi ja taotlusega esitatavate nõutavate dokumentide loetelu kehtestamine”. RTL 2009, 3, 44

Sotsiaalministri 08.01.2009 määrus nr 4 „Erihoolekandeteenuse osutaja kogutavate ja säilitatavate dokumentide loetelu kehtestamine”. RTL 2009, 4, 55

Tsiviilkohtumenetluse seadustik. RT I, 10.11.2011, 6

Tsiviilseadustiku üldosa seadus. RT I, 06.12.2010, 12

Tulumaksuseadus. RT I, 04.03.2011, 14

Vabariigi Valitsuse 29.01.2009 määrus nr 20 „Erihoolekandeteenuste maksimaalsed maksumused, kulude koostisosad ja riigieelarvest makstava tasu maksmise täpsemad tingimused ja kord”. RT I, 19.01.2011, 17

Täitemenetluse seadustik. RT I, 14.03.2011, 22

Vabariigi Valitsuse 11.06.2009 määrus nr 90 „Töötasu alammäära kehtestamine” RT I 2009, 31, 192

Riikliku pensionikindlustuse seadus. RT I 2001, 100, 648. Viimane redaktsioon jõustunud 01.01.2011

Võlaõigusseadus. RT I, 08.07.2011, 21

Tähelepanekuid eestkoste praktikast

Agu Eichenbaum, Elina Madal
MTÜ Eesti Eestkostekorraldus

Uus perekonnaseadus on kehtinud juba üle aasta ning selle aja jooksul on ilmnunud esimesed probleemsed kohad. Osalt võivad need olla tingitud vanades harjumustes ja arusaamades kinni olemisest, kuid ebaselgust esineb ka seaduse sõnastuses.

Nagu perekonnaseaduse eelnõu seletuskirjaski märgiti, on just eestkostet ja hooldust reguleerivad perekonnaseaduse sätted nõudnud kõige põhjalikumat ümbertöötamist. Eestkoste mõte ja eesmärk on kaitsta piiratud teovõimega alaealiste ning täisealiste isikute isiklikke ja varalisi õigusi ning huve. Eestkostja on eestkostetava seaduslik esindaja, kelle tegevusest sõltub suuresti eestkostetava olukord, sest oma piiratud teovõime tõttu ei ole eestkostetaval üldjuhul võimalik ise oma huvide eest seista. Sellest tulenevalt on oluline ka tõhus järelevalve eestkostja tegevuse üle. Kohtute roll järelevalve teostamisel on uue seadusega selgelt suurenenud, kuid ühtse praktika kujundamine selles osas seisab kohtutel veel ees.

Järgnevalt esitame mõned eestkoste regulatsioonis sagedamini esinevad probleemid. Asjast parema ülevaate saamiseks on otstarbekas esitada kommenteeritava sätte tekst koos kommentaariga.

Eestkostja ülesanded ja vastutus

§ 179 (1) Eestkostja on eestkostetava seaduslik esindaja. Tal on õigus ja kohustus hoolitseda eestkostetava isiku ja vara eest oma ülesannete piires. Eestkostjal ei ole esindusõigust ega kohustusi valdkonnas, milleks on määratud erieestkostja. Eestkostja ei või oma kohustuste täitmist panna kolmandale isikule.

Eestkostja määramiseks tuleb kohtul esmalt tuvastada, kas ja milles on isiku teovõime piiratud, st millises osas ei suuda isik oma tegudest aru saada või neid juhtida ja vajab

eestkostet. Isiku eestkostevajaduse ja selle ulatuse tuvastab kohus asja kohta kogutud tõendite alusel. Valla- või linnavalitsus annab kohtule eestkostja määramise menetluses oma arvamuse isiku tegelikust olukorrast, sh sellest, millised on selle isiku sotsiaalsed suhted ja kuidas tuleb ta igapäevaselt oma eluga toime, kas ta vajab kohaliku omavalitsuse arvates eestkostet ning kui vajab, siis mis ulatuses.

Kohtul peab olema tõendite alusel võimalik piisava täpsusega tuvastada, mis osas on isiku teovõime psüühikahäire tõttu piiratud ning mis osas suudab isik vaatamata oma psüühikahäirele oma tegudest aru saada ja neid juhtida. Kui kohus tuvastab, et isik on piiratud teovõimega ning vajab seetõttu mõnes või kõigis eluvaldkondades eestkostet, tuleb talle määrata eestkostja. Seejuures tuleb arvestada, et eestkostja määramine on sekkumine inimese eraellu põhiseaduse § 26 mõttes, mis on lubatud üksnes seaduses sätestatud juhtudel ja korras, ning et selline sekkumine riivab isiku õigust vabale eneseteostusele.

Sellest tulenevalt võib kohus määrata eestkostja **ainult** nende ülesannete täitmiseks, milles eestkoste on vajalik. Seega sõltub eestkostja ülesannete ulatus eelkõige sellest, milline on isiku eestkostevajadus. Eestkostja ülesanne saab olla eestkostetava õiguste ja huvide kaitse üksnes neis eluvaldkondades, milles isiku enda teovõime on piiratud.

Lisaks tuleb arvestada inimesele eestkostja määramisel ka seda, et eestkostet ei ole vaja, kui täisealise isiku huve saab kaitsta volituse andmisega ning perekonnaliikmete või muude abiliste vahendusel. Isegi juhul, kui kohus tuvastab inimese piiratud teovõime, ei vaja see isik vaatamata piiratud teovõimele eestkostet selles osas, milles tema õigused ja huvid on kaitstud muul viisil, sh kui inimene on volitanud kedagi oma asju ajama ja/või

tema perekonnaliikmed või muud abilised tagavad tema toimetuleku ja heaolu. Seega tuleb eestkostja määramisele kui kõige äärmuslikumale abinõule eelistada võimaluse korral muid abinõusid. Muuhulgas on võimalik isiku asjade ajamiseks anda volitus. Seejuures peab täisealine inimene teist isikut volitades saama aru volituse tähendusest ja tagajärgedest ning tema tahe volitust anda peab olema vabalt kujunenud, st ta peab olema volituse andmise ajal volitamise osas teovõimeline, et volitus kehtiks. Kui isik on kehtivalt volitanud kedagi oma asju ajama, peab kohus eestkostja ülesannete määramisel seda arvestama.

Kohtul tuleb inimesele eestkostjat määrates märkida määrukses ka eestkostja ülesanded, samuti see, kas ja milliseid tehinguid võib piiratud teovõimega isik teha eestkostja nõusolekuta. Osal juhtudel võib isiku teovõime olla sedavõrd piiratud, et eksisteerib eestkostevajadus tema kõigis eluvaldkondades ning eestkostja tuleb määrata kõigi tema asjade ajamiseks, kuid sellisel juhul tuleb kohtul eestkostja ülesandeid määrates kohtumäärukses seda ka märkida. Samuti peab kohus määrukses märkima, kui isikul ei ole üldse õigust iseseisvalt tehinguid teha. Riigikohtu arvates ei ole vaja eestkostja seadusest tulenevaid üldisi õigusi ja kohustusi kohtumäärukse resolutsioonis märkida, küll aga peab kohtumäärukse resolutsioonist nähtuma selgelt ja ühemõtteliselt eestkostja ülesannete täpne ulatus ning inimese iseseisva tegevusvabaduse ulatus (Riigikohtu lahend 3-2-1-87-11).

Praktikas on tekitanud küsimusi kolmandate isikute abi kasutamine eestkoste teostamisel. Tõenäoliselt ei ole seadusandja silmas pidanud, et eestkostja peab ise hakkama saama kõigi eestkostja ülesannete täitmisega personaalselt, ilma kõrvalabi kasutamata isegi juhul, kui tal puuduvad vastavad spetsiifilised oskused-teadmised. Kui võrd eestkoste suhe on esindussuhe ning seetõttu vastab eestkoste teostamise regulatsioon ka võlaõigusseaduses sätestatud käsunduslepingu regulatsioonile, oleks eestkostetava huvid ja õigused paremini kaitstud, kui eestkostja on õigustatud kasutama eestkoste teostamisel

vajadusel spetsialistide abi, jäädes ise vastutavaks lõpptulemuse eest.

Seadusandja võiks kommenteeritud paragrahvis muuta lõike 3 sõnastust:

(3) Eestkostja võib oma kohustuste täitmisel kasutada kolmandate isikute abi (nn täitmisabiline), jäädes ise kohustuste täitmise eest vastutavaks.

Esindusõiguse äravõtmine

§ 181. Kohus võib eestkostjalt võtta õiguse esindada eestkostetavat teatavates tehingutes või mõnes valdkonnas, kui eestkostetava huvid on eestkostja või tema esindatava kolmanda isiku või käesoleva seaduse § 180 lõike 1 punktis 1 nimetatud isiku huvidega olulises vastuolus.

Esindusõiguse äravõtmine teatavates tehingutes ei tähenda eestkoste lõpetamist. Tegemist on vaid konkreetse tehinguga seotud piiranguga. Siin võib määramatust tekitada olulisuse tõlgendamine – mida kohus peab oluliseks, mida vähem oluliseks, jääb kohtupraktika kujundada.

Eestkostja kohustus valitseda eestkostetava vara

§ 183 (1) Eestkostja on kohustatud eestkostetava vara hea eestkostja hooleusega valitsema, säilitama ning võimaluse korral suurendama. Muu hulgas peab eestkostja nõudma õigel ajal sisse eestkostetavale kuuluvad nõuded ning valitsema eestkostetavale kuuluvat kinnisvara.

(3) Eestkostja peab hoidma enda ja eestkostetava vara eraldatuna ega tohi kasutada eestkostetava vara oma huvides.

Tähelepanu tuleb pöörata asjaolule, et seadusega on lubatud eestkostetava vara valitsemine, säilitamine ja suurendamine, mis tähendab, et lubatud ei ole eestkostetava vara vähendamine. Nimetatud kohustuste täitmata jätmist võib käsitleda eestkostetavale kahju tekitamisena, mille hüvitamist saab nõuda eestkostjalt. Eestkostja ei saa oma ülesannete täitmata jätmist vabandada oskamatus või teadmiste puudumisega. Sellisel juhul on tal võimalus nõuda teatud toimingute tegemiseks erieestkostja määramist.

Eestkostja peab tõsiselt suhtuma nõudesse hoida enda ja eestkostetava vara eraldatuna – eelkõige tuleb eestkostetava raha kanda eraldi pangakontole. Nimetatud nõue võimaldab paremini teostada järelevalvet eestkostetava varaga tehtud tehingute üle.

Eestkostetava raha paigutamine

§ 186 (1) *Kui eestkostetava raha ei ole vaja tema ülalpidamiseks, vara valitsemiseks või muude jooksvate kulude katmiseks, peab eestkostja selle paigutama Eesti või mõne teise lepinguriigi krediidasutuses oma varast eraldi. Paigutamisel tuleb teha märge, et konto käsutamiseks on vaja kohtu nõusolekut.*

(2) *Kohtu nõusolek ei ole vajalik eestkostetava raha paigutamiseks Eesti Vabariigi või Euroopa Liidu liikmesriigi emiteeritud võlakirjadesse või võlakirjadesse, mille intresside maksmine on tagatud Eesti Vabariigi või Euroopa Liidu liikmesriigi poolt.*

(3) *Kohus võib anda nõusoleku eestkostetava raha teistsuguseks paigutamiseks.*

Säte fikseerib asjaolu, et nt tähtajalise hoiusele paigutamine, kus intressitulu on väga marginaalne, võib toimuda ilma kohtult selleks nõusolekut küsimata. Küll aga on vajalik kohtu nõusolek kontolt raha välja võtmiseks või konto sulgemiseks.

Eestkostja peab suutma hinnata, kas raha on vaja eestkostja ülalpidamiseks või mitte. Kui raha eestkostetava ülalpidamiseks vaja ei ole, on eestkostjal kohustus see raha paigutada tulu teenima. Kohustuse täitmata jätmine võib tähendada, et eestkostja ei tegutse hea eestkostja hoolsusega, mis tagajärjena võib tuua kaasa kahju hüvitamise kohustuse.

Kindlasti ei tohi seda raha kasutada eestkostja enda või teiste pereliikmete ülalpidamiseks, v.a nende pereliikmete ülalpidamiseks, kelle suhtes on eestkostetaval ülalpidamiskohustus. Vastasel juhul on kerge sattuda raha väärkasutuse süüdistusega politsei ja prokuratuuri huviorbiiti, kuna võib tekkida kahtlus eestkostetava raha omastamises. Sel teemal on vaja välja kujundada prokuratuuri ja kohtute ühtne praktika.

Eestkostetava raha paigutamine aktsiasesse, kinnisvarasse vmt, samuti laenu andmine

saab toimuda vaid kohtu nõusolekul. Ilma kohtu nõusolekuta tehtud tehing on tühine, kui kohus ei anna hilisemat heakskiitu. Eestkostjal sellekohaste oskuste puudumisel on otstarbekas kasutada spetsialistide abi ning lasta selleks määrata erieestkostja.

Nõusolek kinnisasjatehingute tegemiseks

§ 187. *Eestkostja ei või eestkostetava nimel kohtu eelneva nõusolekuta:*

- 1) *käsitada eestkostetavale kuuluvat kinnisasja või kinnisasjaõigust;*
- 2) *käsitada eestkostetavale kuuluvat kinnisomandi ülekandmisele või kinnisasjaõiguse tekkimisele, ülekandmisele või lõppemisele suunatud nõuet;*
- 3) *kohustada tegema käesoleva paragrahvi punktides 1 ja 2 nimetatud käsutusi;*
- 4) *sõlmida eestkostetava nimel kinnisasja või kinnisasjaõiguse tasulisele omandamisele suunatud lepingut;*
- 5) *anda kasutusse eestkostetavale kuuluvat kinnisasja.*

Oluline on, et reguleeritavas paragrahvis on ette nähtud kohtu **eelneva** nõusoleku vajadus. Praktikas esineb sageli olukord, kus eestkostja annab eestkostetava kinnisasja – nt korteriomandi – kolmandate isikute kasutusse ilma selleks kohtult eelnevalt nõusolekut küsimata. Eriti tõsise probleemiga on tegemist juhul, kui eestkostetava vara antakse kasutusse tasuta: nõutakse küll kommunaalculude tasumist, kuid jäetakse nõudmata üür, st tasu võõra vara kasutamise eest. Sellised tehingud võivad olla vastuolus vara suurendamise kohustuse mõttega ja eeltoodud § 183 lg 1 sättega.

Tihti tekitavad selliseid olukordi ka kohalikud omavalitsused eestkostjatena. Eestkostjal on kohustus tegelda eestkostetava vara haldamisega ning eestkostetava vara tuleb võimaluse korral paigutada talle tulu teenima. Sellise kohustuse mittetäitmisel – vara kasutusse andmisel alla turuväärtust – tekitatakse eestkostetavale kahju, mida on võimalik eestkostjalt välja nõuda. Arvestades, et kohtutel on eestkoste teostamise üle järelevalve kohustus, tuleb eestkostjatel anda kohtule aru kõigest, mida on eestkostetava varaga tehtud. Muuhulgas on kohtul ka õi-

gus teostada kohapealset kontrolli eestkostetava vara olukorra kohta. Seetõttu ei ole abi ka tegeliku olukorra varjamisest.

Mõistetav on olukord, kus eestkostjal, sh ka kohalikul omavalitsusel eestkostjana, ei pruugi jätkuda aega, oskusi ja ressursse selleks, et sisuliselt ja tõhusalt tegelda eestkostetava vara haldamisega. Sellisel juhul on mõistlik kasutada seadusega antud võimalust erieestkostja määramiseks, kelle ülesanne olekski just eestkostja spetsiifiliste ülesannete täitmine. Halva näitena võib tuua olukorra, kus eestkostetavale kuuluv maja seisab tühjana, seda lõhutakse, seal elavad kodutud, kes teevad tuld – seega tulekahju ja hävimise oht, naabrite kahjustamise ja kahjunõuete esitamise oht jne, jne.

Kulutuste hüvitamine

§ 191 (1) Eestkostja võib eestkostetavalt nõuda eestkostmiseks tehtud kulutuste hüvitamist käsundi kohta kehtivate sätete järgi.

Kulude hüvitamine nõuab kulude kandmise tõendamist, st kulude hüvitamiseks tuleb kohtule esitada kuludokumendid. Eestkostjal ei ole õigust võtta eestkostetava rahast endale lihtsalt tehtud kulutused tagasi, kuna see on tehingu tegemine eestkostja ja eestkostetava vahel, millele seadus on kehtestanud piirangud. Kulude hüvitamiseks on vajalik kohtu nõusolek.

Sätte mõtte kohaselt peab eestkostja enne kandma kulud ehk leidma selleks raha ja alles hiljem võib ta neid eestkostetava arvel tagasi nõuda (muidugi juhul, kui eestkostetava varaline olukord seda võimaldab).

Eestkostja aruandekohustus

§ 194 (1) Kohus võib igal ajal nõuda eestkostjalt informatsiooni tema ülesannete täitmise kohta.

(2) Eestkostetava vara valitsemise ja eestkostja muude ülesannete täitmise kohta esitab eestkostja kohtule iga-aastase kirjaliku aruande. Aruandes tuuakse eraldi välja tehtud kulutused ning lisatakse neid tõendavad dokumendid.

(3) Kohus peab aruannet sisuliselt kontrollima, hindama tehtud kulutuste põhjendatust

ning nõudma vajaduse korral aruande parandamist ja täiendamist.

(4) Eestkostja kirjalikke aruandeid säilitatakse kohtus.

Aruandekohustus peaks preventiivse abinõuna välistama raha väärkasutamise võimaluse. Peab juurduma arusaam, et igapäevane omand (vara/raha) on püha ja puutumatu. Kontroll peab olema piisavalt tõhus, et eestkostjate mõtteviisis kinnistuks arusaam, et igal juhul tulevad väärkasutused ilmsiks ja neile järgnevad karistused (näiteks kriminaalvastutus omastamise eest).

Seepärast peavad eestkostjad fikseerima tehtud kulutused ning neid tõendama dokumentides. Probleeme võib tekitada, misugused on need dokumendid, mida kohus saab, peab või võib lugeda piisavaks. Kas tšekk (raamatupidamiseaduse mõttes koos kõigi nõutavate rekvisiitidega) või turult ostetud kauba puhul ainult hinnasildi number on piisav tõend jne. Need küsimused jäävad tõenäoliselt iga konkreetse juhtumi korral eraldi hinnatavaks. Kindluse mõttes tuleks säilitada kõik eestkostetava raha eest tehtud ostude tšekid, samuti eestkostetava jaoks nt eestkostja rahast tehtud ostude tšekid. Kui toitu ostetakse nt tervele perekonnale, võiks ühe võimalusena välja tuua eestkostetavale kulum osa ning sellele vastava rahasumma suurus.

Nimetatud sättega on seotud põhimõte, et kohus peab hindama ka kulutuste põhjendatust, st nende otstarbekust. See tähendab, et mitte ainult seda, kas konkreetset asja, näiteks talvesaapaid, oli eestkostetavale vaja, vaid ka seda, mis hinnaga soetatud saapad osteti: kas osta eestkostetavale saapad 150 euro eest või tema võimalusi arvestades oleks mõistlik osta need 50 euro eest (loomulikult mängib siin rolli ka asja kvaliteet, ka näiteks eriti suur jalanumber jm asjaolud, mida tuleb hinnata). Teiste sõnadega, kohus saab ja peab nimetatud sätte mõtet silmas pidades hindama ka kulutuste mõttekust, mitte ainult formaalselt tšekkide olemasolu.

Uuring toimetulekutoetuse kasutamisest ning selle mõjudest

Marek Atonen
sotsiaalministeeriumi koosseisuväline
peaspetsialist

Möödunud aasta suvel kuulutas sotsiaalministeerium välja pakkumise viia läbi toimetulekutoetuse kohta uuring. Tellitava uuringu eesmärgid olid:

- 1) analüüsida toimetulekutoetuse kasutamist, sh toetuse saajate struktuuri ning selle muutusi perioodil 2005–2010 I kv;
- 2) analüüsida toimetulekutoetuse määramise praktikaid ja toimetulekutoetuse taotlejatega tehtavat juhtumitööd;
- 3) hinnata toimetulekutoetuse mõjusid leibkondade sotsiaalsele ja majanduslikule toimetulekule ja vaesuse vähendamisele ning analüüsida toimetulekutoetuse süsteemi „lõksude” ja mitteaktiivsuse soodustamise seisukohalt;
- 4) anda poliitikasoovitusi toimetulekutoetuse soovitud mõju suurendamiseks kas meetme enda, sh selle määramise ja rakendamise tingimuste muutmise kaudu ja/või koosmõjus teiste sotsiaal- ja tööturupoliitika meetmetega.

Uuringu läbiviijaks valiti AS Resta. Avo Trummi ja Kairi Kasearu uuring „Toimetulekutoetuse kasutamine ning mõjud leibkonna vaesusele aastatel 2005–2010” valmis 2011. aasta alguses ja selle terviktekst on kättesaadav sotsiaalministeeriumi kodulehel¹. Vastavalt töö tellija ja täitja vahelisele kokkuleppele sisaldab lõppraport:

- uuringu analüüsi eri etappides kavandatud ja kasutatud meetodika detailset kirjeldust, sh kasutatud meetodika puhul ilmnunud võimalikke puudusi
- analüüsi erinevate etappide põhitulemuste ja järelduste esitlust
- analüüsi etappide tulemustele ja järeldustele tuginevaid poliitikasoovitusi.

Toimetulekutoetuse kasutamise analüüsi aluseks oli riikliku sotsiaalregistri (SIS) andmesitik, mis hõlmas toetuse määramise ja väljamaksmisega seotud andmeid omavalitsuste kaupa. Teatavasti rakendus 2010. aasta aprillis uus sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregister (STAR). See andis hea võimaluse uurida varasemaid andmeid, kuna varasema süsteemi andmed koondati ja sellest sai käesoleva uurimise andmebaas.

Tuleb märkida, et uuritava ajavahemiku jooksul ei toimunud toimetulekutoetuse arvestamisel olulisi muudatusi. Toimetulekupiiri muudeti 2005. aastal, siis see tõusis 500 kroonilt 750 kroonini, 2007. aastal tõusis see 750 kroonilt 900 kroonini ning 2008. aastal 900 kroonilt 1000 kroonini.

¹ http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumentid/Sotsiaalvaldkond/kogumik/Toimetulekutoetuse_uuringu_lopparuanne_LÖPLIK.pdf

Toimetulekutoetuse kasutamine

Vaadeldava perioodi algul, 2005. aastal, sai ühes kalendrikuus toimetulekutoetust pisut enam kui 16 000 leibkonda. Pärast seda toetusesaajate arv järsult langes, saavutades miinimumtaseme augustis 2008, mil toetust maksti 3996 leibkonnale. Juba septembrist 2008 hakkas aga toetusesaajate arv taas kiiresti kasvama: veebruaris-märtsis 2009 oli toetusesaajaid kaks korda enam (üle 8000), sama aasta oktoobris-novembris juba üle 10 000.

Kõige suurema osa toetusesaajatest moodustasid leibkonnad, kus üks või mitu leibkonnaliiget oli töötä. Töötu leibkonnaliikmega leibkondade arv on otseselt seotud riigi/piirkonna majanduselus toimuvate muutustega. Siin võib eristada kahte perioodi: majanduskasv ja töötuse ulatuslik vähenemine aastatel 2005–2008 ning intensiivne majanduslangus ja töötute arvu plahvatuslik suurenemine 2009. ja 2010. aastal. Võrreldes 2005. aasta algusega tõusis töötuga leibkondade osakaal viie aastaga toimetulekutoetust saanud leibkondade hulgas 70 protsendilt 81 protsendini. Sedamööda, kuidas töötute leibkonnaliikmega leibkondade osakaal kasvas, langes teiste peretüüpide, nt eakate osatähtsus. Samal ajal oli toimetulekutoetuse saajate seas järjest enam leibkondi, kus töötusele lisandusid ka muud toimetulekuriskid, nagu puue või üksikvanemlus.

Keskmine toetuse suurus ühe taotluse kohta tõusis kogu perioodi jooksul suhteliselt ühtlaselt. Seda eelkõige kahel põhjusel: vaatlusperioodi jooksul tõsteti toimetulekupiiri mitu korda, samuti kasvasid pidevalt leibkondade eluasemekulud. 2005. aasta jaanuaris oli väljamakstud summa keskmiselt 1267 krooni, 2010. aasta veebruaris aga 2074 krooni (kasv 64%). Väljamaksete suuruses ilmneb sesoonsus – talvekuudel olid väljamakstud summad suuremad kui suvekuudel.

Tabel 1. Leibkondade jagunemine toimetulekutoetuse saamise perioodi kestuse ja iseloomu järgi 2005. a – 2010. a I kvartal

Toetuse saamise kestus, sesoonsus ja regulaarsus	Toetust saanud leibkonnad	%	Keskmine kuude arv
Ühel aastal	22 089	43,9	2,9
Kahel järjestikusel aastal	15 213	30,2	9,4
Kolmel järjestikusel aastal	4 928	9,8	19,4
Neljal järjestikusel aastal	1 791	3,6	25,8
Viiel järjestikusel aastal	1 213	2,4	34,5
Terve perioodi vältel igal aastal vähemalt korra	2 454	4,9	50
Kahel mittejärjestikusel aastal	1 355	2,7	5,4
Kolmel mittejärjestikusel aastal	66	0,1	7,6
Neljal-viiel mittejärjestikusel aastal	1 257	2,5	24,8
Kokku	50 366	100	11,0

Analüüsi käigus vaadati ka toetusperioodi kestuse ja sesoonsuse jaotumist (vt tabel 1). Selgus, et toetuse saamine oli pigem lühiajaline ja ebaregulaarne. Üle 40% leibkondadest sai toetust vaid ühe aasta jooksul, 18% sai toetust vaid ühe kuu. Nelja või enama aasta jooksul oli ebaregulaarselt toetust saanud kümnendik leibkondadest. Kogu vaadeldava perioodi jooksul (63 kuud) sai toetust 317 leibkonda.

Eakate puhul toob analüüs selgelt esile toetusperioodi sesoonsuse: eakad taotleavad (ja saavad) toetust üldjuhul vaid talvisel kütteperioodil. Sesoonsus on täheldatav ka toetust taotlevate leibkondade puhul ja nende arvus aastate lõikes, keskmises toetuse suuruses ja seega ka üldises toimetulekutoetuse summade kulus.

Aktiivsused ja juhtumikorraldus

Uuring hõlmas lisaks toimetulekutoetuse summade kasutamise analüüsile ka kvalitatiivset analüüsi toetuse maksmise kitsaskohtade ja võimalike arengute teemal. Selleks viidi läbi 21 intervjuud kohalike omavalitsuste toimetulekutoetuse määramise ja maksmisega seotud eri taseme spetsialistidega ning Töötukassa esindajatega.

Uuringus välja toodud peamised tulemused olid:

- Omavalitsused rakendavad aktiivsuse nõuete mittetäitmise korral sanktsioone harva. Põhjuseks asjaolu, et toimetulekutoetuse maksmisest keeldumise korral jääb isik ja tema leibkond sageli üldse ilma sissetulekuta ning mingi minimaalse elatustaseme peab omavalitsus ka nõuete eiramise korral leibkonnale tagama. Paremini on olukord suuremates KOV-ides.
- Aktiivsuse nõuete rakendamine on edukas, kui aktiveeritav töötaja on motiveeritud otsima tööd ja olema aktiivne.
- Omavalitsuste võimalused oma elanike toimetulekuprobleemide lahendamiseks on väga erinevad. Eriti tuntuks lõhe ilmneb maapiirkondade ja (suuremate) linnaliste omavalitsuste vahel. Intensiivset tegutsemist takistab ressursside, teadmiste ja/või kogemuste vähesus.
- Aktiivsuse nõuete rakendamine eeldab eri osapoolte (KOV, Töötukassa, perearst, politsei jne) koostööd, mis paraku on ebapiisav. Kohati esineb funktsioonide dubleerimist, vähe on võrgustikutööd ja paindlikku juhtumikorraldust. Seetõttu võib tekkida olukord, kus oma probleemidega mitte toimetulev isik jääb süsteemide lahususe tõttu hoopis ilma abi ja toetuseta.

Toimetulekutoetuse mõjud

Analüüsi eesmärk oli hinnata toimetulekutoetuse mõjusid leibkondade sotsiaalsele ja majanduslikule toimetulekule ja vaesuse vähendamisele ning analüüsida toimetulekutoetuse süsteemi „lõkse”, mis soodustavad mitteaktiivsuse kujunemist. Selleks analüüsiti toimetulekutoetuse osakaalu toetusesaajate kogusissetulekus ja suhestati leibkondade kogutulu absoluutse vaesuse piiriga, hinnates sel viisil toimetulekutoetuse absoluutset vaesust leevendavat mõju.

Uuring tuvastas, et 2009. aastal oli toimetulekutoetuse saajate seas absoluutse vaesuse piirist kõrgema tulutasemega leibkondi kokku umbes kümnendik. Saadav toimetulekutoetus moodustab umbes kaks kolmandikku absoluutsest vaesuspiirist ning oli piisav absoluutse vaesuse vältimiseks vaid üksielavate eakate puhul. Toimetulekupiiri tõstmine 2000 kroonini tõstaks vaesuspiirist kõrgemale üle kahe kolmandiku leibkondadest, näiteks peaaegu kõigi kahe ja enama lapsega üksikvanemaperede sissetulek tõuseks vaesuspiirist kõrgemale. Samas tuleb arvestada, et toimetulekupiiri tõstmisel väheneb oluliselt töötute toetusesaajate motivatsioon töötada (seda eriti madala palga korral), mistõttu tuleks kindlasti leida võimalusi töötute motiveerimise suurendamiseks (uurimus tehaksegi ettepanek tõsta alampalga piiri).

Uuringu autorid esitasid rea poliitikasoovitusi ja ettepanekuid. Siinkohal osa neist koos artikli autori kommentaaridega.

- **Vaja on suurendada juhtumipõhisust ja paindlikkust toetuste maksmisel ja teenuste osutamisel.**

Sotsiaalministeerium on tellinud sotsiaalseadustiku kodifitseerimise raames juhtumikorralduse analüüsi, mis samuti rõhutab juhtumikorralduse olulisust. Suurem paindlikkus toetuste maksmisel ja teenuste osutamisel eeldab abivajaduse hindamist, mida oleks vaja täiendavalt arendada.

- **Täpsustada Töötukassa ja KOV-i ülesanded toimetulekutoetuse saajate aktiveerimisel.**

Mitmel puhul on sotsiaalministeerium kutsunud üles kõiki osapooli aktiivsemale koostööle, kuid sageli jääb konkreetsete inimeste probleemide lahendamine pidama ühelt poolt puuduliku suhtlemise ja teisalt piiratud eelarve taha.

■ **Edendada KOV-ide omavahelist koostööd ressursside liitmiseks ja killustatuse vähendamiseks.**

Käsitlemata siinkohal haldusreformi tervikuna, on ministeerium korduvalt rõhutanud omavalitsustevahelise koostöö tähtsust. On ka mõningaid häid näiteid (lastele osutatavad teenused Viljandimaal, transporditeenus Lääne-Virumaal), kus ka regulatiivsete vahenditeta saadakse koos tegutsedes hästi hakkama.

■ **Rakendada aktiivsetele töötajatele „aktiivsuspreemia”.**

Igasuguste täiendavate toetuste lisamine eeldab ka täiendavaid summasid eelarves. Kuna toimetulekutoetuse üldine eesmärk on tagada teatud piirini elatusvahendite olemasolu pärast eluasemekulude tasumist, siis olukorras, kus nelja aastaga on toetusele kuluvad summad neljakordistunud, vajab igasugune lisanduv kulu põhjalikku kaalumist.

■ **Tõsta toimetulekupiiri, kindlustamaks toetuse saajale absoluutsest vaesuspäästest kõrgema tulude taseme.**

Absoluutne vaesuspääst oli 2010. aastal Statistikaameti andmeil 174,82 eurot isiku kohta (sh kulud eluasemele 61,42 eurot). Sel aastal oli toimetulekupiir 76,70 eurot. Ministeeriumi arengukavas aastateks 2012–2015 on üheks eesmärgiks seatud toimetulekupiiri järjepidev tõus. Teisalt on vaja arvestada eelarve võimalustega ja seda, et toetuse maksmine oleks tagatud kujul, mis väldib vaeslõksu tekkimist.

Kokkuvõttes annab uuring sotsiaalministeeriumile olulise sisendi toimetulekutoetusega seotud küsimuste analüüsi. Efektiivselt on kasutatud varasemas hajus-andmebaasis kogutud andmeid. Mitmed tuvastatud toimetulekutoetuse sihtgrupid vajavad kindlasti enam tähelepanu ka muude meetmete kujundamisel. Toimetulekutoetuse puhul on peamine, et puuduses inimestele oleks tagatud raha esmavajaduste rahuldamiseks.

Toimetulekutoetuse summade kasutamine 2011. aasta 10 kuu jooksul

■ **2011. aasta 10 kuu jooksul** kulutati toimetulekutoetuse maksmiseks (koos täiendava 200-kroonise toetusega toimetulekutoetuse saajale, kelle kõik teised pereliikmed on alaealised) kokku 20,2 miljonit eurot, mis on 3,3 miljonit eurot ehk 19,9% enam kui eelmise aasta 10 kuu jooksul.

Keskmine toetuse summa ühe taotluse kohta on aastases võrdluses kasvanud 20% (122 eurolt 147 euroni). Seejuures tõusis toimetulekupiir käesoleval aastal 20% ehk 76,70 euroni (varem oli piir 63,9 eurot ehk 1000 krooni). Teatav mõju keskmise väljamakstava toetuse suurusele ja selle kasvule on olnud ka eluasemekulude jätkuval kasvul (ennekõike toetuse maksmisel kütteperioodil jaanuar–mai).

Taotlusi esitati 10 kuu jooksul 137 113, mis on 217 taotluse võrra vähem kui eelmise aasta samal perioodil.

■ **2011. aasta oktoobris** kulutati toimetulekutoetuse maksmiseks (koos täiendava 200-kroonise toetusega toimetulekutoetuse saajale, kelle kõik teised pereliikmed on alaealised) kokku 1,58 miljonit eurot (nagu ka augustis ja septembris), mis on vaid 5% (0,07 mln eurot) enam kui eelmise aasta oktoobris.

Keskmine toetuse summa ühe taotluse kohta on kasvanud 15,5% (119 eurolt 138 euroni).

Oktoobrikuu jooksul esitati 11 484 taotlust, mis on 9,2% vähem kui eelmisel aastal (12 650 taotlust).

Kokku sai oktoobris toimetulekutoetust 20 200 inimest, st 1765 inimest ehk 8,7% vähem kui eelmise aasta samal perioodil.

Võrdluseks võib tuua, et käesoleva aasta märtsis, kui toetuse saajate arv oli suurim, maksti toetust 16 213 perele (kus oli 28 869 pereliiget) summas 2,6 miljonit eurot.

Tuleb märkida, et jooksva aastal on eelmise aastaga võrreldes alates juulist olnud neljal kuul toetuse taotlejate arv väiksem. Seda olukorras, kus toimetulekupiir tõusis ja esimeses kvartalis oli rahuldatud taotlusi 6% enam kui varasemal aastal.

Omavalitsuste ühine sotsiaaltransport pakub paindlikke lahendusi

Ambla, Haljala, Kuusalu, Laekvere, Rakvere, Tapa, Vihula, Vinni, Viru-Nigula ja Väike-Maarja valla ning Rakvere linna ühisprojekt „Tööle pääsu takistuste kõrvaldamine ühtse sotsiaaltranspordisüsteemi abil”.

Jaan Lõõnik
projektijuht

Põhja-Eesti 11 omavalitsuse koostöös ning ESF rahalisel toetusel rakendatav uudne sotsiaaltranspordi korraldus (vt lähemalt Sotsiaaltöö, nr 3/2011) on oluliselt parandanud erivajadustega inimeste liikumisvõimalusi ning muutnud kättesaadavamaks nii töökohad kui ka sotsiaal- ja tervishoiuteenused.

28. oktoobril tegid Lääne-Viru Omavalitsuste Liidu juhitavas projektis osalevate omavalitsuste sotsiaalmetnikud, vedajate ning operaatori esindajad esimesi kokkuvõtteid oma tööst. Esimene reis toimus 11. mail ning kuni oktoobri lõpuni on korraldatud piirkonnas erivajadustega inimeste teenindamiseks kokku 1900 reisi.

Tabel 1. Ühtse sotsiaaltranspordisüsteemi abil korraldatud reiseid 2011. a

Mai	9
Juuni	139
Juuli	175
August	265
September	677
Oktoober	635

Reiside ja teenindatud isikute arv on iga kuu-ga kasvanud. Suvi on üldiselt madalhoogaeg, kuid vaatamata sellele toimus juunis-juulis iga päev keskmiselt 7–8 reisi. Alates septembrist, mil süsteemi abil hakati korraldama erivajadustega õpilaste vedu, on reiseide arv saavutanud tõenäoliselt lae, jäädes püsima 635–680 reisile kuus (oktoobris oli reise vähem, kuna oli koolivaheaeg).

Inimesed on sellise teenusekorralduse väga hästi vastu võtnud, operaator ja autojuhid on

saanud palju kiita. Ka sotsiaalmetnikud on teenuse korraldamise eest tänulikud. „Abivajajatele on teenus kasulik. Sotsiaaltransporditeenus on andnud puudega inimesele kindlustunde ja võimaldanud probleemideta jõuda sihtpunkti ja tagasi,” ütles Rakvere valla sotsiaalnõunik Mirje Reinumäe. Vihula valla sotsiaalnõunik Eha Veem tõstis esile operaatori töö kõrget kvaliteeti.

Kuna teenust rahastava ESF meetme „Tööle saamist toetavad hoolekandemeetmed” eesmärk on toetada inimeste töölesaamist hoolekandemeetmete arendamise kaudu, siis on ka sotsiaaltransporditeenuse peamiseks kasutajateks inimesed, kellele see aitab paremini tööle rakendada või tööle püsida. Teenust kasutab mitu püsiklienti, kes käivad tööle iga päev. Näiteks Vinni vallast paarikümne kilomeetri kaugusel kaubanduskeskuses töötava inimese elukvaliteet on oluliselt paranenud, kuna sotsiaaltransport võimaldab tal tööle pääseda iseseisvalt. Kui varem oli autojuhiks omavalitsuse sotsiaaltöötaja, seda ka nädalavahetustel, siis nüüd tellib klient reise ise operaatori kaudu. Sotsiaaltöötaja koormamine autojuhina on olnud üks raskemaid probleemide sotsiaaltöötajaile ning selle lahendamine on neile suureks kergenduseks.

Septembris algas kooliaeg ning samal ajal alustasime õpilasvedudega. Õpilased sõidavad nii piirkonna sees kui ka nt Tallinna, Ahtmesse, Kiidjärvele, Ääsmäele, Türisallu ja Kose-Uuemõisa. Seoses õpilasreiside kavandamisega kartsime augustis, kas meie sõidukipargist (6 sõiduauto ja 2 väikebussi) piisab, kuid siiani on sõidukitest jätkunud. Kellaegade sobivuse ja vabade kohtade olemasolu korral planeeritakse õpilastega samasse sõidukisse ka täiskasvanud kliendid, ning see praktika on end õigustanud. Nii on sõiduk efektiivsemalt koormatud ning teenuse maksumus kliendi kohta odavam. Lisateenusena pakutav saatmisabi tähendab seda, et autojuht viib kliendi nt koolis õigesse ruumi või läheb talle sinna järele, mistõttu lapsevanem või muu hooldaja ei pea kaasa sõitma. Kliendi iseseisvat toimetulekut soodustav transporditeenus võimaldab hoolduskoormusega inimestel rakendada tööturul. Lääne-Viru Omavalitsuste Liit korraldab juba aastaid maakonna erivajadustega õpilaste ühisvedu Tartu koolidesse. Kui eelmisel õppeaastal pidi esimene õpilane istuma bussi juba kell 6, siis nüüd on tänu ühtsele sotsiaaltranspordisüsteemile võimalik korraldada õpilaste bussile ettevedu sõiduautodega ning sama õpilane alustab oma reisi alles kell 6.20. Paarkümmend minutit lisaunega on lapse seisukohast suure väärtusega. Nädalapäevadest on kõige rohkem reise toimunud esmaspäeviti ja reedeti ning mõnevõrra üllatuslikult ka kolmapäeviti. Kellaajaliselt on kõige suurema koormusega periood hommikuti kella 7 ja 9 vahel. Ühtse sotsiaaltranspordisüsteemi kavandamisel seadsid omavalitsused põhilisteks eesmärkideks tagada teenuse kättesaadavus

ning saada reiside ühitamisega ressursisäästu. Kavandatud eesmärgid on saavutatud. Toimunud 1900 reisi kõrval on ära jäänud vaid üks reis! Kokkuviidud reise on olnud 355 ehk peaaegu iga viienda reisi on operaa- tor suutnud teise reisiga samasse sõidukisse planeerida. Reiside ühitamisest on saadud kokkuhoidu veoteenuselt keskmiselt 10,1% (konkreetselt üksiku reisi pealt võib sääst ulatuda kuni 70%-ni), mis mõeldud 6 kuu jooksul teeb kokku 4471,10 eurot.

Mida rohkem on reise, seda enam on operaatoril võimalusi reise kokku viia ning seda suurem on tõenäosus, et reisi maksumus jääb nominaalhinnast madalamaks.

Aruteludel ühistegevusega jätkamise üle on omavalitsused väljendanud arvamust, et teenus on kallis ning nad ei jaksa seda kinni maksta. Praegune omavalitsuste rahastamisskeem ei võimalda tõepoolest praegu üle võtta kogu ESF-i poolt finantseeritavat mah- tu. Kuid ühtse sotsiaaltranspordisüsteemi iva peitub muus: see on struktuur, mis pakub nii klientidele kui ka omavalitsustele võimalust teenuse kasutamiseks, mitte ei kohusta selleks. Tõenäoliselt jääb ka edaspidi omavalit- suste rahastada erivajadustega õpilaste vedu ning loodud sotsiaaltranspordi süsteem pakub selleks väga paindlikke võimalusi. Tei- seks on elanikel oma elu võimalik iseseisvalt korraldada ning vallaametnikud ei pea tege- lema autojuhtimisega. Seoses rahvastiku va- nanemise ning noorte väljarändega maapiir- kondadest suureneb vajadus sotsiaaltrans- porditeenusena järele aasta-aastalt ning kõiki transpordivajadusi ei suuda omavalitsused oma jõududega kindlasti rahuldada. Lahen- duseks on organiseeritud koostöö.

Tabel 2. Sääst reiside ühitamisest

Kuu	Kokku planeeritud reiside arv	Sääst veoteenusel maksumuses €	Osakaal veoteenusel maksumusest %
Mai	0	0,00	0,0
Juuni	10	8,86	0,3
Juuli	24	194,51	4,2
August	14	109,51	1,8
September	135	2288,20	15,0
Oktoober	172	1870,02	13,2
KOKKU	355	4471,10	10,1

Sotsiaalteenustest Rapla vallas

Inna Tamm
Rapla valla sotsiaalnõunik

Oktoobris toimus pidulik konverents „Rapla Hooldekeskus 15 – sotsiaalteenused Rapla vallas”. Sünnipäeval räägiti sotsiaalteenustest nii riigi, maakonna kui ka omavalitsuse kontekstis. Rapla vallas on paljud sotsiaalteenuseid koondatud Rapla Hooldekeskusesse. Rapla Hooldekeskus on omavalitsusele kuuluv segatüüpi hoolekandeaustus, mis paikneb viies majas ja kus osutatakse väga erinevaid sotsiaalteenuseid. Tagasivaade asutuse arengule annab ettekujutuse Rapla valla sotsiaalteenuste arengust.

15 aastat Rapla Hooldekeskust

1994. aastal võttis Rapla linnavolikogu vastu otsuse rekonstrueerida võõrastemaja-hotell päevakeskus-hooldekoduks, millel oleksid järgmised funktsioonid:

- toad voodihaigetele
- toad eakatele, kes kodus toime ei tule
- toad kodus hooldusel olijatele nende omastele puhkuse võimaldamiseks
- sotsiaalkorterid kodanikele, kes ei suuda mingil põhjusel ise omale elamist hankida, nt lõpetavad omanikud üürilepingu, lastekodulapsed, vangist vabanenud, puudega inimesed jne
- rehabilitatsioon ja meditsiiniline järelevalve
- päevakeskuse ruumid koos toitlustamise võimalusega
- toad inimeste majutamiseks uue hotelli valmimiseni.

Dokumendist saab välja lugeda probleemid, mis tollal ühe omavalitsuse sotsiaalvaldkon-

na ees lahendust ootasid. Aeg on näidanud, et enamik teenustest, küll teisiti sõnastatuna, on jõudnud sotsiaalhoolekande seaduses ette nähtud teenuste loetellu. Püstitatud ülesannet tuli hakata täitma, olemasoleva hoone sisu ja vorm kooskõlla viia. Keskonna kaasajastamine ja funktsionaalseks muutmine toimus paljude projektide toel ja omavalitsuse eelarvest. Käesoleval ajal pakutakse Rapla Hooldekeskuse peamajas ööpäevaringset hooldamist 50 inimesele, toetatud elamist 3-le, eluasemeteenust 17-le sotsiaalkorteris elavale eakale ja puudega inimesele, kriisiteenust emale ja lapsele, koduhooldust, invatransporditeenust, saunateenust, pesupesemiseteenust. Renoveeritud majas on ka päevakeskus, lift ja õueala koos puhkenurgaga. Asutus on valla elanike usalduse võitnud, seda näitab elanike soov saada teenust just kohapeal. Lisaks ostab Rapla vald ööpäevaringse hoolduse kohti veel ka teistelt teenuseosutajatelt.

Suuremas vallas suuremad võimalused

2002. aastal ühines 6000 elanikuga Rapla linn seda ümbritseva rõngasvallaga. Ühinenud valla elanike arvuks sai pea 10 000 inimest. See püstitas sotsiaalvaldkonna ette uued ülesanded. Suurem sarnaste probleemidega abivajajate arv laiemal territooriumil kiirendas spetsialiseerumist ja toetas vajadust süsteemsema sotsiaaltöö järele. Tähtis oli tagada seni osutatud teenuste hea kättesaadavus kogu valla ulatuses, samuti käivitada uued teenused.

Läbi aastate on oluliseks peetud lastega seotud sotsiaaltööd. 1993. aastal avati Rapla Laste Turvakodu, mis pakkus varjupaika vanemliku hooleta jäänud lastele üle kogu maakonna. Turvakodus oli ka tuba peavarjuta jäänud ja perekriisis emale ja lapsele. Asutuses töötas psühholoog, juhtumeid lahendati koos maakonna lastekaitse ja valdade sotsiaaltöötajatega.

Pärast hooldekeskuse renoveerimist sai hakata pakkuma ema-lapse varjupaiga teenust keskuse kriisitoas. Sinna sai kohe paigutada näiteks koduvägivalla ohvri. Hooletusse jäänud laps paigutatakse vajadusel ajutisele hooldusele lähimasse lastekodusse. Varjupaigateenust ei lähe õnneks eriti tihti vaja, aga väga oluliseks peetakse teenuse pidevat tagamist.

Laste ja perede keerukamate probleemide lahendamisel on suureks abiks regulaarne koostöö psühholoogidega, kellelt teenuse ostmiseks planeeritakse raha eelarves. Kord kuus arutatakse psühholoogidega läbi töös olevad juhtumid ja lepatakse kokku vajalikud tegevused.

Kui seni rakendati pikaajalistele töötutele sotsiaalse rehabilitatsiooni teenust omavalitsuse juures, siis nüüd kasvas abivajajate hulk nii suureks, et tekkis vajadus moodustada omaette keskus. Selleks sai Rapla Hooldekeskuse naabruses olev vana elumaja, mida suures osas abivajajad ise korrastasid.

Suures vallas kerkis teravamalt esile ka kodutuse küsimus. Tekkis vajadus mitmekesistada eluasemeteenust, ehitada kaasaegne elukeskkond. Selleks rekonstrueeriti vana ühiselamu, kujundati 20 sotsiaalpinda ja 4 varjupaiga kohta kodu kaotanud meestele. Kuna eluasemeteenus on väga kallis ja Rapla linn maakonna keskuse ja elukeskkonnana ahvatlev, siis seda teenust küsivad Rapla vallalt tihti ka teiste valdade elanikud.

Ühinemine tõi kaasa vajaduse osutada kohapeal teenuseid ka vaimupuudega ja psüühiliste erivajadustega inimestele. Endine velskripunkt renoveeriti tugikeskuseks, kus on 6 toetatud elamise kohta.

Vajadus tekkis ka igapäevaelu toetamise teenuse osutamiseks. Vald leidis ruumid ja koostöös MTÜ-ga Raplamaa Vaimupuudega Inimeste Tugiühing käivitati päevakeskus Vahtra. Keskuse teenust kasutavad ka teised vallad.

Suurema territooriumiga vallas kerkis sagedamini päevakorda vajadus invatranspordi järele. Esimene invabuss saadi Saksamaa sõprade abiga. Teenus osutus sedavõrd vajalikuks, et tänavu ostime veel ühe bussi.

Küsimusele, milline on omavalitsuse suutlikkus tulla toime riigi poolt pandud kohustustega sotsiaalteenuste osutamisel, vastaksin, et vastavalt kohaliku omavalitsuse korralduse seadusele on KOV-idel kogu aeg olnud kohustus korraldada kohaliku elu küsimusi, sh osutada sotsiaalabi ja teenuseid. Sümpaatne on see, et riik usaldab KOV-e ja tahab järjest enam teenuseid omavalitsustele üle anda. Kes siis veel kui mitte koduvald peaks olema inimese lähim abistaja. Samas ei kiirusta KOV-id pimesi üle võtma teenuseid, mis on seni olnud riigi rahastada. See tähendab ju KOV-idele vastutuse ja kohustuste kasvu. Kohustuste võtmisele peab eelnenema nende täpne määratlemine (teenuste kirjeldus) ja põhjalik finantsanalüüs. Selles osas ei ole veel lõplikku üksmeelt saavutatud, kuid läbirääkimised ongi ju tööprotsessi loomulik osa.

Kokkuvõtteks võib öelda, et 10 000 elanikuga vald on piisavalt suur, et enamik SHS-s nimetatud sotsiaalteenused välja arendada ja neid ka edukalt osutada.

Leisi vallas osutatavad sotsiaalteenused

Mari-Anne Tuuling

Leisi valla sotsiaalosakonna juhataja

Kuigi sotsiaaltoetustele on eelarves ette nähtud oluliselt rohkem raha kui sotsiaalteenustele, rõhutatakse sotsiaalhoolekande seaduses, et kohaliku omavalitsuse üks peamisi ülesandeid hoolekande korraldamisel on mitmesuguste sotsiaalteenuste loomine ja nende osutamine. Saaremaal Leisi vallas on aastate jooksul arendatud mitmesuguseid sotsiaalteenuseid, mis tagavad valla elanikele rahuldava elukvaliteedi ja toetavad nende toimetulekut.

2151 elanikuga valla sotsiaalosakonnas töötab kolm sotsiaaltöötajat, kellest üks on spetsialiseerunud lastekaitsele. Sotsiaaltöötajad pakuvad valla elanikele **sotsiaalnõustamist**, teavitades neid nende õigustest ja kohustustest ning abistades konkreetsete probleemide lahendamisel. **Koduteenuseid** osutatakse 1999. aastast eakatele ja puudega isikutele. Valla palgal on viis koduteenuse osutajat. **Hooldaja** määratakse raske või sügava puudega isikule kas koos hooldajatoetuse maksimisega või ilma selleta (üldjuhul toetust ei maksta, kui hooldajaks on ülalpidamiskohustusega isik). 2011. a novembri seisuga on hooldaja määratud 79 inimesele; hooldajatoetust makstakse 32 hooldajale. Vajadusel korraldatakse vanemliku hoolitsuseta laste, puudega täiskasvanute või eakate **hooldamist perekonnas**; abistatakse puudega inimesi ja eakaid **abivahendite** tasuta kasutamisele andmisega või koostöös valla kommunaalametiga **eluruumide kohandamisega**. Leisi vald tasub kõigi abivajajate tehniliste abivahendite rendi (hetkel 99 aastarenti) ja abistab abivahendite ostul omaosaluse tasumisega.

Eluasemeteenust saavad kasutada inimesed, kes pole ise võimelised seda endale või oma perele tagama, nagu kodutud, vanglast vabanenud jt toimetuleraskustega isikud. Selleks kasutatakse vallale kuuluvat sotsiaalkorterit, Viira ja Karja sotsiaalalmaja ning teisi pindasid. Alates 2004. aastast osutatava **transporditeenuse** sihtrühmaks on puudega

lapsed, paljulapselised pered, puudega täiskasvanud, üksi elavad eakad, psüühilise erivajadusega isikud ja toimetulekuraskustega lastega pered, kui neil või nende perel puudub sõiduvahend. Transporditeenus hõlmab ka puuetega ja eakatele inimestele abivahendite kohaletoimetamist. Raskemate juhtude korral tellitakse Saare Taksost invataksu või kasutatakse Kuressaare haigla raamitranspordi teenust.

Puudega isikute ja eakate **ööpäevaringset hooldamist hooldekodus** pakub alates 2005. aastast vallale kuuluv Pärsama hooldekodu. Kui hooldekodus on vabu kohti, siis võetakse hooldusele ka teiste omavalitsuste elanikke. Hooldekodus on võimalik osutada eakatele või puudega isikutele ka **päevahoidu** ning lühiajalist **ööpäevaringset hooldamist**. Pärsama hooldekodu sotsiaalkeskuses saavad valla elanikud **pesu pesta, dušši kasutada** ning **saunas käia**. Puudega isikule ja pensionäridele kehtivad soodushinnad. Ette tellimisel on võimalik saada soodsa hinnaga **lõunasööki**, mille valmistab hooldekodu või valla kooli söökla. Alates 2005. aastast on hooldekodu juures **turvatoa** teenus väärkohteldud, hoolitsuseta ja järelevalveta lastele ning perevägivalla ohvritele.

Valla sotsiaalosakonna koosseisus on üks **tugiisiku** teenuse osutaja, kaks **pereabi** lise teenuse osutajat ning üks **koduõendus-hooldusteenuse** osutaja. Neid avahooldusteenuseid pakutakse alates 2006. aasta juulist. Tugiisik abistab ühiskonda lõimumisel puudega, psüühilise erivajadusega või toimetulekuraskustes isikuid, kodutuid ja vanglast vabanenuid, pereabi lised aga toetavad toimetulekuraskustes, puudega või psüühikahäirega isiku peresid ning asendushoolduselt iseseisvasse ellu astuvaid noori. Leisi vald on alates 2007. aastast tegelnud **pikaajaliste töötute sotsiaalse rehabiliteerimisega**, vähesel määral on korraldatud koostöös Töötukassaga tööharjutamist valla allasutustes.

Oleme mõtelnud ka mitmele uuele teenusele, millest mõnda küll mingil määral osutatakse, kuid mille jaoks oleks vaja rohkem raha ning vastavate oskuste ja teadmistega spetsialiste, nagu tegevusteraapia, rühmakodud koos toetatud elamisega puuetega inimestele ja sõltlastele, õendushooldus dementsusega inimestele, psühholoogiline nõustamine, koolitused, juriidiline nõustamine jms. Väga hästi toimivaks osutus nn integreeritud teenus psüühilise erivajadusega tööelastele isikutele, kellele eraldatakse hooldekodu läheduses asuval sotsiaalpinnal eluruum ning määratakse tugiisik. Hooldekodu tagab toitlustamise, pesupesemise ja sauna võimaluse, päevase juhendamise ja järelevalve koos tegevustega. Tugiisik abistab suhtlemisel kogukonnaga, meditsiini- ja rehabilitatsiooniteenuste kättesaamisel ning seoses elamispiinnaga tekkivate probleemide lahendamisel.

Uute teenuste ellukutsumine ja elushoidmine sõltub valla elanike vajadustest. Vananeva elanikkonnaga vallas, kus on palju abivajajaid, on ka suurem vajadus sotsiaalteenuste järele, ning seda on mõistnud meie valla juhid ja volikogu liikmed, kes on sotsiaaltöö arendamist igati toetanud. Pidevalt kaardistame abi vajavaid sihtgrupe. Sotsiaaltöötajatel on ülevaade täiskasvanud raske ja sügava puudega inimestest, puuetega lastest, hooletusse jäetud lastest, kinnipidamiskohtadest vabanevad isikutest ja toimetulekutoetuse taotlejatest. Käsil on üksielavate eakate vajaduste kaardistamine. Oleme avatud igasugusele koostööle: teenuste osutamisel teeme koostööd paljude MTÜ-dega (näiteks abistavad noorkotkad ja kodutütred üksielavaid eakaid aiatöödel) ning teiste kohalike omavalitsustega. Arvan, et hea tahte ja piisava rahalise katte korral on enamik kohalikke omavalitsusi suutelised riigi poolt pandud kohustustega toime tulema ja põhilisi sotsiaalteenuseid arendama ning osutama. Võlanõustamine, perelepitus, varjupaik ja turvakodu võiksid aga olla vallaülesed, riikliku ja omavalitsuste ühisfinantseerimisega maakondlikud teenused. KOV-i peamine mure on mitte teenuste arendamis- ja osutamissuutmatust, vaid see, kui riik delegerib omavalitsusele kohustusi ilma rahalise katteta.

Perekonnas hooldamise teenuse võimalik arengupotentsiaal

Seoses hooldusperede ja neis üles kasvavate laste arvu pideva vähenemisega ning hoolduslepingute katkestamise probleemidega on teenuse kvaliteedi ja kättesaadavuse huvides otstarbekas tekitada teatud mõttes restart. Alates Eesti taasiseseisvumisest on perekonnas hooldamise teenust arendatud juba pea 18 aastat ning sellega aidatud sadu hooletusse jäetud lapsi. Asendushoolduse kvaliteedi mõningaid aspekte olen analüüsinud kaks aastat tagasi samateemalises artiklis (ajakiri Sotsiaaltöö nr 1/2010). Artiklis esile toodud negatiivsed trendid on pigem süvenenud kui leidnud toimivaid lahendusi. Sotsiaalministeeriumi kavandatavad meetmed teenuse kvaliteedi parandamiseks on väga tervitatavad, kuid nende tõhusust saaks kasvatada alljärgneval moel. Nimelt võib ees ootava koolireformi käigus jääda tööta mitusada õpetajat – pedagoogilise psühholoogia tundmise, hea hariduse ja töökogemuse ning õpetamiskustega inimest, kellest paljud ilmselt otsivad uut väärikat rakendust. Muude valikute kõrval võiks selleks olla ka vanemliku hooleta lapsele kodu pakkumine professionaalse tegevusena. Riigi jaoks tähendab see vabanev ressurss harukordset võimalust asuda tasakaalustama praegu valdavat laste paigutamist asutushooldusele ning saada iseseisvaks eluks paremini ettevalmistatud noori inimesi. Raha õpetajate ümberõppeks võiks tulla Töötukassast, seega oleks võimalik ellu viia asendusvanemaks koolitamise riiklik programm. Kindlasti peab sellega kaasas käima teistsugune suhtumine hooldusperede poolt pakutavasse – see ei saa olla südameheadusel põhinev appiruttamine riigile, vaid kõrgtasemel professionaalide poolt müüdiv oskus. Mis on hädavajalik, sest vajadus toime tulla käitumishäiretest ning erivajadustest põhjustatud probleemidega näib kasvavat. Kuna praegu on perekonnas hooldamine ca 3–5 korda odavam asutuse (asenduskodu) poolt pakutavast, siis ei tohiks vajaliku ressursi leidmine probleem olla. Hooldusperede kasvu tõttu asenduskodudes tõenäoliselt vabanevaid peremaju saaks kasutada raske või sügava puudega elluastuvad noored toetatud elamise teenuse saamiseks. Vaja on sotsiaalministeeriumi ning haridus- ja teadusministeeriumi head koostööd.

Valter Parve, M.S.W. TÜ Pärnu kolledži lektor

Sotsiaalhooldaja lastega peredele Põltsamaa vallas

Kätlin Kruus, Anne Veiram ja teised Põltsamaa valla sotsiaalabi osakonna töötajad

Lastele suunatud tegevusi kavandades oleme sageli pidanud endale tunnistama, et sekku- ma oleks pidanud palju varem ja mõjutama laste olukorda just perekonna kaudu.

Perekond on nooruki esimene ja olulisim sotsialiseerija ühiskonda. Perekond annab edasi reegleid, norme ja väärtushinnanguid ning samas ka kontrollib, et laps neid jär- giks. Kuna lapsed on pärit väga erinevatest kodudest, mõjutab see nende käitumist, väärtushinnanguid ja suhtumist ümbritse- vasse. Tihti kannavad lapsed endas oma pere probleeme ja on oma kodu „nägu”. Seega on väga oluline lapse kasvukeskkond. Vaatama- ta muutustele perekonna koosseisus ning pe- revormide mitmekesisusele, jääb perekond laste kasvatamisel kõige olulisemaks üksu- seks ning lapse eluväärtuste kujundajaks.

Esimesed ettevõtmised lastega perede toetamiseks

1996. ja 2000. aastal viidi Põltsamaa valla põhikoolides läbi küsitlus, mille tulemused muu hulgas osutasid sellele, et laste probleimid on seotud pere ja selle majandusliku toimetulekuga.

2000. a alustasid Põltsamaa vald, Põltsa- maa linn ja Pajusi vald projektiga „Põltsa- maa piirkonna võrgustiku loomine, et aidata probleemseid lapsi läbi perekonna”. Siinko- hal olgu öeldud, et praegu nimetame neid lapsi ja perekondi siiski abivajavateks, mitte probleemseteks. Projekti eesmärk oli kaar- distada piirkonna abivajavad perekonnad ning selle tulemusena sai laste mured seosta- da kolme põhilise allikaga: perekond (suhted pereliikmete vahel, perena funktsioneerimine, majanduslik toimetulek), kool (õpiras- kused, käitumisprobleemid, koolikohustuse mittetäitmine jne) ja muud sotsiaal-emotsio- naalsed tegurid (tõrjutus, tugevad traumaa-

tilised üleelamised jm). Projekti võeti tööle perekeskse töö spetsialist, kes koordineeris meeskonnatööd, viis läbi küsitluse, tutvus piirkonna abivajavate perekondadega jne. Projekti üheks tähtsamaks tulemuseks oli see, et osapooltele sai töö käigus selgeks: abivajavate peredega tegelemine ning krii- sistsituatsioonide ennetamine on piirkonnas väga vajalik. Sellest tulenevalt otsustasid kolm projektis osalenud omavalitsust, et fi- nantseerivad spetsialisti ametikohta igauks oma eelarvest. Spetsialisti ametinimetuseks sai piirkondlik lastekaitse spetsialist.

Alates 2004. aastast loodi Põltsamaa valla- valitsuses lastekaitse ja noorsootöö spetsia- listi ametikoht. Lastekaitse spetsialist võeti tööle ka Põltsamaa linnas ja Pajusi vallas.

Alates 2007. aastast on vallavalitsuse koosseisus sotsiaalhooldaja lastega peredele

2007. a alustasime Põltsamaa vallas uue tee- nuse pakkumist: lapse parema heaolu nimel hakkas perekonnaga (koos)tööd tegema sot- siaalhooldaja lastega peredele. Tegemist on teenusega, mida osutatakse perele tema ko- dus ja mille kestus on üldjuhul kuni üks aas- ta. Tõuke teenuse loomiseks andis teadmine, et abi vajava lapse olukorda saab parandada kõige tõhusamalt tema perekonna kaudu ning tema perekonnaga koostööd tehes. Teenuse sihtgruppi kuuluvad ka puuetega vanemate lapsed, lastekodust päritoluperekonda naas- vad lapsed, puudulike toimetulekuoskustega vanemate lapsed jt, kelle jaoks seni ei olnud hästi toimivat teenustesüsteemi.

Teenuse arendamine on olnud pikk protsess ning omavalitsuselt teenusele püsiva rahas- tuse taotlemine keeruline. Kuna tegemist oli uue teenusega, siis puudusid mõisted¹,

¹ Praegu kutsutakse sama töö tegijat valdavalt pere tugiisikuks – toim.

kirjeldada sai vaid ideed. Keeruline oli argumenteerida teenuse vajadust ja selle majanduslikku tasuvust.

Teenuse loomisel oli selge, et inimene, kes hakkab peredega tööle, peab olema pere sõber selle sõna kõige paremas tähenduses. Selline inimene, kellel on n-õ tark mees taskus ehk vajadusel võimalus saada nõu sotsiaalse abi osakonna spetsialistidelt ning võrgustiku teistelt liikmetelt. Näiteks selle kohta, kuidas toimub puudega lapse rehabilitatsioon. Tihti soovis pere võtta sotsiaalhooldajat endaga kaasa arsti juurde. Ta oli peret toetavas rollis ja samas sai ta vahetus kontaktis arstiga selgeks vajalikud jätkutegevused, raviskeemid, kokku leppida vastuvõtuajad spetsialistidega jms. Need teadmised toetasid tema igapäevast tööd perega ja võimaldasid olla vajadusel meeldetuletaja.

Huvitav töö oli pere toimimise juhendamine, peresuhte hoidmine ja parandamine, töö pere enesehinnanguga. Selles valdkonnas tuli märgata ja peegeldada, rääkida ja kokkulepitud reegleid meelde tuletada ning tehtut tunnustada. Näitena võib tuua ühe ahhaa-elamuse vanemal, kes otsustas proovida lapsele vaikse häälega oma soovi väljendada. Pärast kirjeldas ta toimunut järgmiselt: „Ma kohe püüdsin meeles pidada – ole rahulik, räägi rahulikult ja kas usute, ta tegigi kõik ära, mis vaja. See mõjus!”

Pole harvad need olukorrad, kus tuleb anda nõu kliendile, kuidas valmistuda vestluseks tööandjaga, suhelda ametiasutustega. Koos perega arutatakse pere majandamise küsimusi, planeeritakse oste ja koostatakse pere eelarvet. Nii nagu on erinevad pered, nii erineb ka ühe või teise perega tehtav töö. Sotsiaalhooldaja olulisemad rollid on: toetaja, juhendaja, jõustaja, läbirääkija pereliikmete omavahelises kommunikatsioonis, vajadusel vahendaja-esindaja (nt raviteenustel).

Teenusele suunamine algab perega läbirääkimisest, kui osakonna töötajatele antakse teada sekkumist nõudvatest asjaoludest. Sageli on pöördujaks pereliige, kelle hinnangul vajab pere oma toimimiseks abi, või on peres toimunud mõni erakorraline sündmus vms. Lepingu lõpetamisele järgneb passiivne periood, siis saab klient vajadusel pöörduda sotsiaalhooldaja poole.

Pildil (vasakult paremale) Põltsamaa sotsiaalabiosakonna töötajad Rita Kaasik, Liina Kala, Kätlin Kruus, Kersti Juhandi, Kristel Kumm; alumises reas Anne Veiram

Vajalik ja tulemuslik sotsiaalteenus

Sotsiaalhooldaja lastega peredele nõustab peresid, kes ei suuda vähenenud toimetulekuvõime tõttu tagada laste põhivajaduste rahuldamist, abistab pereliikmeid (sotsiaal-)teenuste leidmisel (näiteks sotsiaalnõustamine, rehabilitatsioon, lastehoid, tööhõive, transporditeenus jms). Ta motiveerib peret oma olukorda parandama: paremini raha kasutama, võlgu likvideerima, tööle asuma, haridust omandama, lastele määratud raviskeemi jälgima jms. Teenust pakutakse perele tervikuna. See on ennetav töö, kuna ennekõike tegeldakse lapse hälbiva käitumise põhjustega, mitte ainult tagajärgedega. Lapsevanemate igapäevaeluga toimetuleku parandamiseks tegeleb sotsiaalhooldaja järgmiste tegevustega:

- lapsevanemate õpetamine ja juhendamine lapse eest hoolitsemisel
- peredele toetava võrgustiku loomine
- perede abistamine raskest olukorrast ülesaamisel
- pereliikmete jõuvarude avastamine ja nende kasvatamine
- erivajadusega lapsevanema juhendamine
- töö pereliikmega, kellel on sõltuvusprobleemid.

Teenuse vajalikkusest ja tulemuslikkusest on andnud märku endised kliendid, kes vahel kirja teel või telefonivestluses teatavad, et neil läheb hästi. Seega on teenus olnud õige ja kliendi toimetulekut toetav.

Rändperedest kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötaja pilguga

Irma Väre
Tarvastu valla sotsiaalnõunik

Krista Närripä
Tarvastu valla lastekaitse-spetsialist

Mitte ainult globaliseeruv maailm ei ole suur ja lai ning võimalusterohke, vaid ka meie väike Eesti. Seda eelkõige perede jaoks, kes tihti elukohta vahetavad ning kusagile kauaks pidama ei jää. Iga sotsiaaltöötaja on kokku puutunud peredega, keda võime nimetada tinglikult rändperedeks. Millised nad on? Kuidas mõtlevad ja tegutsevad nende perede täiskasvanud, kuidas see mõjutab lapsi ning mida saavad teha sotsiaaltöötajad, abistamaks lapsi ja sellega ka kogu perekonda?

Teatavasti sõltub abistamine eelkõige kohaliku omavalitsuse võimalustest ja väga tihti ka inimesest, kes kohapeal sotsiaaltööd teeb. Ei ole ühtegi sotsiaaltöötajat, kes poleks kunagi mõelnud mõne pere kohta, et „läheks nad ometi minema!“. Töö selliste peredega on raske: üks mure ajab teist taga, esineb probleeme lastega, palju on nii majanduslikku kui ka sotsiaalset saamatust, ükskõiksust, vahest ka rumalust, kontrollimatuid emotsioone. Töö elukohta tihti vahetavate peredega on raske ka seetõttu, et pere kohta pole ühest infot. Kui aga ühte elupaika pidama jäädes õnnestub sotsiaaltöötajal perega kontakt saavutada, siis võib see pere sinna ka kauemaks jääda.

Rändpere iseloomulikud jooned ja probleemid

Rändpere koosneb tavaliselt kas üksikvanemast (enamasti emast) ja lastest või kahest vanemast ja lastest, kusjuures väga tihti esineb peresid, kus ühe pere lastel on mitu isa

ja ema elukaaslane ei pruugi olla neist ühegi lapse isa.

Suuremates linnades jäävad rändpered sagedali märkamata ja seetõttu on nendes peredes kasvavate laste abistamine keeruline. Maal aga, kus kõik on nagu peopesal, inimeste liikumine ja elukombed sotsiaaltöötajale tihti juba järgmisel päeval kellegi „informaatori“ kaudu teada, on märkamine lihtsam ja seega abistamine kiirem. Maal elavad inimesed on kogukonnas toimuvate muutuste suhtes uudishimulikud, tundlikud, märkavad võõraid enda ümber rohkem ning on varmad teavitama probleemidest. Oluline on siinkohal asjaolu, et kui kohalikud elanikud tunnevad oma piirkonna sotsiaaltöötajat/lastekaitsetöötajat ning on temaga kokku puutunud, julgevad nad ka ise kergemini probleemidest teavitamiseks ühendust võtta. Järjest enam on neid perekondi, kes lahkuvad Eestist välismaale, et leida paremaid töö- ja elutingimusi. Töö selliste peredega

on keeruline, kuna edaspidi tuleb teha koostööd mitmete ametiasutustega eri riikides.

Oma praktika põhjal võime öelda, et rändperedel võivad esineda järgmised jooned ja asjaolud: elukaaslaste tihe vahetumine; pinnapealsed, katkendlikud või peaaegu puuduvad suhted omastega; mitteametlikult töötamine või lühikesed ebakorrapärased töösuhted; tihe elukohta vahetamine, mistõttu lapsed peavad sageli kooli ja keskkonda vahetama; salliv suhtumine alkoholi tarvitamise; halvavad elamistingimused; võlad, elamine üle oma võimete.

Pere viibimise aeg ühel elamispinnal sõltub paljudest asjaoludest, varieerudes paarist nädalast poole aastani, aga esineb ka pikemaiaid ühel elamispinnal (või vähemalt ühes omavalitsuses) elamise perioode.

Enamasti vahetatakse elukohta kahel põhjusel:

Töökohaga seotud põhjused. Mõned inimesed satuvad teistest sagedamini olukorda, mis sunnib töökohta vahetama. Olles emotsionaalselt ja sotsiaalselt ebaküpsed, võtavad nad vastu otsuseid, mis lõpetavad kiirelt töösuhte. Uus töökoht (kus tihti pakutakse lisaks ka elamispinda) viib kergekäeliselt otsuseni kolida. Pidev töökohtade vahetus ja sellega kaasnevad rahalised raskused on eelduseks suurtele majandamisprobleemidele tulevikus. Ka tööandjatel ei teki positiivset arvamust inimestest, kes on palju kolinud ja töökohti vahetanud. Inimene aga tunnetab tööandja negatiivset suhtumist ning asub otsima väljapääsu, milleks on järjekordne elukohta muutus.

Elukorraldusega seotud põhjused. Kuna pere sissetulekud on kaootilist laadi (juhtööd jne), tihti ka riigilt või omavalitsuselt saadavad rahalised toetused / pensionid, siis nende summadega majandades satub pere kergemini raskustesse. Kui tegemist on üksikvanema, enamasti üksikemaga perega, siis on majanduslik kitsikus veelgi tuntavam. Mitmed üksikvanemad leiavad internetisuhtluse põhjal endale esmapilgul usaldusväärse tunduva partneri, kellega aja möödudes otsustatakse kokku kolida. Sellisel juhul võivad ka teisel osapoolel lapsed olla või siis mitte, kuid kokku kolides ilmnevad mõne

aja möödudes probleemid (rahapuudus, tööprobleemid, lapsed ei sobi kokku) ja kolinud pere hakkab otsima uusi võimalusi, et sellistest muredest pääseda, ning võimalusel kolib vanem koos lastega järjekordselt uude elukohta või uue leitud elukaaslase juurde.

Väga tihti on pere laenanud ümberkaudsetelt inimestelt raha, mida ta ei suuda tagasi maksta, ja majanduslike probleemide kuhjumine ainult soodustab otsust „põgeneda” ehk alustada uut elu. Stabiilsete perekondlike ja lähikondlike sidemete puudumise tõttu on lastel rohkelt käitumisprobleeme nii koolis kui väljaspool kooli, samuti on neil raskem keskenduda õppimisele. Probleemid ja tekkinud võlad ei pane pere otsustajaid mõtlema mitte sellele, kuidas leida täiendavaid tuluallikaid, vaid mõeldakse vaid sellest, kuidas võlgu maksmata ebameeldivast olukorrast pääseda. Ja tihti tundub pääseteena kolimine kaugemale, tavaliselt teise omavalitsusse. Kirjeldatud perede täiskasvanute endi lapsepõlv on enamasti olnud keeruline, sest lähedussuhted on kas puudunud või siis olnud pinnapealsed, samuti on tulnud taluda mitme põlvkonna jooksul majandusraskusi (põhjusi võib olla mitmeid).

Mida saab teha sotsiaaltöötaja, et aidata rändperede vanemaid ja lapsi

Elukohta sageli vahetavate peredega on omavalitsuse sotsiaaltöötajatel raske kontakti leida, kuna sellised pered umbusaldavad igasuguseid ametkondi. Tavaliselt püütakse uues omavalitsuses vältida kontakti sotsiaaltöötajaga, probleemide tekkimisel peres lahendada neid ise või jätta probleemid lahendamata ja järjekordselt lahkuda uude elukohta. Kui aga sotsiaaltöötaja on saanud uuest perest teada, siis tuleks leida perega kontakt.

1. Püüda nendega tegelda südamest ja tõsi-meeli, mitte loota, et „ehk nad kolivad ära”. See lahendaks probleemi omavalitsuse sotsiaaltöötaja jaoks, kuid mitte lapse jaoks, kes kasvab sellises peres. Pere kolimisest alates tuleks saavutada perekonnaga positiivne kontakt ja et perel tekiks usaldus sotsiaaltöötaja vastu, nii et probleemide ilmnemisel pere ei põgeneks, vaid otsiks abi. Abi ja

toetuse korral on võimalik, et pere jääb püsivalt paigale, saab toetusi ja teenuseid ning iseseisvub. Selliste perede lapsed vajavad teiste perede lastest enam ärakuulamist, positiivset eeskujut ja head sõna, aga tihti peale ka psühholoogilist nõustamist ja õpiabi. Seda saab pakkuda vaid siis, kui perekond jääb kohale, laps saab tunda stabiilse keskkonna võimalusi (tänu kohanemisele läheb õppimine paremini, tekivad sõbrad, psühholoogiline ja õpiabi tekitavad edutunde jne). Väga hea oleks, kui saaks toetada vanemate sotsiaalsete oskuste arengut (tavaliselt vanemad ise seda vajalikuks ei pea), sest ainult lapsevanema tugevuse ja tema edutunde kaudu (ma saan hakkama!) läheb paremaks ka lapse elu. Edutunde saavutamise korral on vanem ka ise valmis rohkem pingutama, et oma laste eest paremini hoolitseda ja neile paremat eeskujut ja toetust pakkuda. Sellisel juhul tahavad vanemad ka ise rohkem tegeleda oma laste ja perega. Selliste perekondade toetamine peab sotsiaaltöötaja poolt olema järjepidev ning asjakohane.

2. Kuigi KOV-ide sotsiaaltöötajad teevad ja saavad teha omavahel tihedat koostööd uue pere saabumisel omavalitsusse ja info hankimisel teisest omavalitsusest, võiks olla tänapäeva sotsiaaltöötajale suureks abiks STAR, kuhu saab lisada perega toimunud sündmused, olukorrad, mida lahendati ja eesmärgid, mis püstitati, samuti teenused, mida perele osutati ning töö tulemused (täna kõik sotsiaaltöötajad seda võimalust kahjuks veel kasuta). Sellisel juhul annaks STAR sotsiaaltöötajale kiiret ja adekvaatset informatsiooni perega seotud juhtumitest.

3. Panustamine lapsevanemate sotsiaalsete oskuste ja lapsekasvatuse oskuste koolitusse. Kirjutades projekte riskirühmade koolitamiseks, on võimalik, erilist lisaraha valla eelarvest kulutamata, pakkuda lapsevanematele võimalust ennast eespool nimetatud valdkondades täiendada ja arendada. Loomulikult ei saa eeldada, et lapsevanem pakkumi-

se üle rõõmustab ja seda endale vajalikuks peab, aga koolitust saab läbi viia mitmel moel: nt koolis koos lastevanemate koosolekuga või eraldi koolitusena, kus pärast koolituspäeva lõppu jagatakse kasutatud riideid, kuivaineid, toidupakke vms, mis meelitaks vanema kodust välja ehk teisisõnu motiveeriks teda viisil, millest ta leiab endale kasu tõusvat.

Väga sageli on rändperedes probleeme, mille tõttu sotsiaaltöötaja tõsiselt kaalub, kas lapsel on hea edaspidi kasvada selles peres, või tuleks leida mõni muu lahendus. Enamasti on rändperedele iseloomulik siiski see, et kuigi valdkondade kaupa tunduvad asjad olevat peres väga halvasti ning esineb palju igasuguseid probleeme, suudaksid vanemad piisava toe korral oma laste eest ise hoolt kanda.

Kui me mõtleme, kas lapsel on sellises peres hea elada, kas vanemad suudavad pakkuda lastele stabiilset, õnnelikku ja positiivset kodu, siis vastus on „ei”. Kas tihe elukohavahetus mõjub lapse kasvamisele ja arengule halvasti ning soodustab toimetulekuprobleemide teket tulevikus, täiskasvanueas, on vastus kindlasti „jah”.

Kas perede rändamine on lapsele otsustavalt kahjulik ja lapse huvide vastu? Ei tea, sest on ka peresid, kes rändavad ühest elukohast teise, kuid samas pole neil probleeme lastega ega ka tööalaseid probleeme. Mõned perekonnad leiavad lõpuks selle „õige koha” ning jäävad paikseks. Leiavad endale kindla töö, toetavad lähisuhted ning saavad n-ö jalad alla. Võtmeisikuks abi vajavate rändperede laste elu korraldamisel on kindlasti lapsevanem. Kui lapsevanem saab oma eluga enam-vähem hakkama, kui tal puuduvad stressorid, mis sunnivad teda ikka ja jälle elukohta vahetama (või on need kogukonna/sotsiaaltöötaja abiga viidud miinimumini), siis on võimalik selle pere lapsi abistada ja neile stabiilset kodutunnet pakkuda, mis omakorda annab lapsele võimaluse kasvada tubliks täiskasvanuks.

Eesti sotsiaaltöötaja vajab rohkem toetust

Marju Selg
ESTA eetikakomitee liige

Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsiooni eetikakomitee järjekordne tööaasta hakkab lõppema. Sel aastal on eetikakomitee poole pöördunud paljusid valdkondi puudutavate probleemide ja küsimustega, aga kuna meie tegevus on konfidentsiaalne, siis ei ole võimalik neist kõigist üksikasjalikult rääkida. Seepärast keskendun mõnele üldisemale temale, mis meie tööst välja koorus.

Sotsiaaltöötaja on oma töömuredega ükski

Sel aastal saadeti eetikakomiteele arutamiseks ja seisukoha võtmiseks juhtumeid, kus sotsiaaltöötaja ei olnud oma ülesannetega toime tulnud. Möödalaskmised ja tegematajätmised olid iga kord erinevad, kuid olukordadesse süvenedes ilmnes, et neid kõiki seob üks ühine joon. Nimelt selgus, et eksinud sotsiaaltöötajatel puudus professionaalne toetus. Nad polnud osalenud supervisioonis või oli see toimunud aastaid tagasi. Sama lugu oli erialase täiendkoolitusega või ka lihtsalt võimalusega kolleegide ringis tööasju arutada. Koolituse nime all mainiti infopäevi, mille sisuks oli ülaltpoolt tulevate uuenduste või muutunud nõuete tutvustamine, mis pigem lisab töölaseid pingeid kui aitab nendega toime tulla.

Hoolekandesüsteemi juhtide ja korraldajate seas näib valitsevat arusaam, et kui inimene on ametisse pandud, siis ta lihtsalt tehku oma tööd. On ju olemas seadused ja ametijuhendid ning ülemus, kes ütleb, mida sellel ametikohal teha tuleb. Niisugune inimest mutrikeseks pidav stiil pole uus, selle vastu on juba ammu võideldud. Juba tsaariajal öeldi, et „annab jumal ameti, annab ka mõistuse”. Ja kes ei teaks vahva sõdur Švejki igihaljast elutarkust „lõuad pidada ja edasi teenida!”

Aga kuidas saavutada, et kõik sotsiaalala töötajad teeksid oma tööd tõepoolest inimlikult, professionaalselt ja ka ise selle juures ellu jääksid? Küsimus kõlab paraku pigem retooriliselt. Eesti sotsiaaltöö korraldus on nakatunud juhtumuslikust¹ arusaamast, mille järgi sotsiaaltööga tegelevaid asutusi tuleb juhtida samade põhimõtete järgi nagu mis tahes muid organisatsioone, sh äriettevõtteid. Loomulikult pole juhtumuslikud ideed Eestis leiutatud, tegemist on lääne heaolurežiimides 1980. aastatel valitsenud üldise ideoloogilise suundumusega, nn uue avaliku haldusega. Sealt on pärit mõtteviis, et juhtimine on väärtuslikum ja kokkuvõttes tulutoovam tegevus kui professionaalne praktika ning et sotsiaaltööd peavad juhtima professionaalsed juhid, mitte professionaalsed sotsiaaltöötajad. Managerismiga on seotud „ratsionaalse juhtimise” idee, mis soodustab sotsiaaltöö bürokrateerumist ning armastust kõikvõimalike andmebaaside, veebivormide, diagrammide ja tabelite vastu. Näib valitsevat hoiak, et ükskõik kui keerukat tööd sotsiaaltöötaja teeb, selle sisu peab sobituma etteantud vormi

¹ Inglise keeles *managerialism*.

ja seda peab saama kvantitatiivselt hinnata. Iseasi muidugi, kuivõrd sotsiaaltöötajad lasevad kõike seda endale peale suruda, aga selge on, et bürokraatiat täielikult vältida pole võimalik ning selle asemel, et pakkuda sotsiaaltöötajatele professionaalset tuge ja juhendamist, on tekitatud uus täiendav stressi allikas niigi pingelise argipäevatöö kõrvale. Üldiselt käsitletakse sotsiaaltöötajat tavalise ametniku või kutsetöötajana ning ka ta ise kaldub seda suhtumist jagama. Kuigi iga väljaõppinud sotsiaaltöötaja teab, et elukutselise abistaja „töökorras” püsimiseks ei piisa tervisespordist või „käte mullaseks tegemisest”.

Nii nagu kliendi argielu küsimustes on ekspert mitte sotsiaaltöötaja, vaid klient, ning sotsiaaltöötaja vaid aitab tal saada oma elukorralduse alal paremaks asjatundjaks, nii on praktilise sotsiaaltöö asjatundjaks mitte ülemusest bürokrat, vaid tegelik sotsiaaltöö tegija.

Loomulikult ei tähenda see arutelu, et sotsiaaltöö juhtimise täiustamisega ei peaks tegelema, aga siia ei sobi universaalsed, äriorganisatsioonide juhtimiseks mõeldud lähenemised. Kuna sotsiaaltöö on loomult interaktiivne ja ettearvamatu ning peamiseks tööriistaks on töötajate ise, siis peab ka juhtimine olema sellega kooskõlas. Nii nagu kliendi argielu küsimustes on ekspert mitte sotsiaaltöötaja, vaid klient, ning sotsiaaltöötaja vaid aitab tal saada oma elukorralduse alal paremaks asjatundjaks, nii on praktilise sotsiaaltöö asjatundjaks mitte ülemusest bürokrat, vaid tegelik sotsiaaltöö tegija. Juhi rolliks peaks jääma soodsas töökeskkonnas kujundamine ja töötajate mitmekülgne toetamine nende erialases arengus ja töös ette tulevate keeruliste olukordadega toimetulekul. Mitte ilmaasjata ei kasutata sotsiaaltööd käsitlevas kirjanduses eesliini sotsiaaltöö juhtimist ja sotsiaaltöötajate superviseerimist sünonüümidega – juhtimine juhendamise ja toetamise kujul peaks olema praktika igapäevaseks saajaks. Selles on kesksel kohal demokraatlikud väärtused, interaktiivsus, paindlik enesejuhtimine ja teadmiste koostamine. Sotsiaaltöötajad on teadagi leplikud ja püüavad ikka abivajajate huve esiplaanile seada, aga selge on ka see, et teisi saab jätkusuutlikult ja hästi aidata inimene, kel on võimalik saada professionaalset nõu ja abi mitte ainult klientide aitamiseks, vaid ka iseendale.

Miks pöörduvad abivajajad ja koostööpartnerid ajakirjanduse poole ja eetikakomiteesse? Küllap seepärast, et nad pole sotsiaaltöötajalt abi saanud ja ei usalda enam abistamissüsteemi. Probleem näib olevat selles, et liiga sageli toimub sotsiaaltöö mehaaniliselt ja pinnapealselt ning puudub enesepuhastus, mida võimaldaks sotsiaaltöö eripärale vastav interaktiivne, parajalt kriitiline ja samas turvaline juhtimiskultuur. Sotsiaaltöö enesepuhastuse ja uue juhtimiskultuuri algataja võiks aga olla Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsioon.

Millist abi ja toetust sotsiaaltöötaja vajab

Rohkem kui ühel korral pöörduti eetikakomitee poole peresises, täpsemalt paarisuhtevägivalla küsimustega ning probleem oli kõigil juhtudel üks – ohver jäi piisava ja asjakohase abita. Miks? Enamasti seepärast, et sotsiaaltöötaja ei kuulunud abivajajat korralikult, ei tõlgendanud märke õigesti ning ei mõistnud olukorra tõsidust. Pervägivald pole ainus keeruline ja varjatud väärkohtlemise vorm, millega sotsiaaltöötaja peab tegelema. Olgu ettevalmistus kui tahes hea, kõigiks olukordadeks ei saa ikkagi valmis olla. Tähtis on vähimagi kahtluse korral olukorda süüvida. Kui toimuv jääb arusaamatuks või kui ei olda kindel, mida ette võtta, siis tuleb otsida professionaalset nõu. Hea, kui sotsiaaltöötajal on kogenum kolleeg kõrval või olemas oma isiklik superviisor, kellelt küsida. Kui pole, tuleb abi otsida raamatutest, Internetist või kaugematelt kolleegidelt. Paraku takistab nii kliente kui sotsiaaltöötajaid endale inimlikku, isikustatud abi otsimast meie ühiskonnas valitsev usalduskriis – inimesed parem vaikivad oma muredest, sest ei tea, keda võib usaldada ja kellega võib arvestada. Sotsiaaltöö-

tajate seas omavahelise usalduse ja vastastikuse toetamise süsteemi loomine võiks olla Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsiooni järgmine suur ülesanne.

Rääkides sotsiaaltöötajate toetamisest, läheb jutt supervisioonile ja et see on hinna tõttu paljudele kättesaamatu. Muidugi on parim, kui igale sotsiaaltöötajale on regulaarselt kättesaadav superviisori tööalane toetus ja nõuanne. Aga see pole vist võimalik ja pealegi tähendaks see vastutuse delegeerimist endast väljapoole. Pigem tuleks arendada töökultuuri, milles oma töö üle arutlemine nii omaette kui koos kolleegidega või superviisoriga on argipäeva loomulik osa. Tegelikult see ju toimubki, sest ilma selleta ei saaks sotsiaaltööd teha. Ainult mitte tänu süsteemi toetusele, vaid pigem selle kiuste.

Kõik sotsiaaltöötajad, kellega olen rääkinud, eriti maakohtades, hindavad väga maakondlike erialaseid kooskäimisi – infopäevi ja koolitusi. Ja räägivad, et need on jäänud üha harvemaks, et need sõltuvad kohalikest eestvedajatest, et nende korraldamises puudub süsteem ja järjepidevus. Aga sotsiaaltöötajate juttudest tuleb välja veel üks väga oluline asi. Nimelt on koolitus kui niisugune osalejate jaoks sageli koolituspäeva kõige mõttetum osa, tähtsamaks peetakse võimalust kokku saada kolleegidega teistest omavalitsustest, isekeskis asju arutada, oma tööst ja muustki rääkida. See jutt võib tunduda ketserlik, kuid arvan, et sotsiaaltöötajate erialase suhtluse ja vastastikuse toetuse edendamine igal tasandil, alustades töökohast kuni üleriigiliste võrgustikeni välja, võiks olla selgemini teadvustatud eesmärk mitte ainult ESTA, vaid ka sotsiaalministeeriumi ja maavalitsuste sotsiaalosakondade jaoks.

Inimloomusele on omane lootat, et mured kaovad iseenesest või et need lahendab keegi teine, kel rohkem jõudu, võimu ja tarkust. Paraku on lootused, et sotsiaalministeerium või kohapealsed ülemused sotsiaaltöötajat otsustavalt toetama ja abistama hakkaksid, petlikud. Pealegi oleks ülaltpoolt muutmine tulutu, kui samal ajal ei muutu inimeste endi arusaamad. See pärast panen suuri lootusi Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsioonile ja selle kohalikele rakukestele. Kui sotsiaaltöö ülesanne on aidata abivajajaid eneseabi juurde, siis ESTA ülesanne võiks olla aktiveerida sotsiaaltöötajaid ennast ise aitama.

See, et kirjutasin sotsiaaltöötaja professionaalse toetamise süsteemi vajalikkusest ja kuidas seda luua, ei tähenda, et tahaksin võtta sotsiaaltöötajalt vastutust oma töökeskkonna, pädevuse ja enesearendamise eest ja panna see vastutus kellelegi teisele või abstraktsele „süsteemile”. Tahtsin näidata, et meie ise saamegi luua süsteemi, mis meid toetab.

Astu ESTA liikmeks!

Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsiooniga on oodatud ühinema

- kõik sotsiaaltöoga tööalaselt seotud ja seda väärtustavad inimesed
- Eestis registreeritud mittetulundusühingud, mis ühendavad sotsiaalvaldkonna töötajaid.

Liikmeks astumise avalduse leiab aadressil www.eswa.ee,

avalduse võib saata Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsioonile postiga, aadressil

Kaupmehe 4, 10114 Tallinn või e-posti aadressil eesseisus@eswa.ee

Mobiilne noorsootöö kui meetod töös riskinoortega

Annegrete Johanson
sotsiaaltöö magister

Ühiskonnas toimunud muutused peegelduvad noorte käitumises. Nii sotsiaaltöötajate kui ka sotsioloogide hinnangul on keerulised ajad suurendanud riskinoorte arvu. Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi uuringust „Koolikeskkond noorte ja lapsevanemate hinnangutes” selgus, et 45% õpilaste elus on olulisi probleeme, mis võivad tekitada vajaduse abi järele (Pettai ja Proos 2010, 21). Erinoorsootöö peaks keskenduma riskide ennetamisele noorte seas.

Tänapäeval ei piisa noortekeskustest, mis oma paiksete tegevustega ei jõua iga nooreni, ega ka spetsialistidest, kes istuvad kontoris laua taga. Noored on liikuvad ning nendeni jõudmiseks on vaja uusi, efektiivseid meetodeid. Üheks perspektiivseks ennetustöö meetodiks on mobiilne noorsootöö (MNT), mis võimaldab noori varakult üles leida, luua nendega kontakt, neid nõustada ning vajadusel toetada ja suunata.

Paljude Eesti spetsialistide arvates kujutab MNT endast tavalist tänavatööd, st noortele tänaval info jagamist ja nendega kontakti loomist. Tegelikult on MNT näol tegemist sotsiaalpedagoogilise kontseptsiooniga, mis hõlmab nelja omavahel lõimunud töömeetodit.

Artikli kirjutamise aluseks on Saksamaal välja töötatud MNT mudel. Kasutan MNT tutvustamisel oma magistristööl¹ jaoks kogutud andmeid ja näiteid Tallinna erinoorsootöö praktikast.

Mida kujutab endast mobiilne noorsootöö

MNT on ühest küljest noori otsiv meetod, kuid ka grupi- ja sotsiaalruumilise nõustamise mudel, mis on suunatud eelkõige neile riskikäitumisega noortele, kes ei jõua traditsiooniliste asutuste või avatud noorsootöö poolt pakutavate teenusteni ja tihti sealt ka välja heidetakse (Kampermann ja Wittmann 2006, 25).

MNT mudel töötati välja 1967. aastal Saksamaal. Honari (2000, 33) sõnul sai mobiilne noorsootöö alguse vastureaktsioonina noorsookuritegevusele ning suurenenud noorte grupikogunemistele. Klassikaline noorsootöö noortekeskuste näol ei suutnud enam nende noorteni jõuda ning nendega kontakti saavutada. Meetodi autori, professor Walther Spechti sõnul (2010, 40) seisneb mudeli peamine eesmärk uute sotsiaalsete oskuste arengu toetamises toimetulekuraskustega lastel ja noortel, ning seda koos nendega.

Prof W. Spechti arendatud mobiilse noorsootöö kontseptsioonis on kesksel kohal neli töömeetodit: tänavatöö, individuaalne töö, grupitöö ja kogukonnatöö, kusjuures kõik neli on üksteisega läbi põimunud. Kõige aluseks on aga sotsiaalruumi analüüs.

Mobiilse noorsootöö esmaseks tööpiirkonnaks on paigad, kus noored oma vaba aega veedavad: tänavad, pargid, kaubanduskeskused, keldrid, mänguplatsid jne. Oluline on töötada kogu grupiga, mitte vaid üksikute indiviididega.

¹ **Mobiilne noorsootöö kui erinoorsootöö meetod: selle rakendamise vajalikkus ja võimalikkus töös riskinoortega Eestis Tallinna näitel (2011), juhendaja Karmen Toros**

Võib öelda, et mobiilne noorsootöö on ennetustöö meetod, mille abil jõustatakse noori, kasutades selleks ära noorte tugevusi ja arendades noortes peituvaid positiivseid omadusi.

Mobiilse noorsootöö meetodid ja praktika näited Tallinnast

MNT aluseks olev sotsiaalruumi analüüs on meetod, mis aitab mõista teatud piirkonna arengut ning hetkeolukorda ja vajadusi (Spiegelberg 1997, 895). Eeltöö korras tuleb kindlaks määrata tegutsemispiirkonna välispiir, st selle asetus, infrastruktuur, probleemsed kohad, koolid, kohtumiskohad jne, ning teha selgeks linnaosa arhitektuurilised eriarasused – sotsiaalobjektid, riigiasutused jne (Ritter 2007). Analüüsis kasutatakse nii kvalitatiivseid kui ka kvantitatiivseid meetodeid. Kvantitatiivne sotsiaaluurimus esitab sotsiaalstatistilisi andmeid ja töötleb neid; raskus seisneb selles, et käsitletavad andmed on kas väga üldised või puuduvad uurijat huvitavad sotsiaalstatistilised andmed üldse (Specht 1992, 27–28). W. Spechti (2007) sõnul tuleb kvalitatiivsete andmete saamiseks läbi viia näiteks avatud küsimustega intervjuu. Intervjuu võib toimuda ka grupidiskussioonina, kuid grupis ei tohiks olla enam kui kolm intervjuueeritavat. Grupid, keda tuleks küsitleda, on noored inimesed, kes elavad või veedavad oma vaba aega uuritavas linnaosas, linnaosa elanikud ning eksperdid.

Sotsiaalruumi analüüs aitab planeerida tegevust, orienteeruda vajadustele ja probleemidele. Keppler ja Specht (2010, 19) on välja toonud, et sotsiaalruumi analüüs peaks olema kohustuslik igale noortega tegelevale asutusele. Sotsiaalruumi analüüsi abil põhjendatakse oma tegevuse vajalikkust ning hiljem on see ka tulemuste mõõtmise aluseks. Oluline on analüüsida noorte sotsiaalruumi järjepidevalt, tehes koostööd spetsialistide ja ekspertidega, kindlasti ka sihtgrupiga.

Tegemist on mahuka tööga, kuid iga spetsialist saab vaadata üle, milline on vajadus sotsiaalruumi analüüsi järele tema piirkonnas ning teostada seda etapiti. Nii teostas in oma tööpiirkonnas – Tallinna Kesklinna ja Kristiine linnaosas – sotsiaalruumi analüüsi koostöös kolleegidega põhiliselt vaatluste teel, st kaardistasime olukorda ning märkisime endi jaoks üles noorte kogunemiskohad, sh uued „märgid” noorte kogunemistest (nt *graffiti* jne). Lisaks käisime kaubanduskeskustes noortega vestlemas, et koguda nende kohta andmeid (kool, vanus, linnaosa, kus elatakse, nende vaba aja veetmise kohad ja viisid). Küsitlemise aluseks oli ankeet, mille olime sel otstarbel koostanud. Viisime küsitluse läbi ka kahes linnaosa koolis. Loomulikult vestlesime võrgustiku liikmetega – noorsoopolitsei, koolide esindajate, tugistruktuuride esindajatega, lisaks kaubanduskeskuste turvameeskondadega. Solarise keskuse meeskond kujunes meile väga heaks koostööpartneriks.

Kogukonnatöö eesmärk on sotsiaalprobleemide ennetamine ja kodanikualgatuse toetamine (Roivainen 2005, 26), mis tähendab seda, et parandatakse noorte eluolu ja aktiveeritakse ühiskonna ressursse. Tähtis on, et noortega töötataks nende endi keskkonnas ja koos kogukonnaga, sest siis on edu saavutamine tõenäolisem.

Mobiilne noorsootöö vajab intensiivset ja pidevat tööd avalikkusega. Avalikkust teavitatakse meedia, foorumite ning kogunemiste kaudu, linnaosa kultuuri- ja noorsootöö abil (Honari 2005). Niisiis on kogukonnatöö üheks oluliseks osaks ka mitme võrgustiku koostöö.

Tallinnas oleme juba kolmel korral korraldanud elustiili seminari. Kahe linnaosa noorsootöötaja algatusest kasvas välja kolme linnaosa (Kristiine, Kesklinn, Põhja-Tallinn) ja Tallinna Noorsootöö Keskuse koostöös korraldatav avalik üritus MNT Elustiil. Lühend MNT tähendab lahtiseletatuna spetsialistidele mobiilset noorsootööd, noortele aga „meie noored Tallinnas”. Selle ürituse kaudu tutvustatakse oma vaba aega kaubanduskeskustes (antud juhul Solarises) veetvatele noortele erinevaid alternatiivseid tugevusi. Seminari töötubades käsitletakse teemasid alates seksuaalkasvatusest ja muusikast *make-up*’ini, nii et iga noor peaks leidma enda jaoks midagi.

Tänavatöö ja kontakteerumine noortega. Mobiilse noorsootöö meetodite hulka kuulub ka tänavatöö, teisisõnu töö tänavatel või välitöö. Eri riikides kutsutakse seda erinevalt, kuid sisu on sama. Tänavatöö seisneb noorte ülesotsimises, st spetsialist läheb noore juurde tema sotsiaalruumi, et leida temaga kontakti. Töötajad ei viibi mitte ainult asutuse ruumides, vaid ka oma sihtgrupi vahetus elukeskkonnas. (Gref 1995, 13). Tänavatöös on oluline roll kontakti saavutamisel, ükskõik, kas see toimub MNT rakendamise alguses, selle laiendamisel uude piirkonda või uute gruppide ning üksikisikute tundmaõppimisel. On mitmesuguseid kontakti loomise viise, mis jagunevad selle alusel, kui aktiivne on tänavatöötaja ja noored ise: otsene kontakt; pidev jälgimine; kaudne kontakt; juhuslik kontakt (Kübler 2010, 24).

Alates 2009. aastast olene Tallinnas loonud kontakte noortega nende sotsiaalruumis. Alguses oli see pigem olukorraga tutvumine ja selle kaardistamine, mida käsitleksin sotsiaalruumi analüüsina, aga vastavalt vajadusele astusime noortega ka vestlusesse. Ideaalseks informatsiooni kogumise võimaluseks on vaatlus, mida sageli kiputakse alahindama, kuid mis tegelikult võib anda isegi rohkem infot kui mõne üksiku noorega vestlemine.

Alguses kuulus meie meeskonda lisaks minule kui erinoorsootöötajale ja teise linnaosa kolleegile (alaealiste komisjoni sekretärile) ka teise linnaosa alaealiste komisjoni esimees ning piirkondlik noorsoopolitseinik. Tegelesime mobiilse noorsootööga pärast põhitööd, st peale kella kuut õhtul, ning sageli venis see välja keskööni või veelgi kauemaks. Poole aasta pärast, kui jäime seda tööd tegema kahekesi, otsustasime, et käime kaubanduskeskustes päevasel ajal ja võtame sihtgrupiks koolikohustuse eirajad. Töö osutus vägagi vajalikuks ning kontakti saime nii „vanade klientidega” kui ka uute tuttavatega. Ka ennetavas mõttes oli tänavatööst kasu, kuna vaatluste ning kontakti loomise juures astuti kontakti ka tulevaste klientidega. Noored ise on öelnud, et „tõesti, enam ei saa me olla ja hängida ning teha igasuguseid tegusid ilma, et info kas teieni, lapsevanemateni või koolini ei jõuaks. Ikka on kuskil keegi, kes meid teab.”

Individuaalne nõustamine. Mobiilsed noorsootöötajad pakuvad abi igasuguste probleemide lahendamisel, millega noored nende poole pöörduvad. Nõustamine võib alata juba tänaval või siis algab ühiste tegevustega, kuid see võib toimuda ka kabinetis pikkade kõnelustena. Selle alla kuuluvad noorte õiguste ja heaolu eest seismine nt õppimis- või elamisvõimaluste küsimustes ning suhtlemine asjakohaste institutsioonidega (*Was leistet ...* 2005, 22). Selliste üksikisikutele suunatud abistamis- ja toetusteenuste vorm ja sisu on mitmekesine, neil ei ole kindlat struktuuri, kuidas see kulgema peaks. Nõustamine võib kesta mõnest minutist kuni mitme tunnini nädalas. Noorte jaoks on oluline teadmine, et töötajad on paindlikud nii aja kui ka koha suhtes (Reuting 2007, 36).

Spechti sõnul (2007a, 29) tähendab personaalne sekkumine nii sekkumist kriisisituatsiooni kui ka pikaajalist nõustamist, mis omakorda tähendab noorte probleemide vaatlemist tervikuna nende isiklikus elusituatsioonis ja sobivate abistamisviiside väljatöötamist.

Tallinnas on loodud mitmeid abistamise võimalusi ja tugiteenuseid noortele. Lähtutakse printsüübist, et mida lähemal kliendile, seda tõhusam on abi. Ühtlasi on see seotud ka sotsiaaltöö eesmärgiga – parandada indiviidi toimetulekut tema sotsiaalses keskkonnas. Ühe hea näitena võib välja tuua Tallinna Perekeskuse päevakeskuse, kus noortele pakutakse individuaalset nõustamist. Ka mitmes linnaosas on loodud päevakeskused, kus noortele läheneetakse samuti individuaalse nõustamise kaudu. Kristiine linnaosa sotsiaalkeskus pakub lisaks ka rehabilitatsiooniteenust, kuhu noort saab suunata alaealiste komisjon. Teenus on andnud häid tulemusi, sest tööd tehakse lisaks noorele ka tema vanematega ning koos tegutseb mitu spetsialisti – sotsiaalpedagoog, psühholoog, psühhiaater jt.

Töö gruppidega ja klubiline tegevus. Noorte jaoks on sõprusuhted ja kampadesse kuulumine väga tähtsal kohal. Seetõttu on linnas elavatel noortel suur risk sattuda riskigruppi

kuuluvatesse kampadesse, nagu narkomaanid, kurjategijad jt. Gruppi kuulumine muudab nooruki vastuvõtlikuks kõigele, mida grupp temalt ootab.

Mobiilses noorsootöös pöörduv noorsootõtaja olemasolevate kampade ja mitteformaalsete gruppide pole, kuna gruppidel on laste ja noorte suhtumiste ja hoiakute kujunemisele otsustav tähendus. Mobiilsed noorsootõtajad toetavad noori eeskätt just kohtumis- ja tegevusvõimaluste otsimisel. Ideaalis on töö noortegruppidega toetav ning alternatiivne pakkuv. Noorte grupid-kambad püütakse kaasata rühma- ja klubilistesse tegevustesse. (Specht 2007, 30)

Honari sõnul on levinud arvamus, nagu oleks üksikisikuga kergem töötada kui grupiga. Mobiilses noorsootöö praktika on tõestanud, et tegelikult on olukord vastupidine: aitamaks üksikisikut ja õppimaks tundma tema psüühilist struktuuri, peab omama väga häid teadmisi psühholoogiast. Sotsiaalses grupitöös on lähtepunktiks aga see, mis on ühiseks nimetajaks eri grupiliikmete vahel. Sealjuures on tähtis uurida, milles seisnevad üksikisiku tugevused ja kuidas neid saaks grupis kasutada (Honari 2006). Suhtlemisoskusi on grupis kergem arendada, sest liikmed saavad üksteist toetada, jagades oma muresid. Grupis on kergem avada oma probleeme ning neile lahendusi otsida.

Tallinnas pakub MTÜ RuaCrew alates 2009. aastast klubitööl põhinevaid tugigruppe alaealistele neidudele ja noormeestele. Põhirõhk on sotsiaalsete oskuste arendamisel, kuid samas ka alternatiivsel vaba aja veetmisel. Noored on ise nimetanud, et sageli puudub neil täiskasvanud inimene, kellega nad saaks oma küsimusi ja muresid arutada. Küsimusele, kas neis noortes midagi ka muutub, võib vastata, et tähtis on märgata väiksemaidki edusamme. Ja siinjuures võib julgelt väita, et noortes, kes on grupitöös osalenud, on muutused toimunud. Magistritöö käigus intervjueritud spetsialistide hinnangul ei võimalda tänapäeva kiire elutempo täiskasvanutel pühendada piisavalt aega noortele ning ühiskonnas tervikuna ei võeta noort kui väärtust. Ühiskonna väärtushinnangud mõjutavad tänast noort ning nendest lähtudes ta teeb oma valikud. Siinjuures tuleb aga meeles pidada, et noor ei ole nii küps ning tugev, et selle kõigelega üksi toime tulla, ta vajab selleks mitmekülgset abi ja tuge.

Spetsialistide hinnang riskinoortega tegelemisele ning võimalikud sekkumised magistritöö raames läbi viidud uurimuse põhjal

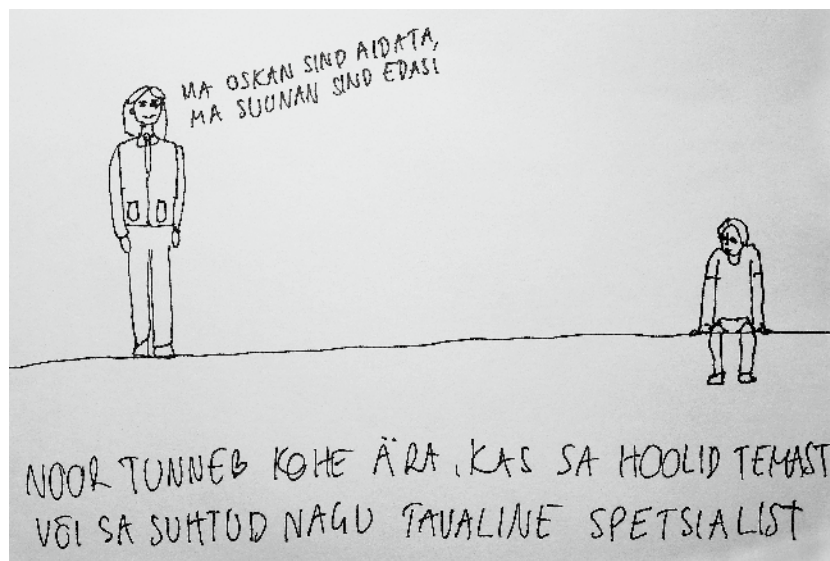
Ekspertidega – lastekaitse ja noorsootõtajatega, alaealiste komisjonide sekretäridega ja noortega töötavate asutuste juhtidega – tehtud intervjuude alusel (Johanson 2011) võib väita, et Eestis puudub riskigruppide süsteemne hindamine ning sageli ei kasutata ka mitte kõige efektiivsemaid sekkumisi. Spetsialistide hinnangul on vaja erinoorsootöös rakendada uusi, tõenduspõhiseid sekkumismeetodeid. Lähtuda tuleks noorte vajadustest. Selleks on vaja teha tugevat eeltööd, et selgitada, millist sekkumist oleks mõttekas rakendada ühe või teise noore puhul.

Spetsialistid töid ennetustöö juures märksõnadena välja varajase märkamise kõrval ka sekkumise ning info takistusteta liikumise ja rõhutasid kasutatavate praktikate järjepideva hindamise vajadust. Tulevikunägemusena toodi välja koostöö linnaosade ja eri valdkondade vahel, nagu nt ühisreidid noorte kogunemiskohtadesse, tänavatöö, võrgustiku ühiskoolitused jm.

Üha enam on noori, kes ei osale huvialategevustes ning veedavad oma aega pigem kaubanduskeskustes või tänavatel-parkides. Siin on üheks võimalikuks tööviisiks mobiilne noorsootöö. Spetsialistid viitasid ka noorte jõustamise olulisusele, seda eriti tänases kiiresti muutuv ühiskonnas, kus noortelt oodatakse üha enam ja kus neil on ka aina rohkem kiusatusi. Mobiilset noorsootööd nähakse kui ennetustöö meetodit, mis annab võimaluse tegelda probleemidega võimalikult varakult.

Viidatud allikad

- Gref, K.** (1995). Was macht Streetwork aus? Inhalte – Methoden – Kompetenzen. In Becker, G. Simon, T. (Eds.) Handbuch Aufsuchende Jugend- und Sozialarbeit, München: Juventa, 13–20.
- Honari, M.** (2000). Chancen und Grenzen der Cliquenorientierung in der Offenen und Mobilen Jugendarbeit. Diplomarbeit. Käsikiri. Fachhochschule für Sozialwesen Esslingen.
- Honari, M.** (2005). Was brauchen wir an Wissen und Ressourcen, um richtig helfen zu können? Meilitsi saadetud materjal (3.11.2005).
- Honari, M.** (2006). Kogukonna keskne noorsoo- ja sotsiaaltöö riskilaste ja -noortega. Ettekanded seminaril II. Tallinna Pedagoogiline Seminar. Tallinn.
- Johanson, A.** (2011). Mobiilne noorsootöö kui erinorsootöö meetod: selle rakendamise vajalikkus ja võimalikkus töös riskinoortega Eestis Tallinna näitel. Magistritöö. Käsikiri. Tallinn: Tallinna Ülikool.
- Kampermann, K., Wittmann, M.** (2006). Das Konzept der Mobilen Jugendarbeit. Eine empirisch orientierte Wirkungsanalyse der Mobilen Jugendarbeit Stuttgart. Diplomarbeit. Käsikiri. Universität Tübingen.
- Keppeler, S., Specht, W.** (2010). Sozialraumanalysen als Grundlage Mobiler Jugendarbeit. Im Specht, W. (Ed.) Mobile Jugendarbeit im Globalen Wandel. Reaching the Unreachable Stuttgart. 16–22.
- Kübler, W.** (2010). Kontaktaufnahme und Kontaktpflege in der Mobilen Jugendarbeit. In Specht, W. (Ed.), Mobile Jugendarbeit im Globalen Wandel. Reaching the Unreachable. Stuttgart. 23–31.
- Pettai, I., Proos, I.** (2010). Koolikeskkond noorte ja lapsevanemate hinnangutes. Koolitusmaterjal. Tallinn.
- Reuting, M.** (2007). Mobiilse noorsootöö töövormide ja tööprintsipiide rakendamine Saksamaal. Kogumikus Korp, E. Specht, W. (toim.), Mobiilse noorsootöö kontseptsioon Tallinn: Print Best Trükikoda. 34–40.
- Ritter, H.-P.** (2007). Intervjuu. Stuttgart. Saksamaa. (6.12.2007).
- Roivainen, I.** (2005). Kohalik kogukond kui kogukonna sotsiaaltöö tegevusväli. *Sotsiaaltöö* 3, 26–30.
- Specht, W.** (1992). Sozialraum Hoyerswerda. Diakonisches Werk der EKD. Stuttgart.
- Specht, W.** (2007). Mobiilne noorsootöö Euroopas. Kogumikus Korp, E. Specht, W. (toim.), Mobiilse noorsootöö kontseptsioon. Tallinn: Print Best Trükikoda, 26–33.
- Specht, W.** (2007a). Intervjuu. Mühlacken. Saksamaa. (5.12.2007).
- Specht, W.** (2010). Die sozialpädagogische Entwicklung funktioneller Äquivalente als das Schlüsselkonzept der Mobilen Jugendarbeit. In Specht, W. (Ed.) Mobile Jugendarbeit im Globalen Wandel. Reaching the Unreachable Stuttgart, 40–47.
- Spiegelberg, R.** (1997). In Steffan, W. (Ed.), Fachlexikon der sozialen Arbeit. Frankfurt.
- Was leistet Mobile Jugendarbeit.* (2005). Baden-Württemberg.

Töös noortega on tähtis usaldusliku kontakti saavutamine. Joonistus 4.–5. oktoobril toimunud seminarilt „Mobiilne noorsootöö riskioludes elavate noortega”, Joonmeedia.

Noorsootöö võimalused riskioludes elavate noorte kaasamiseks

Reet Kost ja Marit Kannelmäe-Geerts

SA Archimedes Euroopa Noored Eesti büroo

SA Archimedes Euroopa Noored Eesti büroo korraldas 4.–5. oktoobril mobiilse noorsootöö seminari, kuhu kogunes 85 noortega töötavat spetsialisti üle Eesti, et arutada noorsootöö võimalusi riskioludes elavate noorte toetamiseks. Seminar korraldati Euroopa Sotsiaalfondi ja Eesti Vabariigi programmi „Noorsootöö kvaliteedi arendamine” toel.

Riskioludes elavatele noortele keskendub peamiselt erinoorsootöö, mille eesmärk on noortele arengueelduste loomine nende võimete ja oskuste aktiveerimise ning motivatsiooni suurendamise kaudu. Eestis ei ole riskioludes elavatele ja probleemkäitumisega noortele mõeldud noorsootöö suhtes veel ühist arusaama ja praktikat välja kujunenud. Samas kinnitavad juba toimunud tegevuste tulemused, et noorsootöö saab riskioludes elavate noorte probleemide lahendamisele kaasa aidata. Suuremad algatused on saanud alguse tänu ESF programmile „Noorsootöö kvaliteedi arendamine”: MONO programmi kaudu tutvustatakse Eesti noorsootöötajatele mobiilse noorsootöö meetodit; kohalike omavalitsuste pilootprogrammi eesmärk on rakendada noorsootöö potentsiaali kooliprobleemidega noorte ja noorte töötajate toetamisel.

Noorsootöötajad täiendavad oma teadmisi ja pädevusi, et riskioludes elavaid noori toetada, ning teadvustavad üha paremini oma rolli teiste võrgustikuliikmete kõrval. UNICEFi eestvedamisel ja haridus- ning teadus-, justiits-, sotsiaal- ja siseministeriumi toetusel läbi viidava „Kogukonnapõhise varajase märkamise ja sekkumise” programmi üks elluviijatest, Urmo Reitav, tõstis oma ettekandes esile noorsootöötaja head informeeritust noore ja ka kogukonna olukorrast. Kuna noorsootöötaja ei ole seotud kindla ruumiga, vaid saab töötada kõikjal, kus noored oma vaba aega veedavad, siis on tal hea ülevaade toimuvast. Noori saavad aidata ka need inimesed, kes tegelevad noorte huvide ja tegevuste leidmise ning toetamisega, pakudes samal ajal võimalust otsida tekkinud probleemidest väljapääsu. Kohalik omavalitsus saab luua tervikliku võrgustiku noorte probleemidega tegelemiseks, kaasates kõiki noorega kokku puutuvaid spetsialiste.

Seminaril jagati Soome ja Saksamaa kogemusi riskioludes noorte abistamisel. Mõlemas riigis nähakse ühe võimaliku lahendusena mobiilset noorsootööd. Soomes alustati selle meetodi kasutamisega 2007. aastal. Peamise riskigrupina nähakse noori, kes ei omanda haridust ega ole aktiivsed ka tööturul. Noorteni püütakse jõuda neile sobival moel ning ühiselt leida vajalikke teenuseid ja toetavaid tegevusi. Saksamaa mobiilne noorsootöö, mis on võetud aluseks Eestis selle valdkonna arendamisel, on orienteeritud kogukonnatööle, mis tähendab seda, et vastutus noore inimese eest on tervel kogukonnal. Enne tööga alustamist analüüsitakse sotsiaalruumi: uuritakse välja, millise kogukonnaga on täpselt tegemist. Noorsootöötaja püüab saavutada usalduslikku suhet noortega, kes ei näe oma olukorrast väljapääsu ega usu sellesse, et täiskasvanud saavad neid aidata. Väärtustatakse ka mitteformaalset õppimist soodustavat keskkonda, kuna usalduslikke suhteid saab luua vaid keskkonnas, kus noor osaleb vabatahtlikult ja kus õppimine toimub tegevuste kaudu ning on seotud huvipakkuvate ja noore tegevusi rõhutavate elementidega.

Ka Eestis peaks noorsootöö riskioludes elavate noortega kujunema süsteemseks lähenemiseks, kus noorsootöötajad tegutsevad tihedas koostöös lastevanemate, spetsialistide (õpetajad, lastekaitse- ja sotsiaaltöötajad) ja asutustega, mis vastutavad noorte heaolu ja nende arengu toetamise eest. Selles saab kaasa lüüa iga noortega töötav spetsialist ning kohalik omavalitsus, kutsudes koostööd tegema kõik noortega töötavad osapooled.

Rünno Lass: Eesti hoolekande areng on käinud käsikäes meie riigi arenguga

Ajakiri Sotsiaaltöö jätkab Eesti sotsiaaltöö lähiajalugu käsitlevate artiklite avaldamist. Seekordses intervjuus saab sõna Koeru Hooldekeskuse direktor Rünno Lass, kes hindab viimase paarikümne aasta jooksul toimunud sündmusi nii hoolekandetasutuse juhi kui ka ajaloolase pilguga. Ühtlasi on Rünno Lass Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsiooni (ESTA) eesistuja ja integreeritud teenuste sektiooni juht, mistõttu peab oluliseks rääkida sotsiaalalaltöötajate kutsealasest arengust ja intersektoraalsest koostööst.

Paljud inimesed, kes on osalenud hoolekande ülesehitamises taasiseseisvunud Eestis, on rääkinud, et 20 aastat tagasi oli huvitav aeg, mida tasub täna meenutada. Kuidas Teie seda aega iseloomustaksite?

Oli tõesti põnev aeg, mis enam tagasi ei tule. Pärast Eesti taasiseseisvumist tuli sotsiaaltöoga uuesti alustada, sest Nõukogude ajal tegid seda maal ühismajandid ning see polnud nende põhifunktsioon. See oli murranguline aeg ka sellepärast, et toimus hoolekande detsentraliseerimine. 1993. aastal otsustati, et iga maakond võtab riigilt oma territooriumil paiknevad hooldekodud üle. Varem olid kõik hooldekodud riiklikud ja nendesse pääsemiseks üks riiklik järjekord, mida peeti keskselt Tallinnas. Kui inimene oli Ida-Virumaalt, aga mõnes Saaremaa hooldekodus vabanes koht, siis ta läks sinna. Kokku oli terve Eesti peale 36 riiklikku hoolekandetasutust, praegu on aga ainuüksi üldhooldekodusid 122. Omavalitsused on hoolekandekohustust tõsiselt võtnud, praktiliselt igal teisel vallas on nüüd oma hooldekodu. Eesti omariikluse areng on läbi ajaloo käinud käsikäes külakogukonna võimega kanda hoolt oma väetimate eest. Hoolekande korraldamise kohustus pandi Eesti- ja Liivimaal omavalitsustele juba 19. sajandi alguses, kui asutati vallavolikogud ja vallakohtud. Sellepärast ongi loomulik, et kui 1992.–1993. aastal moodustati Eestis uuesti omavalitsused, hakkasid nad kohe hooldekodusid ehitama.

Eivere hooldekodu oli erihooldekodudest Eestis esimene, mis läks maavalitsuse kätte. Kui läksin 1994. aastal Eivere hooldekodu juhatajaks, sõlmisin töölepingu juba maavanemaga. Aga olud olid tüki maad vaesemad. Maavalitsus niipalju toetas, et kui Rootsist tuli humanitaarabi, siis toodi pool koormat Eiveresse. Nendest riietest ja toidunõudest oli suur abi. Kuigi paberite järgi oli Eiveres 1988. aastal tehtud kapitaalremont, siis seda ei olnud kuskilt näha. Suht kahvatu ja lagunenu oli see asi.

Kõik oli uus, tuli võtta kusagilt eeskujuga või ise välja mõelda. Õppimine oli 90ndate alguse üks märksõnu. Kohe 1994. aasta sügisel võttis maakonna sotsiaaljuht Jüri Kotka mind koos omavalitsuste töötajatega õppereisile Rootsi ja Taani, kus tutvusime hoolekandega Paide linna sõpruskommunidades. Siis sain sotsiaalministeeriumi kaudu 1996. aastal gruppi, mis läks Taani, kus toimus rahvaülikooli korraldatud kahepäevane sotsiaalkaitse alane kursus. Oli suur õppimistahe. Tänu nendele õppereisidele muutusin tööalaselt kompetentsemaks ja sain võrrelda ka eri maade hoolekande korraldust. Tookord jäi meelde, et Taanis on puuetega inimeste toetamise süsteem veidi parem kui Rootsis, Rootsis aga jälle tugevamad sotsiaalsed garantiid eakatele.

Rünno Lass detsembris 2011 Koeru Hooldekeskuses. Foto erakogust.

Üheks oluliseks sündmuseks oli sotsiaalhoolekande seaduse vastuvõtmine?

1995. aastal, kui tehti sotsiaalhoolekande seadust, oli ka Järva maavalitsuse sotsiaal- ja teravishoiuosakonna juhataja Jüri Kotka selles töögrupis. Mäletan, kuidas me Paides arutasime nende punktide üle, et kellel on teavitamise kohustus, kui mõni inimene abi vajab, kas inimesel endal või kellelgi teisel. Tookord ei osanud ma selle kohta eriti midagi arvata. Kaks aastat hiljem kirjutasin juba oma ajaloo eriala bakalaureusetöö, milles käsitlesin 19. sajandi viimasel kolmandikul Eestis külakogukondades toimunud sotsiaallabisüsteemi, milles oli ka hoolekanne sees, ja selle taustal tundus sotsiaalhoolekande seadus juba väga loogiline. See seadus oli väga vajalik, õige asi õigel ajal.

Maakonna tasandil oli koostöö ja ühtekuuluvustunne tugev. Sel ajal, kui Eivere oli maavalitsuse all, oli meil veel Paides tugikodu Pihlakas eelkoolialistele vaimupuudega ja psüühilise erivajadusega lastele ning Türi Toimetulekukool. Vahepeal pandi kõik kolm asutust kokku ja moodustati Järvamaa Hooldekeskus. 1997. aastal Türi abikool sõlmis omavalitsustega lepingud ja muutus eraldi asutuseks, tugikodu Pihlakas kadus ära ja Eivere liideti Koeru hooldekoduga. Aga keegi ei peljanud muutusi. Eesmärk oli leida selline hoolekande korraldus, mis rahuldaks võimalikult paljusid ja eelkõige oleks hea inimestele, kelle jaoks see loodud on. Jõuti arusaamisele, et lapsi, täiskasvanud puudega inimesi ja eakaid ei ole mõistlik ühte asutusse kokku panna. Ükskord oli nii, et kui Pihlaka tugikodu pedagoogidel oli puhkus, siis toodi lapsed mõneks ajaks Eiveresse. Siis me nägime ära, et pole midagi praktilisemat kui hea teooria: erinevatele kliendirühmadele tuleb pakkuda teenuseid eraldi asutustes või osakondades.

Missugused ajad on olnud hooldekodudele kõige raskemad?

Kuigi hoolekandeseadus hakkas kehtima juba aastal 1995, siis alles 1997. a kadus ära üldhooldekodude riiklik finantseerimine. Alguses oli väga palju segadust, aga minu meelest loksus see juba esimese aastaga päris hästi paika. Hooldekodudele oli see teatud tagasilöökk, palju kohti jäi tühjaks, kui inimestel ega omavalitsustel ei jätkunud raha, et hoolduse eest tasuda. Koerus jäi tühjaks ca 40 kohta, nii et Eivere hooldekodu elanikud mahtusid ilusti Koerusse ära. Mõned aastad läks hooldekodudel väga hästi. Aastatel 2000 ja 2001 tuli teine tagasilöökk, kui tööpuudus tõusis väga kõrgele, siis tekkis jälle vabu kohti. Ja nüüd, aastatel 2009–2010, on jälle raske. Nii on see lainetena käinud. Aga need raskemad aastad on olnud

edasiviivad. 2000. aastate algul kaebas Järvamaa Omavalitsuste Liit Koeru hooldekeskuse kohtusse. Osa omavalitsusi keeldus maksmast neile sisse kirjutatud klientide eest, taheti panna kohustus sellele omavalitsusele, mille territooriumil hooldekodu asub. Me ei olnud sellega nõus. Maakonnas toimus palju kohtumisi ja koosolekuid, kus me oma seisukohti selgitasime. Riigikohus ei võtnud asja arutusele ja siis me sõlmisime kõigi omavalitsustega uuesti lepingud. Sellest ajast alates on Järvamaa Omavalitsuste Liit igal aastal alla kirjutanud ühiste kavatsuste lepingule, kus on eraldi punkt, mis käsitleb avatust ja üksteisega läbirääkimist. See on Koeru pretsedent, et rohkem ei kaevata üksteist kohtusse, vaid räägitakse läbi ja lepitakse kokku.

Teine suurem asi oli see, kui 2000. või 2001. a keelati hooldekodudel tervishoiuteenuste osutamine. 2003. a muutsime oma hooldekeskuse sihtasutuseks ja sellest ajast on Koerus olnud jälle tööil õed ja arst. Pärast seda, kui tervishoiuteenuse tagasi saime, on inimeste hooldekeskuses viibimise aeg päris kõvasti kasvanud: seesama tervishoiuteenuse komponent aitab vaevusi ja haigusi leevendada ja tänu sellele inimesed elavad hooldekodus kauem.

Olete hooldekeskuse tegevust järjest laiendanud, pakkudes väga mitmekesiseid teenuseid.

Viljeleme multifunktsionaalse keskuse mudelit. Koeru Hooldekeskuses osutatakse 13 teenust. Eakatele on kaks põhiteenust: ööpäevaringne hooldamine ja dementsusega või Alzheimeriga klientidele mõeldud psühhogeriaatriline hooldus, mida ise kutsume mälu treeningu osakonnaks. Psüühiliste erivajadustega inimestele on kolm teenust: toetatud elamine, ööpäevaringne hooldamine ja toetusega ööpäevaringne hooldamine. Meil on ka hooldusravi ja õendushooldusteenus. Viimasena lisandus rehabilitatsiooniteenus: koostame rehabilitatsiooniplaane ja osutame vastavaid teenuseid, laenutame abivahendeid. On ka keskköök, saun ja majutus rehabilitatsiooniteenuse kasutajatele. Püüame pakuda erinevaid teenuseid eri kliendigruppidele.

Aga mis mulle muret teeb, on see, et Eesti hoolekanne hakkab tugevalt medikaliseeruma. Seda on öelnud Kai Saks kaks aastat tagasi Koeru hooldekeskuses toimunud konverentsil. Hoolekanne viiakse üha enam haiglate juurde. Hooldushaiglad kujundatakse ümber õenduskodudeks ja hooldusravi muutub tähtsatuks. Riik on andnud haiglatele eelise hooldekodude ees: 21 haiglat said võimaluse ELi toel välja ehitada oma hooldusravi- ja õenduskodu. Vaatasin esimese etapi tervishoiureformi arengukavast, et tahetakse hakata perearstikeskusi kokku liitma, et tekiksid regionaalsed multifunktsionaalsed keskused, mis pakuksid koduõendust, ämmaemanda teenust, koolitervishoidu, aga kui vaja, ka hoolekandeteenuseid. Hoolekandeadustused siiani tervishoiuteenust ametlikult osutada ei tohi, kuid tervishoiuasutused võivad osutada hoolekandeteenuseid! Ja riik soosib seda, et nad osutaksid neid suuremas mahus, kui nad on seda siiani teinud. Kui põhieesmärk on tekitada haiglatele lisarahavoogusid, siis see pole päris õige. Haiglas jalutavad inimesed pidžaamades, aga kodus inimene ju mitte ainult ei ravi ennast, vaid tal on ka muid tegevusi. Sotsiaalne ja psüühiline pool jääb natuke tagaplaanile. Hoolekandeadustustel on küllaltki raske tulla tervishoiuteenuste turule, nagu näitas Villa Benita juhtum. Samas, kui Keila haigla maha müüdi, siis oli müügilepingus kirjas, et sinna tuleb 150 hooldusravikohta ja 100 hooldekodukohta.

Hea meel on mul selle üle, et hoolekande valdkonnas on kutsenõuded olemas alates asutuste juhtidest ja lõpetades hooldajatega, praegu neid täiendatakse. Selle ajaga on tekkinud väga selge kutseprofiil, nii et on võimalik ennast arendada ja erialaselt täiendada. Ma olen ka ise seda 20 aastat teinud, lõpetanud kolm korda Tartu ülikooli, et olla parem spetsialist, aga ma ei ole erand. Väga paljud minu kolleegid, hoolekandeadustuste juhid, on ennast pidevalt täiendanud ja kas ühe korra või kaks korda ülikooli lõpetanud, neil on kas bakalaureuse- või magistrikraad. Teisest küljest on see elu sundkäik. Me oleme intersektoraalses koostöös olnud vaeslapse osas. Kui õpetajatel ja arstidel on väga selged kutsenõuded, siis hoolekandeadustuste juhtidel tekkis kõrghariduse nõue alles viis aastat tagasi. Hoolekande valdkond

pole alati olnud ka kõige parem läbirääkimispartner. Nagu ma saan aru, on see nüüd muutunud. Tervishoiusüsteem on aru saanud, et hoolekannet ja sotsiaaltöötajat on vaja haiglasse. Ja sotsiaalvaldkond on ise aru saanud, et kui me tahame teha põhjendatud otsuseid, siis peab sotsiaaltöötaja olema erialase kõrgharidusega.

Palun rääkige mõnest huvitavast juhtumist, mis näitab, kuidas hoolekanne on aastatega muutunud.

Neid juhtumeid on päris palju. Arvan, et majanduslikult annab hoolekandes toimunud muutusi kõige paremini edasi see, et sel ajal, kui ma läksin Eiveresse, oli Marju Lauristin sotsiaalminister ja me saime projektiraha, et hakata arendama päevakeskuse teenust psüühilise erivajadusega inimestele. Esimene enesestmõistetav asi oli see, et me tegime sellest rahast kohe kulutusi lüpsilehmade ja piimandusinventari parendamiseks. Oli raske aeg ja paljud hoolekandeesutused olid isemajandavad. Mäletan, et me ostime kolm lehma ja koorelahutaja. Ise kasvatasime kartulit, tegime heina, olid kanad. Koerus peeti sigu. Tänapäeval sellist isemajandamist enam ei ole. On mõistlik kohamaksumus, mis tagab klientide vajaduste rahuldamise. Teisest küljest näitab see seda, et hoolekandeesutustes oli 20 aastat tagasi ka palju selliseid kliente, kes suutsid teha põllutööd. Inimesed pandi kergekäeliselt hoolekandeesutusse ja sellega lahendati eluaseme küsimus, rohkem teenuseid ei olnudki, kui ainult hooldekodu. Praegu, kui psüühilise erivajadusega inimene tuleb hoolekandeesutusse, siis tema rehabilitatsiooniplaanis on selgelt kirjas, mis teenuseid ta peaks saama, ja ta ei lähe enam põllu peale või lehma lüpsma. Kui ta oleks nii heas konditsioonis, siis ta võib-olla saaks vale teenust. Hoolekanne on läinud professionaalsemaks. Sellised elementaarsed asjad: kui vanasti rahastas riik asutusi tsentraliseeritult ja psüühiliste erivajadustega inimestel ei tekinudki taskuraha, siis hiljem pidi neile jääma 15% nende pensionist. Nüüd on igal kliendil pangakaart, neil on oma raha, nad arveldavad, on meie lepingupartnerid. Nad on hoolekandesubjektid, mitte objektid. See on minu meelest väga oluline.

Arusaam hoolekandest tervikuna on muutunud. Kui 1997. aastal avasime kolmandana Eestis, Paides Tuleviku tänaval, puuetega noorte grupikodu omaette elamisega, siis oli kogukonna vastuseis suhteliselt terav. Abilinnapea helistas ja naabrid kaebasid, mida me seal tahame teha. Nüüd, kui AS Hoolekandeteenused laiendab oma teenuste osutamise kohtade võrku, siis omavalitsused lausa võistlevad, kuhu saaks üksuse püsti panna. Ilmselt on siin aastatega mingi muutus toimunud, saadakse aru, et majanduslikult on kasulik, kui tulevad uued töökohad ja investeringud. Ka suhtumine puuetega inimestesse on kahekümne aastaga läinud paremaks.

Paranenud on olmetingimused ja töötajate ettevalmistus?

Hoolekandesse tuleb suur raha Euroopa tõukefondidest. Psüühiliste erivajadustega inimeste jaoks ehitatakse välja eraldi asutuste võrk. See näitab, et riik peab seda tähtsaks. Ka hooldusravihaiglad eakatele rajatakse struktuurifondide raha eest. Erihoolekandeesutusi pean tähtsaks sellepärast, et kui Eestis toimus 1920. aastal mõisa- ja maareform, siis juba aastatel 1925–1926 rajati mõisatesse esimesed hoolekandeesutused. Mõisad olid sel ajal kõige eeskujulikumalt ehitatud hooned ja riik andis need koolideks ja hoolekandeesutusteks. See oli väga üllas tegu noore Eesti riigi poolt. 90 aasta järel ei ole vanad mõisad enam kõige paremad teenuse osutamise kohad. Nüüd on siis teine tulemine: Eesti riik ehitab teist korda välja psüühiliste erivajadustega inimestele uue kodude võrgu. Ja hooldusravivõrgu puhul samamoodi – inimeste jaoks läheb teenus paremaks, keskkond tuleb selline, mis on juba kohandatud spetsiifiliste teenuste osutamiseks ja kui kohti tuleb juurde, siis ei teki ka pikki järjekordi. Töötajate puhul on samamoodi hea meel tagasi vaadata. Ma enne nimetasin, et esiteks on suvalisest sanitarist saanud eestipärane amet – kas hooldaja või tegevusjuhendaja, kellele on ette nähtud ka kutsealased kriteeriumid. Positiivne on ka see, et tegevusjuhendajatele pakutakse riiklikku koolitust. Tervishoiu kõrgkoolis ja teistes eraõiguslikes õppeasutustes

on olemas hooldustöötaja õppekava. Kui inimesed on välja koolitatud, siis lähevad ka palgad paremaks. Võrreldes tervishoiuga on hoolekanne endiselt Tuhkatriinu rollis, kuid on ka positiivseid tendentse. Kuna psüühiliste erivajadustega inimestele osutatavatele teenustele on kehtestatud väga selged nõuded, on ka töötajate suhtarv ette antud, mis muudab töötaja tegevuse vähem koormavaks ja teenuse kvaliteetsemaks. Viimased viis aastat oleme Koerus kogu aeg oma töötajaid koolitanud. Kuigi inimesed liiguvad – kes lahkub, kes tuleb juurde. Sel aastal käib tegevusjuhendajate koolitusel kolm inimest ja esimest korda saatsime neli vanemhooldajat hooldajakoolitusele, mis toimus Tervise Arengu Instituudis ESFi projekti raames. Koolitus on kutse taotlemise aluseks. Koeru hooldekeskuses on selline motivatsioonisüsteem, et kui töötajal on kutse, siis tema palk on kindla koefitsiendi võrra kõrgem. Eelistaname väljaõppinud ja eriala omandanud töötajaid.

Mida arvate standardite kehtestamisest hoolekandeteenustele?

Sotsiaalministeerium on saatnud omavalitsustele kooskõlastamiseks sotsiaalhoolekande seaduse eelnõu, milles kirjeldatakse kohalike omavalitsuste poolt osutatavad sotsiaalteenused – sotsiaalnõustamine, koduteenus, isiklik abistaja jne. Need tahetakse küll väga täpselt standardiseerida, kehtestada miinimumnõuded, ja see on absoluutselt õige. Esiteks on need teenused mõõdetavad, ühetaolised, ja siis peaksid olema võrreldavad ka nende hinnad. Sellega peaks olema tagatud ka teenuste kvaliteet üle Eesti. Kui omavalitsused ei ole võimelised üksinda selliseid teenuseid osutama, siis nad võivad koostööd teha. Aga inimene saaks teenuse, mis on ühesugune nii Tallinnas kui Misso vallas.

Küsis Regina Lind

INFO

Millal tähistada sotsiaaltöö päeva?

Alates 2010. aastast tähistab Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsioon **maailma sotsiaaltöö päeva, mis on rahvusvaheline ja toimub alati märtsikuu kolmandal teisipäeval.**

Kuni 2007. aastani tähistati Eestis sotsiaaltöötajate päeva novembris. Eeskujuks võeti Euroopa sotsiaaltöö tegevuspäev (*European Social Work Action Day*), mida Rahvusvahelise Sotsiaaltöötajate Föderatsiooni (*International Federation of Social Workers, IFSW*) Euroopa osakond korraldas iga aasta novembri teisel teisipäeval.

2007. aastal tähistas IFSW esimest korda üleilmset sotsiaaltöö päeva (*World Social Work Day*) ja seda tehti 27. märtsil. IFSW Euroopa osakond loobus omaette tegevuspäeva korraldamisest ja ühines üleilmse sotsiaaltöö päeva tähistamisega. Eestis tähistati sotsiaaltöö päeva Eesti Sotsiaaltöötajate Assotsiatsiooni eestvedamisel 27. märtsil nii 2008. kui 2009. aastal, kuna arvati, et see kuupäev jääb ka edaspidi rahvusvaheliseks sotsiaaltöö päevaks. Kuid IFSW tähistas 2008. aastal sotsiaaltöö päeva hoopis 15. aprillil. Kuupäeva otsustati nihutada, sest 27. märts oleks langenud liiga lähedale lihavoõttepühadele. 2009. aastal määras IFSW kindlaks, et sotsiaaltöö päeva hakatakse edaspidi tähistama märtsikuu kolmandal teisipäeval (nn liikuva pühana) ja 2010. aastal ühines sellega ka ESTA. Paljudes kohtades üle Eesti tähistatakse ka novembrikuist sotsiaaltöö päeva ja sellest toredast traditsioonist ei pea loobuma: tunnustust sotsiaaltöö tegijatele pole kunagi liiga palju.

Allikas: www.eswa.ee, www.ifsw.org

Sissejuhatav koolitus kognitiiv-käitumisteraapiast

Kognitiiv-käitumisteraapia (KKT) on teaduspõhine psühhoterapia viis, mis kasutab nii kognitiivseid kui ka käitumuslikke meetodeid selleks, et parandada inimese emotsionaalset seisundit ja selle kaudu ka tema toimetulekuvõimet. Selle teraapia keskne mõiste on kognitsioonid: mõtted, kujutlused ja kognitiivsed skeemid (püsiv inimesele omane mõtteviis). Viimased mõjutavad nii seda, mida inimene tähele paneb, kui ka seda, kuidas ta sündmusi tõlgendab. Mõtlemine ja käitumine on omavahel tihedalt seotud – kui muuta ühte, muutub ka teine. Kognitiiv-käitumisteraapias aidatakse inimestel kõigepealt irratsionaalseid mõtteid ja ebaefektiivset käitumist ära tunda, seejärel kasutatakse süstemaatilist arutelu ja hoolikalt kavandatud ülesandeid, et aidata mõtetele ja käitumisele hinnangut anda ja neid muuta. Klient ja terapeut teevad omavahel koostööd: psühhoterapeut ei anna juhiseid ega paku valmis vastuseid, vaid aitab kliendil leida vildakaid mõtteid ja kujutluspilte, mis tekitavad ebameeldivaid tundeid ja segavad klienti tema eesmärkide püstitamisel ja saavutamisel.

KTK oskusi saab kasutada sotsiaalnoustamises, kui kliendil on probleemiks aina kuhjuvad argieluraskused, negatiivne suhtumine endasse ja maailma ning lootusetuse tunne, samuti saab neid oskusi kasutada psüühikahäiretega inimeste rehabilitatsiooniprogrammides ja erihoolekandeteenuste osutamisel, aga ka näiteks noorukite ja täiskasvanute sõltuvusraviosakondades ja kinnipidamisasutustes, töös seksuaalkurjategijatega, kriminaalhooldusalustega jne.

Professionaalse Psühholoogia Instituut korraldab 2012. a kevadsemestril Tartus Domus Dorpatensise majas (Ülikooli tn 7) sissejuhatava kursuse kognitiiv-käitumisteraapiast. Koolitusele on oodatud sotsiaaltöötajad ja õendustöö kogemusega inimesed. Õppetöö toimub kahepäevaste sessioonidena (16 auditoorset tundi) kaks korda kuus jaanuarist aprillini 2012:

- 20. ja 21. jaanuaril,
- 17. ja 18. veebruaril,
- 9. ja 10. märtsil,
- 13. ja 14. aprillil.

Kursus annab ülevaate kognitiiv-käitumisteraapia teoreetilistest alustest, tehnikatest ja nende kasutamisevõimalustest erisuguste psüühikahäirete ravis. Koolituse läbinu oskab ära tunda Levinumaid psüühikahäireid, tunneb nende ravis kasutatavaid tõenduspõhiseid lähenemisi ning oskab klienti tõsisemate probleemide korral edasi suunata pädeva terapeudi poole.

Sissejuhatav kursus võimaldab jätkata õpinguid kognitiiv-käitumisteraapia põhikursusel, et omandada kognitiiv-psühhoterapeudi kutset.

Kursuse maht on 90 akadeemilist tundi (4 EAP), sellest 64 tundi auditoorset tööd.

Lektorid on magistri- ja doktorikraadiga ning praktilise töö kogemusega psühhoterapeutid.

Kursuse maksumus on 385 eurot, üliõpilastele ja residentidele soodushind 285 eurot (lisandub käibemaks). Kuni 31. detsembrini kursusele registreerudes on hind 10% võrra soodsam.

Info ja kursusele registreerimine:

Külli Mäe, tel 5656 2403, e-post kylli@ages.ee.

Vt lisaks: <http://www.hot.ee/irispodar/koolitused.html>

Tööandjate koolitamine sillutab erivajadustega inimestele teed tööellu

Raja Lössenko

*Astangu Kutserehabilitatsioonikeskuse
tööhöivetalituse spetsialist*

Aastatel 2009–2011 osales Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskus Leonardo da Vinci uuendussiirde projektis¹ „Pathways to work” (Teed tööturule). Projekti peamine eesmärk oli suurendada erivajadustega inimeste võimalusi osalemiseks tööturul. Selle eesmärgi saavutamiseks töötati välja mitu koolitust tööandjatele ning seda protsessi tutvustangi lähemalt artiklis.

Astangu üks eesmärke on klientide ettevalmistamine tööeluks. Tegemist on aasta-aastalt keerukamaks muutuva mitmetahulise ülesandega, kuna ühelt poolt on muutunud klientide vajadused ning teiselt poolt töötab meie eesmärgi saavutamisele vastu viimaste aastate ebasoodne majanduskeskkond. Neil põhjustel liitusime Soome peakoordinaatori kutsel rahvusvahelise projektimeeskonnaga, kuhu lisaks meile kuulusid veel Walesi, Rumeenia ja Ungari esindajad. Soovisime koostöös õpitud meetodeid ka Astangul kasutada.

Projekt keskendus **mitmekesisuse juhtimisele** (*diversity management*) ning selle tutvustamisele tööandjatele. Mitmekesisuse juhtimine on personalipoliitika ja organisatsioonijuhtimise kontseptsioon, mis peab mitmekesisust töökohal oluliseks väärtuseks ja ressursiks, mitte probleemiks, mida peaks vältima. Tuleb osata rakendada tööjõu mit-

mekesisusest tulenevat positiivset potentsiaali ja muuta see potentsiaal reaalsuseks. Mõiste pärineb USAst ja on tugevalt seotud võrdsete **võimaluste liikumisega** (*affirmative action*). See liikumine soovis saavutada egalitaarsemat, s.o võrdsemat ühiskonda, ja sellega loodi traditsiooniliselt diskrimineeritud gruppidele eelised ligipääsuks nt haridusele ja tööturule. Lääne-Euroopas mõistetakse mitmekesisuse juhtimise all peamiselt eri keele- ja rahvusliku taustaga inimeste koosseksisteerimist ning võrdsete võimaluste tagamist naistele. Migratsioonist tingitud probleemide kõrval keskendutakse aga järjest enam ka marginaliseerunud rühmadele, nagu puudega inimesed ja eakad.

Mitmekesisuse juhtimine ei tähenda pelgalt kellegi eelistamist puude või nahavärvi põhjal või võrdsete võimaluste loomist. Ouline pole mitte mitmekesisuse tekitamine töökeskkonnas, vaid selle protsessi teadlik

¹ Projekti rahastab Euroopa Komisjon. Artikkel peegeldab autori seisukohta ning komisjon ei ole vastutav selles sisalduva informatsiooni kasutamise eest.

juhtimine. Mitmekesisuse juhtimine tähendab oskust arvestada inimeste erinevustega, arendades samaaegselt ühtekuuluvustunnet: oluline on oskus juhtida töötajaid, kes ei ole ühesugused ja kes ehk ei sooviigi teistega sarnaneda. Eesmärgiks on luua organisatsioon, mis on heterogeense töötajaskonnaga võimeline toimima sama produktiivselt või isegi produktiivsemalt kui homogeense töötajaskonnaga ettevõtte.

Selleks et ettevõttes mitmekesisust oskuslikult juhtida, on oluline teada järgmist:

1. Ei ole ühte kindlat viisi, kuidas olla selles kõige edukam: tuleb hoolikalt oma ettevõtte olukorda, spetsiifikat ja vajadusi uurida ning neist lähtuda.
2. Oluline on juhtkonna/juhtivtöötajate pühendumus, sest organisatsioonisiseseid võimalikud takistused ja vastuseis mitmekesisusele, nt sallimatus teistest rahvusest inimeste vastu jms, on tihti vaevu märgatavad, kuid sügavalt organisatsiooni kultuuri juurdunud.
3. Võimalusel tuleb mitmekesisuse aspekt kindlasti siduda konkreetsete tulemuste saavutamisega (nt eri rahvustest inimeste töölevõtmine aitab suurendada ettevõtte kliendibaasi ja järelikult ka tulu ning töötajate palka).

Projekti käigus ilmnis kiiresti, et rahvusvahelise mõttevahetuse ja koolituste baasil tekkinud materjalist tuleb igal riigil temale sobiv mitmekesisuse juhtimist tutvustav koolitus ise välja töötada. Osalevate riikide taustsüsteemid olid ühise, kõigile sobiva koolituse koostamiseks liiga erinevad: nt Soomes on erivajadustega inimeste tööga hõivatus tänu palgatoetuste süsteemile märksa suurem kui Eestis ning Rumeenias peab üle 50 töötajaga ettevõttes vähemalt 2 töötajat olema erivajadusega, vastasel juhul rakendub maksukohustus.

Kavandades Eesti ettevõtetes puuetega inimestega seotud mitmekesisuse juhtimise koolitust, leidsime, et praegu peaksime ettevõtteid koolitades peaarõhu panema pigem avatusele, valmisolekule värvata erivajadustega inimesi ja tekitada mitmekesisust.

Oleme Astangul ennegi töötajaid koolitanud ning pidime nüüd lahendama kaks juba varasemast tuttavat probleemi:

1. Kuidas muuta koolitus ettevõtjatele huvitavaks, aktuaalseks ja nende töö ning organisatsiooni eesmärkidega maksimaalselt haakuvaks? Ühelt poolt on ettevõtted väga erinevad ning teiselt poolt on väga erinevad ka erivajadustega inimeste probleemid ja võimalused. Ühestainsast, kõigile sobivast lähenemisest rääkida ei saa.
2. Keda koolitada? Probleem on selles, et paljud meie partnerid (nt praktikabaasid) on tagasisidelehtedel tihti maininud, et on huvitatud koolitusest, kuid Astangule pole neist siiski pea keegi jõudnud (ilmselt mängib siin oma osa nii Astangu kaugevõitu asukoht kui ka töötajate väga tihe töögraafik). Ette rutates võib öelda, et töötajate vähene motiveeritus sellises koolituses osaleda tuli välja ka siis, kui korraldasime projekti „*Pathways to Work*” rahvusvahelise suveseminari, kuhu kutsusime tasuta koolitusele üle 15 töötajat. Koolitusele registreerus neist vaid kaks.

Lahendusena otsustasime katsetada individuaalset lähenemist: koolitus koju kätte. See tähendab, et läksime ise külla töötajatele sobival ajal. Ettekannet ette valmistades uurisime firma tausta ja vajadusi ning kohandasime ettekande sisu seda infot arvestades. Koolitusel:

- tutvustasime Astangu keskust
- selgitasime, kuidas toetame meie kliendi värvanud töötajad
- tutvustasime oma senist praktikat, sh nii edulugusid kui ka negatiivseid kogemusi
- andsime ülevaate riigi tugimeetmetest, sh Töötukassa teenustest, Puudealase Teabe ja Abivahendite Keskuse teenustest.

Kuigi selline koolitamine tähendas meile märksa suuremat ajakulu, oli tore see, et ettevõttes kohal käies saime asutuse töötajaid ning töökeskkonda oma silmaga näha ja see-

ga väga palju vajalikku ning huvitavat infot meie potentsiaalsete partnerite kohta.

Koolituspakkumisi tegime ka oma pikaajalistele partneritele, kuid rohkem külastasime neid ettevõtteid, kellega meil varasem kontakt puudus. Ehkki üldmeili või telefoni teel kontakti luues tuli palju eitavaid vastuseid (põhjenduseks ikka peamiselt ajapuudus) või ei vastatud üldse, siis kokkuvõttes täitsime oma eesmärgi, külastades ja koolitades kokku 30 tööandjat.

Tihti tekib sellistele töömahukatele, rohke aruandluse ja paberimäärimisega rahvusvahelistele projektidele tagasi vaadates küsimus: mis siis sellest kasu oli ehk millised on käegakatsutavad ja silmaga nähtavad tulemused? Meie jaoks kõige käegakatsutamaks tulemuseks oli muidugi see, kui pärast

koolitust ettevõtteid kutsusid meie kliente ettevõtet külastama ja neid praktikale ning isegi tööle võtsid – neid juhtumeid oli päris mitu. Lisaks peame väga heaks tulemuseks, et nägime koolituse mõjul muutumas inimeste hoiakuid ja kadumas skepsist: tööandjad hakkasid ise rääkima, et nende majas on tõesti ametikohti, kuhu erivajadusega inimesed sobiksid või siis sellest, kuidas mõni tööülesanne või ametikoht natuke ringi teha nii, et saaks meie klienti tööle rakendada. Loomulikult oli ka neid, kes meid viisakalt ära kuulasid ning jäid seisukohale, et nende asutusse erivajadusega inimesed ei sobi. Tundus, et need ettevõtjad lähtusid minevikus saadud negatiivsetest kogemustest, mida meil oli keeruline koolituse jooksul muuta. Siiski loodame, et natuke kõigutasime neid ikka.

PETHA projekt hindab ja arendab psüühilise erivajadusega inimeste töövõimet

Jevgeni Bugakin
PETHA projektijuht

Kadri Paal
PETHA projekti peaekspert

PETHA projekti idee saadi SA Tartu Vaimse Tervise Hooldekeskuses 2009. aasta sügisel läbi viidud rehabilitatsiooniprogrammist, millega selgitati välja erivajadusega inimeste valmisolek tööle naasmiseks. Rehabilitatsiooniprogrammi praktikas kogetu kinnitas juba varem esile kerkinud arvamust, et psüühilise erivajadusega inimeste avatud töötu-

rule mineku toetamiseks on vaja kompleksset teenust, mis nõuab multidistsiplinaarse meeskonna kaasamist.

PETHA projekt kestab 1.11.2009–28.02.2012 ja seda rahastatakse ESFi meetme 1.3.1 „Kvalifitseeritud tööjõu pakkumise suurendamine” raames. Projekti partneriteks

on Tartu linnavalitsus ja Haaslava vallavalitsus, koostööd tehakse ka Töötukassa Tartu-maa osakonnaga. Projekti käigus töötatakse välja ja rakendatakse kompleksne, psüühilise erivajadusega inimestele suunatud töövõime hindamise ja arendamise kontseptsioon. Töövõime hindamist on vaja selleks, et aidata psüühilise erivajadusega isikutel siseneda avatud tööturule. Riiklikult pakutavate rehabilitatsiooniteenuste raames hinnatakse küll kliendi tegevusvõimet, kuid see ei anna informatsiooni isiku töövõime kohta. Praegust töövõimetuse hindamist ei saa kasutada töövõime „tagurpidi” hindamiseks ehk 80% töövõimetust ei tähenda 20% töövõimet.

Kompleksne mudel töövõime hindamiseks ja arendamiseks

Projekti kontseptsiooni väljatöötamiseks tutvuti Madalmaades puudega inimestele osutatavate toetavate teenustega. Lisaks korraldati projekti töötajatele töötreeningu meetodi (*job-coaching*) kursus. Seda meetodit tutvustasid välispartnerid Helsingi Rehabilitatsiooniteenistusest (<http://www.kuntoutussaatio.fi>). Saadud kogemuste põhjal töötati välja Eesti oludele sobiv psüühilise erivajadusega inimeste töövõime hindamise ja arendamise mudel. Väljatöötatud kontseptsiooni täiendatakse käesoleva aasta novembris-detsembris koos Tartu linnavalitsuse, Haaslava vallavalitsuse ja Töötukassa esindajatega.

Projektis osalevad psüühilise erivajadusega tööealised isikud läbivad kolmekuulise töövõime hindamise ja arendamise tsükli. Töövõime hindamine algab muutusteks valmisoleku hindamisega, mille raames analüüsitakse koos kliendiga tema vajadust ja motivatsiooni tööle minekuks, varasemaid kogemusi, inimese väärtusi ning eelistusi. Hindamisel kasutatakse Bostoni ülikooli poolt välja töötatud psühhosotsiaalse rehabilitatsiooniprogrammi metoodikat. Valmisoleku hindamisele järgneb töötreeningu

meetodil töö otsimine ning tööl püsimisele kaasaaitamine. Töövõime hindamise käigus selgitatakse välja erisuguste tööde sobivus puudega inimesele ja antakse soovitusi võimaliku tulevase töökeskkonna kohandamiseks vastavalt isiku erivajadustele. Töövõime hindamise tulemused annavad vastuse järgmistele küsimustele: a) kui keerulist tööd inimene suudab teha, b) kui palju juhindamist inimene vajab tööülesannete täitmiseks, c) kas inimesele sobib vaimne või füüsiline töö, d) kui suure koormusega võib inimene töötada.

Töövõime hindamise protsessis osalevad tegevusterapeut, looverapeut, psühholoog-kutsenõustaja, tööühmade juhendajad ja psühhosotsiaalse rehabilitatsiooni metoodikat valdavad spetsialistid. Mentori roll on olla programmis osalejatele tugiisikuks. Projekti meeskonnas töötavad nii SA Tartu Vaimse Tervise Hooldekeskuse töötajad kui ka spetsialistid väljastpoolt asutust.

Sihtgrupi kaasamine algas 2010. aasta oktoobris ning kestab tänaseni. Täna on projektiga liitunud 70 nii eesti kui vene keelt kõnelevat isikut vanuses 18–58 aastat. Liitunute hulgas on väga erineva töökogemusega inimesi.

Esialgsetest tulemustest

Projekti tegevused on hetkel veel pooleli ning lõplikke järeldusi teha ei saa. Esialgu võib öelda, et orienteeruvalt 10% osalejatest on asunud meelepärasele tööle, 10% on otsustanud alustada õpinguid või jätkata katkestatud õpinguid, suurem osa aga vajab jätkuvalt töövõime ja motivatsiooni arendamist. Motivatsiooni arendamise eesmärgiga on projektis osalejaid suunatud ka erihooldusteenustele – igapäevaelu toetamise ning töötamise toetamise teenusele. Projekti lõplikud tulemused selguvad 2012. aasta veebruaris. Infot projekti kohta leiab SA Tartu Vaimse Tervise Hooldekeskuse kodulehelt www.tartuvthk.ee.

Šveitsi Vabaühenduste Fond toetab teenuste arendamist avaliku ja vabasektori koostöös

Merlin Sepp

*Kodanikuühiskonna Sihtkapital
Šveitsi Vabaühenduse Fondi programmi juht*

Avalike teenuste lepingulisest delegerimisest Eestis

Võib öelda, et aasta-aastalt on Eestis avalike teenuste osutamine kohaliku omavalitsuse ja kodanikuühenduste koostöös paranenud. Kodanikuühendused on valmis teenuseid pakkuma, iseasi, kas kohalikud omavalitsused ja kohalikud elanikud on valmis teenust sellisel kujul vastu võtma. Probleeme on teisi, nendest üks suuremaid ühtse süsteemi puudumine. Seaduste tasandil on puudujääke lepingulise delegerimise valdkonnas nii üldiselt kui ka teenuste standardite, nõuete ja teenuste kvaliteedi hindamises. Riik on tasapisi hakanud tegelema süsteemi loomise ja korrastamisega.

Partnerluspraktika avalike teenuste puhul on Eestis väga kirju. Kodanikeühendused on partneriteks avalike teenuste osutamisel nii riigi kui ka kohalikul tasandil, kuid peamiselt tehakse koostööd siiski kohalikul tasandil. Peamised avaliku sektori ja kodanikeühenduste koostöös osutatavad avaliku sektori teenused on sotsiaalteenused, kultuuriteenused, spordiga seotud tegevused, vaba- ja huviharidus, noorsootöö ja kohaliku elu arendamine (Praxis 2009).

Partnerlust avalike teenuste pakkumisel kasutatakse mitmetel eesmärkidel. Enim lähtutakse soovist parandada teenuste pakkumise tõhusust, mõjusust, kvaliteeti ning tihti ka lihtsalt vajadusest kulusid kokku hoida. Oluline on ka see, et kodanikeühendused arvestavad paremini sihtrühma vajadusi (Praxis 2009).

Hea ülevaate tänasest olukorrast ning delegerimise etappidest annab Eesti Mittetulun-

dusühingute ja Sihtasutuste Liidu koostatud käsiraamat „Vabaühendused ja avalikud teenused: partnerlus avaliku sektoriga”.

Eestis on palju häid näiteid kohalike omavalitsuste ja kodanikuühenduste koostööst, need tuleb lihtsalt üles otsida ja neist õppida. Rohkem on vaja omavahelist suhtlemist nii kohalike omavalitsuste, kodanikeühenduste kui ka teenuste tarbijate vahel. Koostöö ei pea sugugi piirduma ühe omavalitsuse territooriumiga.

Julgustan kodanikeühendusi ning kohalike omavalitsusi tegema rohkem koostööd. Koostöö arendamiseks avalike teenuste pakkumisel saab kasutada mitmesuguseid tugisüsteeme, nagu juhendmaterjale, nõustamist maakondlikus arenduskeskuses, häid praktikaid Eestist ja väljastpoolt. Uusi võimalusi ühiseks teenuste arendamiseks pakub Kodanikuühiskonna Sihtkapitali Šveitsi Vabaühenduste Fond.

Šveitsi Vabaühenduste Fond

Šveitsi Vabaühenduste Fond on Vabariigi Valitsuse ja Šveitsi Liidunõukogu vahelise Eesti-Šveitsi koostööprogrammi raames 2011. aasta aprillis käivitatud toetuskeem, mida juhib ja viib ellu Kodanikuühiskonna Sihtkapital koostöös siseministeriumi ja rahandusministeriumiga.

Toetuskeemi eesmärk on arendada ja tugevdada kolmanda ja avaliku sektori vahelist koostööd avalike teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi tõstmises, et aidata kaasa sotsiaalse sidususe suurendamisele ja kohalike elanike tervist soosiva elukeskkonna kujundamisele. Eeskätt toetatakse kohalike omavalitsuste

Näiteid Šveitsi Vabaühenduste Fondi toetatud projektidest

- MTÜ Perede ja Laste Nõuandekeskuse projektiga „Lastega peresid jõustavad teenused” soovatakse arendada ja tugevdada MTÜ ja kohalike omavalitsuste koostööd lastega peredele suunatud sotsiaalteenuste arendamisel ja osutamisel ning lastekaitsevaldkonna arendamiseks Harju maakonnas.
- MTÜ Töötähe projekti „Lääne-Harjumaa puuetega inimeste tegevuskeskus” eesmärk on puuetega inimeste töökeskuse laiendamine ja päevakeskuse loomine ühtse kompleksina, mis muudab teenused paindlikumaks ja Lääne-Harjumaa erivajadustega inimestele paremini kättesaadavaks.
- MTÜ Pärnu Shalomi Abikeskus arendab päevakeskuse teenust toimetulekuraskustes perede lastele ja vanematele,
- MTÜ Johanna arendab päevakeskuse teenust puuetega tööealistele inimestele Vinni valla erivajadustega inimeste keskus.
- MTÜ Teeme projektiga „Isikliku abistaja teenuse arendamine Viljandimaal” soovatakse hakata pakkuma isikliku abistaja teenust, mis võimaldaks suurendada erivajadustega inimeste osalemist kõigis eluvaldkondades, tõstaks nende aktiivsust ja sidusust ühiskonnas.
- MTÜ Aktiviseerimiskeskuse Tulevik projekti „Pikaajaliste töötute rehabilitatsiooniteenuse arendamine Pärnu ja Sindi linnas ning lähivaldades” eesmärk on leida võimalusi rehabilitatsiooniteenuse paremaks osutamiseks koostöös teenuse osutamisest huvitatud omavalitsuste ning huvigruppidega.
- Urvaste Külade Selts ning Tähe Noorteklubi projektid arendavad noorsootööd ja noortekeskusi.

ja kodanikeühenduste koostöös pakutavaid sotsiaalteenuseid, sotsiaalprobleeme ennetavaid ja sotsiaalteenuste vajadust vähendavaid teenuseid. Toetust on võimalik taotleda nii olemasolevate kodanikeühenduste pakutavate avalike teenuste arendamiseks, teenuse pakkumise piirkonna laiendamiseks kui ka uute teenuste väljatöötamiseks. Oodatud on ka uued ning uuenduslikud lahendused-lähenedised avalike teenuste osutamiseks. Toetuskeem on üles ehitatud kaheetapiliseks. Esiteks, **eeltsöö teenuse arendamiseks**: äriplaani koostamine teenuse kvaliteedi ja kättesaadavuse ning teenuse jätkusuutlikkuse tagamiseks. Teiseks, **teenuse arendamine ja käivitamine**: äriplaani elluviimine teenuse osutamiseks, selle kvaliteedi ja kättesaadavuse arendamiseks ning teenuse jätkusuutlikkuse tagamiseks vastavalt äriplaanile ning eelarvele.

Toetust võivad taotleda Eestis registreeritud ja vähemalt ühe aasta avalikes huvides tegutsenud, kodanikuühenduste eetilise tegevuse põhimõtteid järgivad **mittetulundusühingud ja sihtasutused**, mis ei ole riigi või kohaliku omavalitsuse valitseva mõju all. Mõlemas etapis on kohustuslik kaasata partnereid kas kohalikest omavalitsustest või ministereeriumidest, kellega koostöös hakatakse teenust arendama ning pakkuma.

Šveitsi Vabaühenduste Fondi taotlusvoorud

Šveitsi Vabaühenduste Fondi esimesed taotlusvoorud on edukalt käimas, 21 kodanikuühendust alustas avalike teenuste äriplaani koostamisega septembris 2011. Tegemist on eelkõige sotsiaalteenuste arendamisega. Selles taotlusvoorus on toetuse saajaid kümnest maakonnast, projektide elluviimisesse on kaasatud kokku 45 kohalikku omavalitsust ning 3 ministeeriumi.

Valminud äriplaanid konkureerivad teises, äriplaani elluviimise taotlusvoorus ning parimaid toetatakse teenuste käivitamisel. Teenuse osutamise alustatakse 2012. aasta mais.

Nüüdseks on avatud ka järgmised Šveitsi Vabaühenduste Fondi taotlusvoorud. Avalike teenuste äriplaanide koostamise projektide esitamise tähtaeg on 17. jaanuar 2012. Rohkem infot taotluse tähtaegade, tingimuste ning vormide kohta vt kodulehelt www.kysk.ee.

Viidatud allikas

Politiikauuringute keskus PPAXIS. (2009). Kohaliku omavalitsuste üksuste avalike teenuste lepinguline delegeerimine kodanikeühendustele. Tallinn.

Vabatahtlikust tööst Tartu Lastekaitse Ühingu

Viivi Rae

*Tartu Maarjamõisa Lasteaia õpetaja,
Tartu Lastekaitse Ühingu liige*

Vabatahtlik olla on uhke ja hea. Vähesse abiga on võimalik soojendada paljusid südameid. Emotsioon, mille aitamisest saab, on niivõrd suurepärase, et mõnikord võiks vabatahtlikku tööd isegi veidi egoistlikuks pidada. Kui vähesega harjunud ja tihti puudust tundva lapse silmad säravad tänulikkusest, siis mõistab iga inimene, miks on hea olla vabatahtlik. Aitamise rõõmust võib sattuda lausa sõltuvusse. Vabatahtliku töö võlu seisneb ka selles, et võid aidata täpselt sel viisil või ajal, kui ise tahad. Aitama ei saa kedagi sundida ja otsus aidata tuleb alati puhtast südamest. Seepärast on selline abi ka kõige siiram ja tihti võivad väikesed teod liigutada suuri mägesid. Selleks et kedagi vabatahtlikult, ilma sellest kasu lõikamata aidata, peab loomulikult südamega asja juures olema. Väga tähtis on see, kui saad aidata neid inimesi, kes on sulle tõeliselt olulised – oma kodukohta või südamelähedast perekonda, inimesi, kelle mured puudutavad sind isiklikult. Loomulikult annab vabatahtlik töö palju uusi kogemusi, huvitavaid tutvusi ja proovile panevaid olukordi. Kõik see rikastab elu ning suurendab ka teadmisi. Alati ei ole vaja minna koolitusele, õppida võib ka aitamise kaudu.

Kõik Tartu Lastekaitse Ühingu vabatahtlikud käivad koos ühel eesmärgil: lapsed väärivad head elu ja selle nimel me oleme valmis pingutama. Meie hulgas on pensionäre, kes tunnevad, et neil on kogemusi ning oskusi, mida võiks teistega jagada. On ka noori, kes

entusiastlikult tahavad ulatada abikäe. Liikmete hulgas on pereinimesi, kes tunnevad, et lisaks oma lastele ja lastelastele mahub südamesse ka mõni võõras laps, kes ei ole ehk kunagi päriselt peresoojust tundnud. Tartu Lastekaitse Ühingu töötavad kõik vabatahtlikkuse alusel. Korraldatakse perepäevi, tegeldakse kunsti- ja käsitööringiga. Koos käib kokandusklubi, kus vahetatakse retsepte, kuidas odavalt ja hästi toitu valmistada.

Lapsi ja peresid on aastate jooksul toetatud paljude projektide kaudu. Lastekaitse Liidult saadud rahaga on omal ajal alustatud tööd kolmes päevakeskuses. Praeguseks töötavad need Tartu linnavalitsuse rahastamisel. Lastekaitse Liidu toel on abistatud toimetulekuraskustes noori peresid. Mõnes peres kasvatab lapsi üksikema, kes ise on pärit probleemsest perest või kasvanud lastekodus. Juba mitu aastat oleme iga kuu viinud läbi perepäevi, kus lastele korraldatakse mitmesuguseid tegevusi, lastevanematele aga pakutakse loenguid ja mõttevahetust. Koos istutakse kohvilauas ja vesteldakse argielu puudutavatel teemadel. Näiteks oktoobris oli meil väga vahva perepäev O. Lutsu majamuseumis, kus lapsed said mängida nukkudega filmist „Nukitsamees”, koos vanematega vaadata „Kevadet” ja mängida temaatilist mängu. Iga aasta juulis toimub traditsiooniline perelaager Pivarootsis koos peredega Soomest.

Alates 2005. aastast pakume Tartu linnas vabatahtliku tugiisiku teenust toimetule-

kuraskustes peredele. Tugiisik toetab pere igapäevast toimetulekut ja jälgib, et lapsed käiksid koolis. Viis ühingu liiget on läbinud SA Dharma lastega pere tugiisiku koolituse ja üks liige Lastekaitse Liidu tugiisiku koolituse. SA Dharma korraldab tegutsevatele tugiisikutele ka kovisioone ja supervisioone. Eelmisel aastal viisime läbi Kodanikuühiskonna Sihtkapitali toel projekti „Laste ja peredega tegelevate ühenduste võrgustik

Tartumaal: koostöö ja areng”, mille käigus maakonna mittetulundusühingud said jagada infot ja kogemusi, kuidas koos kohalike omavalitsustega toetada lapsi ja peresid. Tartu Lastekaitse Ühingu koostööpartnerid on Eesti Lastekaitse Liit, SA Dharma, Kodanikuühiskonna Sihtkapital, Tartu linnavalitsus, Tartu maavalitsus, Puhja vallavalitsus, Toidupank, kauplus Humana, Mannerheimi Lastekaitse Liit.

2011. aasta oli Euroopa vabatahtliku tegevuse aasta. Üle kogu Euroopa, sh Eestis, toimusid mitmesugused ettevõtmised, millega sooviti tõsta inimeste teadlikkust vabatahtlikust tegevusest, selle väärtustest ja vabatahtlikuna tegutsemine võimalustest. Paljud vabatahtlikud leiavad endale rakendust ka sotsiaalvaldkonnas.
Vt lisaks www.vabatahtlikud.ee; <http://www.siseministeerium.ee/evta2011>.

IRLi Tallinna naisklubi toetas kodulinna sotsiaalasutusi ajakirja Sotsiaaltöö tellimisel

Isamaa ja Res Publica Liidu (IRL) naisklubidel on tavaks lõpetada aasta mõne heategevusüritusega. Tallinna naisklubi otsustas tänavu koguda oma liikmetelt annetusi, et kinkida ajakirja Sotsiaaltöö aastatellimus nendele kodulinna sotsiaalvaldkonna organisatsioonidele, kes on pidanud rahapuudusel ajakirjast loobuma. Meie liikmete hulgas on üksjagu hoolekandega igapäevaselt seotud inimesi ning professionaalsus oma kutsetöös ja selle toetamise võimalused on meil ikka aeg-ajalt teemaks. Ajakiri Sotsiaaltöö on paljudele meist oluline lugemisvara ja koht, kus omi mõtteid, häid praktikaid ja uurimistulemusi avaldada. Viimasel paaril aastal aga oleme oma kolleegidelt sotsiaalvaldkonna organisatsioonidest kuulnud, et majanduslangus on võtnud oma lõivu: kulused erialastele koolitustele ja ajakirjanduse tellimisele on oluliselt piiratud. Saime Sotsiaaltöö toimetusest teada, et mitmed Tallinna hoolekandeesutused, MTÜd ja mõned linnaosade sotsiaalosakonnad on loobunud meie ainukese emakeelse erialajakirja tellimisest, kus ilmuvad ka eelretsenseeritavad artiklid. Otsustasime kinkida organisatsioonidele kokku 12 ajakirja Sotsiaaltöö aastatellimust. Sellega soovime ühelt poolt toetada sotsiaalasutuste töötajaid, et neil oleks võimalik saada infot valdkonna arengust ja ise selles kaasa rääkida. Teisalt soovime anda märku rahastajatele, et kulude optimeerimine töötajate professionaalsuse toetamise arvelt ei ole pikemas perspektiivis jätkusuutlik. Kodanikena ootame sotsiaalvaldkonna organisatsioonidelt võimalikult kõrgel tasemel ja tõhusat abi. Samas kipume kulude kokkuvõidu soovitades unustama, et töötajate professionaalsuse hoidmiseks on siiski vaja ressursse, olgu selleks koolitused, supervisioon või erialane ajakirjandus.

Eve Lääts

IRLi Tallinna naisklubi aseesimees

Sotsiaalne tugi on oluline tuberkuloosi ravis

Üheks olukorraks, kus inimene vajab juhtumipõhist võrgustikutööd, on see, kui tuberkuloosi haigestunud inimene on lisaks alkoholisõltlane ja tal on ka muid sotsiaalseid probleeme, mis võivad takistada ravile pöördumist ja raviskeemist kinnipidamist.

Viimasel aastakümnel on tuberkuloosi (TB) esmashaigestumus Eestis küll langenud 48 juhult 100 000 inimese kohta 1998. aastal 18,7 juhuni 2010. aastal, kuid multiravimiresistentse tuberkuloosi (MDR-TB) osakaal püsib jätkuvalt kõrge. Ligi 17% MDR-TB-d põdevatest patsientidest katkestab ravi enne tähtaega ja 77,9% juhtudest on ravi katkestamise põhjuseks alkoholi liigtarvitamine. Ligikaudu 9–10% Eesti TB patsientidest aastatel 2007–2010 olid HIV-positiivsed. Maailma Terviseorganisatsiooni (WHO) ja Euroopa Haiguste Seire ja Kontrolli keskuse (ECDC) eksperdid on soovitanud Eestil keskenduda TB ennetamisele ning tõrjele sotsiaalsete riskigruppide seas, kelle hulgas on ka HIV-positiivsed, süstivad narkomaanid, alkoholi liigtarvitajad ja kodutud. Lisaks TB ravile tuleb samaaegselt tegelda TB patsientide sõltuvusraviga ning nende inimeste sotsiaalsete vajadustega, võimaldades patsiendil saada kõiki teenuseid juhtumipõhiselt ja ühest kohast. Sellest tulenevalt muutub järjest olulisemaks kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötaja roll TB ravi saavate inimeste tugivõrgustikus.

Tervise Arengu Instituudis 6.–7. oktoobril korraldatud seminaril „Tuberkuloosi ravitulemuste parandamine läbi samaaegse alkoholisõltuvuse ravi korraldamise” arutati tuberkuloosi, alkoholi liigtarvitamise ja teiste sotsiaalsete tegurite vahelisi seoseid Euroopas ja Eestis. Seminari üks eesmärke oli soodustada koostööd tuberkuloosi raviasutuste, psühhiaatrite ja sotsiaaltöötajate vahel, et parandada tuberkuloosi ravitulemusi ja piirata nakkuse levikut. Seminari ühes töötoas arutati sotsiaalse toe korraldust TB

ja MDR-TB patsientidele, kes kuritarvitavad alkoholi.

Teatavasti on alkoholi liigtarvitamine ja narkomaania koos alatoitluse, stressi, organismi madala vastupanuvõime ja krooniliste haigustega TB haigestumise riskitegurid. Oluline on osata haiguse tunnuseid märgata ja kahtluse korral inimene kontrolli suunata. Tuberkuloosiuuringule pöördumiseks ei ole vaja perearsti saatekirja. Uuringud on ka ravikindlustuseta inimestele tasuta. Uuringuid teostavate raviasutuste kontaktandmed leiab portaalist terviseinfo.ee rubriigist „Tuberkuloos”.

Vastavalt Maailma Terviseorganisatsiooni soovitudele kasutatakse tuberkuloosi ravimisel üksnes otseselt kontrollitavat ravi. See tähendab, et kogu ravikuuri jooksul jälgitakse vahetult igapäevast ravimite võtmist. Tuberkuloosi ravikuuri kestus sõltub haigus-tekitaaja ravimitundlikkusest ja on tavaliselt 6–10 kuud. Raviskeem koosneb vähemalt neljast preparaadist, mille suhtes haigustekitaja on tundlik. Kõik tuberkuloosiravimid on patsiendile kogu ravikuuri vältel tasuta.

Ravimiresistentse TB korral kestab ravi 1,5–2,5 aastat, vahest kauemgi. Multiravimiresistentseks tuberkuloosiks (MDR-TB) nimetakse sellist TB haigusjuhtu, kus tuberkuloositekitaja ei allu kahele tuberkuloosi põhiravimile, isoniaiidile ja rifampitsiinile. Sageli esineb resistentsus kõigile viiele põhilisele tuberkuloosiravimile. Ravimiresistentsus kujuneb välja, kui tuberkuloosi ei ravita lõpuni välja, ei järgita raviskeemi või kui inimene saab nakkuse haigelt, kellel juba on haiguse ravimiresistentne vorm.

Tuberkuloosi ravi algab enamasti haiglas ning jätkub ambulatoorselt linnades asuvas kopsukabinetis või perearsti-pereõde juures. Viimasel juhul sõlmib maakonna kopsuarst perearsti või pereõega TB haige ravi jälgimiseks lepingu.

Alates 2004. aastast on ravi katkestanud nakkusohtlike tuberkuloosihaigete suhtes võimalik rakendada tahtevastast ravi. Seda on võimalik teha kohtu otsusega 182 päevaks. Igal aastal saadetakse sundravile alla 20 patsiendi. TB sundravi korraldatakse Viljandi haigla psühhiaatrikliinikus, kus ravitakse ka kaasuvaid psühhiaatrilisi haigusi, sh pakutakse sõltuvusravi.

Kavandatavas riiklikus tuberkuloositõrje strateegia arengukavas alates 2012. aastast on uueks teemaks sotsiaalse toe pakkumine TB haigestunutele. TB patsientidele haiglas pakutav sotsiaalne tugi hõlmab hetkel nõustamist ja abi dokumentide vormistamisel, nagu nt töövõimetuspension jms. Haigla sotsiaaltöötaja suhtleb inimese elukohajärgse omavalitsusega, et kindlustada haigele vajalikku nõustamist ja edasist abi pärast haiglast väljakirjutamist. Kui haigel puudub elukoht, siis tuleb aidata korraldada ka eluase, kuhu inimene saab elama asuda pärast paranemist. SA PERH Sisehaiguste Kliiniku pulmonoloogiakeskuse sotsiaaltöötaja Heli Vahteri sõnult teavitab haigla sotsiaaltöötaja kohalikku omavalitsust, kui tema klient kirjutatakse välja ambulatoorsele ravile. Haigla sotsiaaltöötaja hindab kliendi toimetulekut, suheldes andmete kogumiseks tema elukohajärgse omavalitsusega, perearstiga ja Töötukassaga.

Sotsiaalse toimetuleku paremaks hindamiseks on väljatöötamisel lühike küsimustik, mis sisaldab küsimusi patsiendi pere olukorra, tema elamistingimuste, sissetuleku, tööga hõivatuse ning alkoholi ja uimastite tarvitamise kohta. Küsimustiku alusel saab hinnata sotsiaalsete probleemide taset TB patsientidel.

Ravi katkestamise oht on kõige suurem nende haigete puhul, kellel on rasked pikaajalised probleemid mitmes eluvaldkonnas: puudub elukoht, töökoht, toetavad peresuhted; sageli on sellistel patsientidel psühhiaatrilised või sõltuvusprobleemid ja madal haridusta-

se. Nende hulgas on nii noori kui keskealisi parimas tööeas inimesi. Suurimaks ravi katkestamise põhjuseks on alkoholisõltuvus. Oluline on tegelda inimese motiveerimisega, et ta mõistaks vajadust ravi läbi teha ja oleks valmis ka oma eluviisi muutma. Kui seni on riikliku strateegia raames pakutud motiveeriva nõustamise koolitust meedikutele, siis edaspidi soovitakse laiendada koolitust ka sotsiaaltöötajatele.

Suureks probleemiks alkoholisõltuvusega TB haigete puhul on see, et haiglad (v.a Viljandi) sõltuvusravi ei paku ja ka pärast haiglast väljakirjutamist jääb sõltuvusrehabilitatsioon inimestele kättesaamatuks.

Seminari töögrupis arutati ka seda, kes võiks olla ambulatoorsel ravil viibiva ja sotsiaalset tuge vajava TB haige juhtumi puhul võrgustikutöö koordinaator. Lisaks KOV töötajale, haigla sotsiaaltöötajale, kopsuarstile ja mõnikord ka hoolekandeasutuste töötajatele tegelevad inimesega ka perearst ja pereõde. Pakuti välja, et sõltuvalt kohalikest võimalustest võiks juhtumi koordinaatoriks olla kas kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötaja või pereõde. Kui inimesel on TB, siis prioriteediks tema muude probleemide lahendamisel peaks olema see, et ta viiks ravi lõpuni. Selleks tuleb tagada patsiendile kõik toimetulekut toetavad teenused, et kõrvaldada takistused ravi läbimisel.

Tervise Arengu Instituudist on võimalik tasuta tellida 2005. aastal tuberkuloositõrje programmi ja Eesti Kopsuarstide Liidu koostööna valminud brošüüri „Sotsiaaltöötajatele tuberkuloosist” ning eesti- ja venekeelset trükist „Nõuandeid alkoholitavitamise vähendamiseks” (2011).

Seminari ja Terviseinfo.ee portaali materjalide põhjal koostanud Regina Lind, konsulteeris tuberkuloosiregistri juhataja Piret Viiklepp Tervise Arengu Instituudist.

Study on the use and impact of subsistence benefits

Marek Atonen, Chief Specialist at the Ministry of Social Affairs

On the order of the Ministry of Social Affairs, Avo Trumm and Kairi Kasearu (AS Resta) carried out a study “Use of Subsistence Benefits and its Impact on Household Poverty in 2005–2010”. It analysed the use of subsistence benefits, incl. the structure of final recipients and its changes in Q1 of the years 2005–2010. The number of final recipients that had decreased significantly in the first years of the period under consideration started to increase rapidly again from 2008, amounting to more than 10,000 in 2009. The share of households with an unemployed person among all recipients increased from 70% to 81% in five years. The average sum of support per application increased throughout the period due to several increases of the subsistence level and the growth of housing expenses. Receipt of the support was more likely to be short-term and irregular: more than 40% of the households received support for only one year, 18% for only one month. The subsistence benefit received formed approximately 2/3 of the absolute subsistence level and was sufficient for avoiding absolute poverty only for the elderly living alone. Possibilities of local governments for solving the subsistence problems of their residents are very different. Working-age recipients of subsistence benefits have an obligation to remain active and seek employment. However, local governments rarely imposed sanctions in the event of non-compliance with the activity requirement. Implementation of the activity requirements is successful when a person is motivated to seek employment, and it requires cooperation of different parties (local government, the Unemployment Insurance Fund, family physician, the police, etc.).

Local government as a guardian

Luule Palmiste, Chief Specialist on Social Work, Jõgeva Rural Municipality Government

This article introduces efforts of social welfare officials of local governments in performing the duties of guardian for adults with restricted active legal capacity, the obstacles and ways for overcoming these obstacles, as well as legislative liabilities. A guardian is assigned to a person who is incapable of understanding his or her actions or to guide them due to mental illness, mental disability or some other mental disorder, in order to protect their interests and represent the person in making important decisions. If no suitable natural person can be found to act as a guardian, a legal person may, on the consent of the person or the local government of the person’s residence, be appointed to this position. The work of a social worker of a local government in the protection of the interests of a person under guardianship and organising his or her treatment and life is divided into several stages: completing rehabilitation, placement under national special welfare service (when a person cannot handle his or her life in a community even with the help of support measures) and solving different issues during the time the person under guardianship stays in a special social welfare institution. A guardian shall present a written report to the court annually on administration of the property of the person under guardianship and performance of other tasks. Performance of the duties of guardian is accompanied by significant expenditures by local governments; for a social worker, this job is very labour-intensive since it requires submitting numerous documents to different authorities, solving complex problems that require good legal and economic knowledge, and driving between different rehabilitation and special social welfare institutions.

Mobile youth work as a method in work with at-risk youths

Annegrete Johanson, MA, social work

Changes that have taken place in society are reflected in youth behaviour. Both in the opinion of social workers and sociologists, the complicated times have increased the number of youth at risk. The study “School Environment in the Opinion of Youth and their Parents”, conducted by the Open Society Institute, revealed significant problems that may create a need for help in the lives of 45% of the students. Special youth work should be concentrated on prevention of risks among young people. Nowadays, youth centres, which cannot reach all young people with their local activities or specialists sitting behind desks, are not enough. Young people are mobile and we need new and effective methods to reach them. One of the potential methods of prevention is mobile youth work which enables youth to be found at an early stage, contact to be made, counselling to be given and, if necessary, support and guidance to be provided. Estonia has taken Germany’s mobile youth work as a model, as it involves four intertwined working methods: street work, individual work, group work and community work. As preparatory work, a social space analysis is carried out. The article gives examples of the use of this model in the practice of Tallinn’s special youth work.

Новые принципы в пенсионных правах в свете пенсионного договора между Эстонской Республикой и Российской Федерацией. Стр. 9

Эве Либлик, Департамент социального страхования

Начиная с 16 октября 2011 года, жители Эстонской Республики и Российской Федерации, которые являются гражданами Эстонии или России или лицами без гражданства, и которые получили пенсионный стаж как в Эстонии, так и в России, могут ходатайствовать о назначении пенсии или перерасчёте ранее назначенной пенсии на основе договора между Эстонской Республикой и Российской Федерацией о сотрудничестве в области пенсионного обеспечения. Действие договора распространяется и на проживающих в Эстонии российских военных пенсионеров.

Местное самоуправление в роли опекуна. Стр. 13

Лууле Пальмисте, главный специалист социальной работы Йыгеваской волости

Статья знакомит с усилиями социальных работников местных самоуправлений, предпринимаемыми при выполнении роли опекуна совершеннолетних лиц с ограниченной дееспособностью, с препятствиями и возможностями их преодоления и исходящими из правовых актов обязанностями. В случае, если не удастся найти в качестве опекуна подходящее физическое лицо, то суд назначает опекуном подходящее юридическое лицо или местное самоуправление по месту жительства лица.

Исследование об использовании прожиточного пособия и его воздействии. Стр. 23

Марек Атонен, внештатный специалист Министерства социальных дел

Статья знакомит с результатами проведенного по заказу Министерства социальных дел исследования «Использование прожиточного пособия и воздействие пособия на бедность домохозяйств в 2005–2010 гг.». Был проведен анализ изменений в структуре получателей пособия в период с 2005 г. по I квартал 2010 г., а также анализ практики назначения пособия и работы местных самоуправлений с ходатайствующими о пособии. Помимо этого была дана оценка воздействию прожиточного пособия на социальное и экономическое функционирование домохозяйств и на уменьшение бедности, а также даны рекомендации по увеличению эффективности прожиточного пособия.

Совместно организованный местными самоуправлениями социальный транспорт предлагает гибкие решения. Стр. 27

Яан Лыыник, руководитель проекта

Одиннадцать самоуправлений Северной Эстонии проводят при поддержке Европейского социального фонда проект по совместной организации социального транспорта, которым могут пользоваться люди с ограниченными возможностями для проезда на работу, нуждающиеся в уходе люди для поездки к врачу или получения социальных услуг, а также другие лица, нуждающиеся в социальном транспорте. Совместно организован и провоз проживающих в сельской местности учащихся в школу. Продолжающийся до мая 2012 г. проект уже можно оценить как успешный: значительно улучшились возможности передвижения людей с особыми потребностями, а самоуправления приобрели ценный опыт.

Мобильная молодежная работа как метод в работе с молодежью группы риска. Стр. 41

Аннегрете Йохансон, магистр социальной работы

Одним перспективным методом превентивной работы с молодежью является мобильная молодежная работа, позволяющая заблаговременно найти молодых людей, установить с ними контакт, проконсультировать, и, в случае необходимости, поддержать и направить. Статья знакомит с разработанной в Германии моделью мобильной молодежной работы и с тем, как она применяется в Эстонии на примере специальной молодежной работы в Таллине.

Sotsiaalvaldkonna uuringud ja analüüsid sotsiaalministeeriumi kodulehel

Sotsiaalministeeriumi kodulehel aadressil www.sm.ee/meie/uuringud-ja-analuusid/sotsiaalvaldkond.html saab lugeda järgmisi 2011. aastal valminud uuringute ja analüüside aruandeid: Eesti sotsiaalkaitse süsteemi korralduse efektiivsuse analüüs (Poliitikauringute keskus PRAXIS); uuring „Kliendikeskne esmatasandi juhtumitöö ning juhtumikorraldus sotsiaalkaitse tervikliku koostoime tagamisel” (KPMG Baltics OÜ); InterRAI tarkvara kasutuselevõtmise võimaluste analüüs (Tartu Ülikool, Sotsiaalteaduslike rakendusuuringu keskus RAKE); soodustingimustel müüdavate ja laenuvatavate tehniliste abivahendite eraldamise menetluskemini analüüs (Ernst & Young); uuring „Toimetulekutoetuse kasutamine ja mõjud leibkonna vaesusele aastatel 2005–2010” (Avo Trumm ja Kairi Kasearu, AS Resta, Tartu Ülikooli sotsioloogia ja sotsiaalpoliitika instituut); uuring „Kohaliku omavalitsuse poolt isikult ja/või perekonnalt sotsiaalteenuste eest tasu nõudmine” (Katrin Pihor, Kadi Timpmann ja Valentina Batueva, Poliitikauringute keskus PRAXIS ja AS EMOR).

Olen vabatahtlik, muudan maailma! (2011)

Toimetanud Liis Kängsepp. Siseministeerium

Raamatus räägivad 20 tublit inimest eri vanuses ja erinevatelt tegevusaladelt oma lugu, millest igaüks on omamoodi ja kordumatu. Nad jagavad nippe ja näpunäiteid ning vastavad küsimustele, miks tasub olla vabatahtlik ning kuidas seda tööd hästi teha. Raamat on pühendatud nende lugude kaudu kõikidele vabatahtlikele ja vabatahtlike kaasavatele ühendustele, et sellega tähistada tänavuse vabatahtliku tegevuse aasta kordaminekuid. „Olen vabatahtlik, muudan maailma!” on välja antud regionaalministri tellimisel Euroopa vabatahtliku tegevuse aasta 2011 raames. Raamat saadeti üle Eesti igasse riigi- ja munitsipaaligümnaasiumisse. Raamatut on võimalik laenutada ka keskraamatukogude laenutuspunktidest, maakondlikest arenduskeskustest ja vabatahtlike keskustest ning Europe Directi infopunktidest. Raamatu tasuta PDF-versioon on allalaaditav siseministeeriumi kodulehelt. Lisainfo: marten.lauri@siseministeerium.ee.

Meheks saamine ilma isata (2011). Jorma Myllärniemi

Kirjastus Cum Grano

Raamat annab mitmekülgse pildi poisist arenemisest ja kasvamisest meheks. Saame kaasa elada sellele, kuidas vastündinud poisist kasvab mees, kellest hiljem saab isa. Psühholoog ja psühhooanalüütik Jorma Myllärniemi tutvustab lugejatele, mis toimub eri vanuses poiste hinges ja mida nad arenguks vajavad. Raamatu toel mõistame paremini, kui suur on isa mõju poja käitumisele nii täna kui tulevikus, milline on isa roll peres. Autor toob selgelt välja isa psühholoogilise ja sotsiaalse tähenduse, mis argiaskeldustes kipub häägustuma. Isad saavad siit nii julgustust kui teadmisi. Raamat on abiks ka poega üksi kasvatavatele emadele: kust leida pojale positiivset meheeeskuju, kas on vaja isast rääkida, kuidas toimida. Oluline teema on mehelikkus: miks on mõned mehed ebakindlad, teised jälle pingutavad sellega üle; kuidas jõuda meheliku küpsuseni ja tasakaalukuseni. Lihtsas keeles ja erialaselt toimetatud raamatust on kasu poistele, meestele ja isadele, aga ka naistele ja emadele, seega tervele perele. Samuti on see abiks pedagoogidele, sotsiaaltöötajatele ja teistele abistavate elukutssete esindajatele. Tellimine: granoraamat@gmail.com.

Traumast paranemise 8 võtit (2011) Babette Rothschild

Kirjastus Cum Grano

Babette Rothschild on rahvusvahelisel tunnustatud traumaterapeutide koolitaja ning superviisor, mitme raamatu autor, psühhoterapeut ja sotsiaaltöötaja. Kogenud spetsialistina oskab ta traumeeritud inimesi ka pikale veninud väljapääsmatutest olukordadest välja juhtida, olgu siis tegemist lapsepõlve- või sõjatraumadega, loodusõnnetustega, seksuaalse kuritarvitamise, kallaletungide, koduvägivalla vm. Autor pakub trauma läbielanuile turvalisi ja toimivaid strateegiaid enese aitamiseks, psüühilise stabiilsuse taastamiseks ja elukvaliteedi parandamiseks. Sotsiaaltöötajail on raamatust kasu vähemalt kahel moel. Esiteks, tegu on väga praktilise ja näidetega varustatud raamatuga, kust leiab hulgaliselt võtteid keeruliste olukordade lahendamiseks. Teiseks, kui te olete raamatut lugenud, on seda hea soovitada oma klientidele, kellega seejärel on kergem ja tulemuslikum töötada. Tellimine: granoraamat@gmail.com.

MÖTTEVARA

Lucius Annaeus Seneca on öelnud:

„Täna sain ma Epikuroseltselle: „Rõõmsameelne vaesus on auväärne asi”. See pole tõesti vaesus, kui ta on rõõmsameelne. Vaene on see, kes ihkab rohkem, mitte see, kellel on vähe ... Mis on rikkuse määraks? Esmane: omada hädavajalikku; järgmine: omada piisavalt ... Vaesusega hästi kohandunu on rikas ... Suur on see, kes savinõusid kasutab nagu hõbedasi. Kuid väiksem pole seegi, kes hõbenõusid kasutab nõnda, nagu oleksid need savist ... Teadke, et õlgatus katab inimest niisama hästi nagu kullast varjualune ... Mõtelge sellele, et miski pole imetlusväärne peale hinge, kelle jaoks miski pole suur, kui ta ise on suur ...

Ametialase tüdimuse ja õnnetu ning ebasoodsa asjade seisuga tõttu tõmbume näiliselt sageli tagasi, kuid selleski redupaigas, kuhu meid suunasid hirm ja väsimus, ärkab auahnus mõnikord uuesti. Ta ei lakanud ju mitte välja juurituna, vaid väsinuna või isegi vihasena asjade peale, mis talle vähe järele andsid ... Näime rahulikuna, kuid ei ole seda. Sest kui me oleme usaldusväärsed, kui oleme puhunud märguande taganemiseks, kui põlgame välist sära, siis, nagu enne ütlesin, ei eksita meid ükski asi, ükski inimene või lindude koor ei katkesta häid mõtteid, õigeid ja kindlaid. Kergrane ja ikka veel sissepoole suundumata on too vaim, keda hääled ja juhuslikkused teevad tähelepanelikuks. Ta sees on mingi rahutus, temas on eos hirm, mis muudab ta tähelepanelikuks, nagu ütleb meile Vergilius:

Mind, keda enne ei häirinud ei lendama paisatud relvad, mitte ka kreeklaste salgad, kes koondusid võitluseks vastu, nüüd õhu liigutus kerge või hääliitsus kokkuma sunnib, ühtmoodi hirmul ma nüüd nii koorma kui kaaslaste tõttu.

Too esimene on tark, keda ei kohuta lendavad odad ega lähivõitluses kähmlevaks jõuguks koondunud sõdurite mõõgad ega linna purustamise müra; see teine on kogunenematu, kardab oma asjade pärast, kohkudes igast sahinast; mistahes heli tundub talle ähvardava kõmana ning lööb ta jalust; pisimadki liikumised viivad ta tasakaalust välja, muutes ta kartlikuks oma kandamiite pärast. Keda sa neist õnnelikust, kes palju kaasa veavad, palju kaasas kannavad, ka valiksid, sa näed, et ta on hirmul „nii koorma kui kaaslaste tõttu”. Enese kasvatust pea seega lõpuleviiduks siis, kui sind ei puuduta ükski kära, kui sind ei kõiguta ükski hää, olgu ta siis meelitatav või ähvardav või lihtsalt tarbetu lärm.”

Lucius Annaeus Seneca noorem (4 eKr–65 pKr). Cicero kõrval suurimaks Rooma filosoofiks ja kirjanikuks peetud roomlane ja keiser Nero õpetaja. Esitatud mõttekäik on pärit tema teosest „Moraalikirjad Luciliusele”, Tartu 2008. Kirju on 124.

Vahendanud Jüri Raudsepp

Foto Enn Rumvolt

15.–16. veebruaril 2012

Viru hotelli konverentsikeskuses Tallinnas

toimuvad traditsioonilised

Linnade ja Valdade päevad

Korraldajad: Eesti Maaomavalitsuste Liit ja Linnade Liit

Kava ja osalemistingimused: www.linnadvallad.ee,
lisainfo tel 618 1797

Töötubades on kavas käsitleda ka mitmeid kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötajatele huvipakkuvaid teemasid, nagu laste õigused, eestkoste, turvalisus koolis, hoolekanne, meedia sekkumine sotsiaalprobleemidesse, elektriautod, põhikooli ja gümnaasiumi seadus, koolivõrk, noorsootöö, erivajadustega lapsed, kohalik initsiatiiv, STAR, registrid ja nende ühilduvus, OECD raport, haldusreform, avalike teenistujate motivatsioon, elanikeregister, rahvaloendus jt.

Aeg pikendada tellimust

Ajakirja Sotsiaaltöö tellimuse 2012. aastaks saab vormistada Eesti Posti tellimiskeskonnas www.post.ee, kohalikus postkontoris või toimetuse meiliaadressil ajakiri@tai.ee.

- aastatellimuse (6 numbrit) hind on 15 eurot
- üliõpilastele 10 eurot
- kolm eksemplari samale tellijale 29 eurot

Sotsiaaltöö ajakiri on mõeldud sulle, kui:

- otsid informatsiooni sotsiaalvaldkonna uuemate poliitikasuundade kohta
- soovid ennast kursis hoida sotsiaalvaldkonna aktuaalsete probleemide, uudiste ja sündmustega
- tahad tutvuda Eesti ja maailma parima sotsiaaltöö praktikaga
- vajad tuge seaduste rakendamisel ja keeruliste kliendijuhtumite lahendamisel
- sind huvitab sotsiaaltöö kui elukutse – selle väärtused ja põhimõtted, meetodid, töö eri sihtrühmadega, erialased enesetäiendamise võimalused
- soovid panustada Eesti sotsiaalvaldkonna arengusse